

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes
priloga:

»POGOVORI 61«

Sobota, 21. oktobra 1961
Štev. 42, leto XIX

ZAPISKI O GOSPODARJENJU IN SAMOUPRAVLJANJU V MEŽIŠKEM RUDNIKU SVINCA

»PISARNIŠKA MATEMATIKA« JE IZGUBILA SVOJ SMISEL

Frankfurtski konstruktorji strojev in naprav so pred tremi leti zapisali v spremni list:

»Naročnik: Rudnik in topilnica svinca Mežica. Predmet: Bohnaste peči. Maksimalna zmogljivost: 25 ton surovega svinca v 24 urah.«

V podatkih mežiškega rudnika piše:
Aprila 1961. leta: dosežena povprečna dnevna proizvodnja 25,9 ton surovega svinca v 24 urah.
Januarja 1961. leta: 39,8 ton surovega svinca. Februarja 39 ton...

Podatki iz dnevnika odkopne številke 19 in 20 v 1960. letu: odkopa sta obratovala v eni izmeni z devetimi do desetimi možmi. Dnevna proizvodnja povprečno 40 ton rude.

Leto 1961: odkopa sta združena. Obratujeta na dve izmeni skupno z desetimi možmi in tremi skraperji. Dnevna proizvodnja 100 ton.

Pred štirimi leti so začele redno obratovati pralilne naprave. Planerji so dve leti pred tem računali: 60 ton rude zmorejo naprave spraziti dnevno. Dovolj je za zmogljivost jame.

Leto 1960: prazarna je povprečno dnevno sprazila 79,5 ton koncentrata.

Leto 1961: »Grozi nevarnost, da bo prazarna kmalu ozko grlo za jamsko proizvodnjo. Komaj 84,5 ton koncentrata uspe predelati v 24 urah. Rudarji pa planirajo, da bodo drugo, 1961. leto nakopali še za 10% več rude. Nujna je rekonstrukcija prazarne...«

ne uspehe, ki jih v začetku poslovnega leta niti sami nismo pričakovali. Prepričan sem, da bodo uspehi kolektiva v mesecih, ki so še pred nami, takšni ali pa še boljši, kot so bili v prvem polletju. Naši osebni dohodki, doseženi z večjo produktivnostjo in ekonomičnostjo poslovanja bodo še višji...«

Potlej, ob slovesu, sem v mislih pritrtil tovarišu Rudiju. Ne, takšna primerjava ni hvalisanje.

Mežiški rudnik se je letos znašel v težavah. Lani in še prej je prodajal svinca po 200.000 dinarjev tona. Letos v prvem četrtletju pa je bilo določeno z uredbo o maksimiranju cen: gospodarska organizacija obračuna tona svinca po 150.000 dinarjev. Torej 50.000 dinarjev pri toni svinca manj. Toliko manj, čeprav ni to neekonomsko in ne svetovna cena, saj je nižja od cen svinca drugih držav izvoznic. Določena je bila na podlagi lanskoletne septembrske kotacije londonske metalne borze. Celo mednarodna komisija za svinca in cink pri Združenih narodih ugotavlja, da to ne more biti merilo svetovni ceni svinca. Toda tako je pisalo v uredbi.

V pisarnah mežiškega rudnika so računali: po toliko bomo prodajali svinca, tolikšno bodo materialni stroški, tolikšne so družbene davjate (stalni družbeni prispevki so porasli za 21%, amortizacija je višja za 18%, ostane sicer rudniku, zmanjšuje pa dohodek...) in za prejemke ob enaki storilnosti kot lani nam zmanjka 196 milijonov dinarjev. Mi pa, so ugotavljali, smo pravkar pripravili vse za oblikovanje in delitev osebnih dohodkov po delu za

še večjo materialno osnovo ekonomskih enot in njihovih samoupravnih organov.

Odpirali so vrata, se posvetovali, nekateri so jim obljubljali, češ če boste res v stiski, »vam bomo primanjkljaj v osebnih dohodkih pokrili iz rezervnega sklada« in mežiški rudarji so »zamenjali« neodločnost za pogum in zdravi optimizem.

V aprilu mesecu so sprejeli na delavskem svetu podjetja (potlej ko so o osnutku razpravljali že na vseh samoupravnih organih enot) pravilnik o delitvi osebnih dohodkov po enoti proizvoda.

— Dohodek ekonomske enote, so zapisali, je odvisen od količine in kakovosti izdelkov ali izvršenega dela. Odvisen je od uspeha poslovanja. Podjetje ugotavlja dohodek na podlagi fakturirane realizacije. V obračunu med enotami je upoštevana le tista količina proizvodov, ki jih je v tekočem mesecu prevzela druga enota glede količine in kakovosti. Upoštevana so le tista opravljena dela, za katere so napisani in potrjeni računi.

Ekonomske enote so dobile s tem materialno podlago za svoje delo. Svede pravicam so bile pridružene obveznosti, uspeh enote je bil odvisen od večjih ali manjših materialnih stroškov, od večje ali manjše storilnosti. Osební dohodek, izračunan za enoto proizvoda (tona kovine v izkopanini 19.283 dinarjev, za sledilna dela glede na profil spet določeno število dinarjev za meter) je bil odvisen od tega, s kolikšnimi gibljivimi in fiksnimi stroški je »pridelala« enota tona kovine in koliko ljudi je bilo zaposlenih pri tem. (Nadaljevanje na 3. strani)

V OKVIRU

Ob ustanavljanju in utrjevanju ekonomskih enot se pojavlja čedalje več ne samo vsebinskih, ampak tudi organizacijskih problemov. Čeprav smo trdno prepričani, da ne kaže v nobenem primeru predpostavljati organizacijskih rešitev pred vsebinskimi, se bomo tokrat samo na kratko pomudili pri majhnem organizacijskem problemu, ki lahko posredno vpliva tudi na vsebino samoupravljanja.

Ob ustanavljanju ekonomskih enot se poleg njenih materialnih gospodarskih pristojnosti takoj pojavi tudi problem, kako najti za uspešno delo ekonomskim enotam naj-

ski učinek. Težave pa nastanejo povsod tam, kjer imajo ekonomske enote blizu sto in več proizvajalcev, kjer je iz tehničnih razlogov zelo težko smotno razpravljati, kjer je težko določiti vsebino posvetovanjem in se takšni sestanki brez skrbnih priprav lahko spremenijo v zborovanja s preveč posplošenim obravnavanjem. V teh večjih ekonomskih enotah so v večini primerov postavili predsedstvo in odbore, ki pripravljajo dnevne rede zasedanj, ki razpravljajo in tudi ukrepajo o manj pomembnih stvareh.

Zasledili pa smo tudi težnje, da bi tem odborom in

Ali naj imajo ekonomske enote svoje odbore?

bolj ustrezno organizacijsko formo. Ne nameravamo polemizirati o tem, kolikšno naj bo število delavcev, ki tvorijo ekonomsko enoto, ker je to pogojeno in tesno povezano s samo proizvodnjo. Toda mimo tega so v podjetjih iskali in usakonili dokaj različne organizacijske oblike. V nekaterih podjetjih, teh je na srečo najmanj, so za vodjo ekonomske enote postavili delavčjo ali mojstra, tako da se je organizacijsko-tehnična služba najtesneje zlija v družbeno. Takšne rešitve se nam zdijo v osnovi zgrešene, ker nasprotujejo osnovnim težnjam samoupravljanja. V večini podjetij pa so ubrali drugi dve poti: ekonomska enota ima samo izvoljenega predsednika, ves odbor pa sestavljajo vsi proizvajalci. Ta oblika je najlažje uresničljiva v manjših, produktivno zaokroženih obratih, kjer je možno meriti ekonom-

predsedstvom prepustili podobne pristojnosti, kot jih ima v okviru celotnega podjetja delavski svet. To pa praktično pomeni, da imamo še zmerom posredno upravljanje, samo da poslej tudi na nižjem nivoju. Neposrednega samoupravljanja pa s tem nismo do kraja uveljavili.

Ce torej strnemo naša razmišljanja, potem naj zaključimo, da je zaradi boljšega dela, večje smotnosti, koristno imeti tudi odbore ali predsedstva pri ekonomskih enotah, ki pa naj imajo le omejene pravice. Njihova pooblastila naj bi se omejevala predvsem na pripravo zasedanj vseh proizvajalcev v ekonomski enoti, verjetno bi lahko odločali tudi o manj pomembnih zadevah tehničnega značaja, ne bi pa smele imeti enakih pravic, kot jih ima delavski svet za celotno podjetje.

VINKO TRINKAUS

V NEKATERIH MARIBORSKIH PODJETJIH O GOSPODARJENJU PROIZVAJALCEV V EKONOMSKIH ENOTAH

USPEHI, KI JIH NI MOČ PREZRETI

Res pa je tudi, da je gospodarjenje neposrednih proizvajalcev v ekonomskih enotah vednarle že obrodilo prve sadove. Še pred nedavnim je vodja ekonomske enote orodjarna v TOVARNI AVTOMOBILOV pripovedoval...

...S tem, kar so nam prinesle ekonomske enote, smo lahko več kot zadovoljni. Tako smo na primer v naši ekonomski enoti v minulem letu povečali vrednost bruto produkta za 300 milijonov dinarjev, čeprav se število zaposlenih pri tem ni prav nič povečalo: in čeprav nismo kupovali novih strojev. Čisti dohodek naše enote — kar pa je po svojem bistvu znižanje proizvodnih stroškov — smo v letošnjem prvem polletju v primerjavi z istim časovnim razdobjem v minulem letu povečali za približno 20%...
Ne vem več natanko, mislim pa, da so bile prav te njegove besede povod za razgovor v računovodstvu TOVARNE AVTOMOBILOV:

»Kaj pravzaprav pomeni gospodarjenje v ekonomskih enotah za podjetje kot celoto? Lahko govorite že o kakšnih konkretnih uspehih?»

»Pri nas imamo ekonomske enote že dobri dve leti. In uspeh gospodarjenja proizvajalcev v ekonomskih enotah se prav gotovo skriva v podatku, da je v minulem letu porasla vrednost ustvarjenega bruto produkta za nekaj več kot 25 odstotkov, medtem ko se je vrednost osnovnih sredstev v primerjavi z vrednostjo v predlanskem letu povečala samo za dobrih 5 odstotkov.«

In produktivnost? Morda tudi tu opazate vpliv gospodarjenja v ekonomskih enotah?»

»Nedvomno. Predlanskim je produktivnost narasla za 2,8, lani pa za 8,8 odstotka.«

Res, morda je še prekmalu, da bi že zdaj položili na tehtnico sadove gospodarjenja proizvajalcev v ekonomskih enotah. Prekmalu že zaradi tega, ker je neposredno upravljanje šele na začetku, ker neposredni proizvajalci še niso v celoti prevzeli pravic in dolžnosti samostojnega gospodarjenja, ker odločajo samo o nekaterih stvareh in gospodarijo samo z delom ustvarjenega dohodka. Zato bo bržčas na tiste velike rezultate, ki jih vsi pričakujemo in za katere trdno vemo, da se bodo pokazali, treba še počakati.

Kaj pa znižanje proizvodnih stroškov?

»Računamo, da je gospodarjenje ekonomskih enot — bolj smotno izkoriščanje surovin, boljša organizacija dela, znižanje režijskih stroškov, skratka: s sprostitvijo tako imenovanih notranjih rezerv, ustvarilo predlani za približno 3% in v minulem letu za nekaj več kot 4% prihranka pri lastni ceni proizvodnje.«

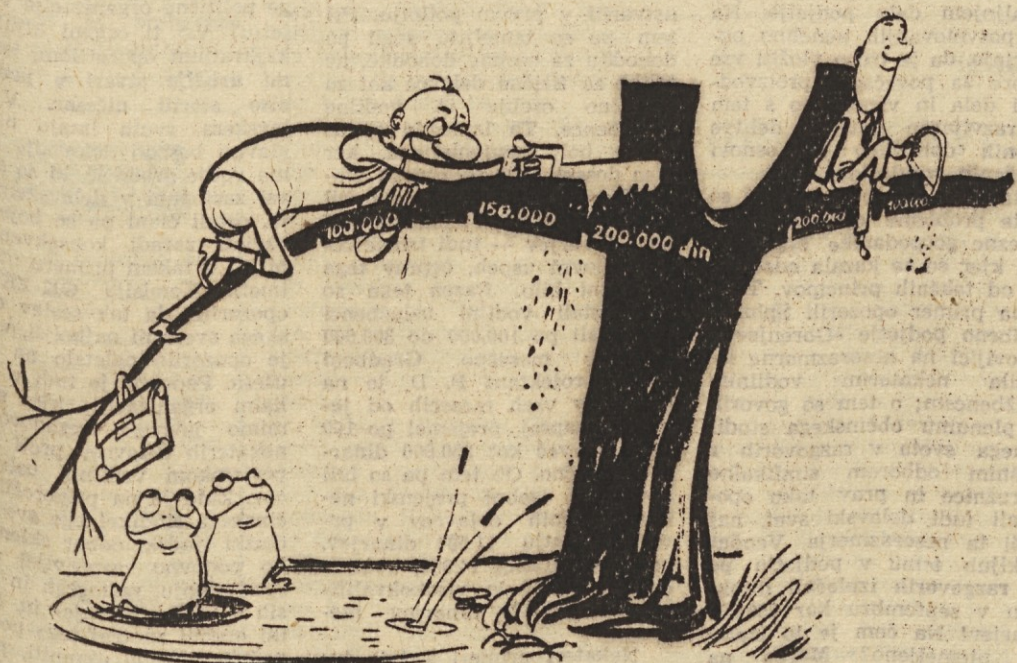
PO RAZLIČNIH POTEH
V DECENTRALIZACIJO
DELAVSKEGA
SAMOUPRAVLJANJA

Poti v decentralizacijo delavskega samoupravljanja je veliko. Delitev dela in proizvodni proces sta pravzaprav odlična elementa, ki določata shemo ali zunanjo podobo samoupravljanja in vseh njegovih organizmov. Zato tudi ni moč iskati kakršnih koli po-

splošitev pri prenašanju pravic in dolžnosti gospodarjenja na neposredne proizvajalce.

Tako so na primer pripovedovali v METALNI:

...Dosedanji sistem samoupravljanja, ko smo imeli ob osrednjem delavskem svetu in upravnem odboru še 22 ekonomskih enot in 5 obratnih delavskih svetov, smo prav v poslednjih tednih bistveno spremenili. Izkazalo se je namreč, da naše ekonomske enote niso bile vsklajane z organizacijsko strukturo podjetja, da so bile bolj na umeten način zasnovane kot pogojene s proizvodnim procesom. In obratni delavski sveti, čeprav so jim osrednji organi prepustili nekatero pravice in dolžnosti, so vendarle bili v svojem bistvu le posvetovalni organi. Pa tudi sicer niso mogli ti sveti uspešno usmerjati dejavnosti (Nadaljevanje na 2. strani)

Tovariš direktor si odmerja osebni dohodek

— Kaj praviš, kaj bo pa tale potem delal? Karikatura: MILAN MAVER

USPEHI, KI JIH NI MOČ PREZRETI

(Nadaljevanje s 1. strani)
 ekonomskih enot, ker je vsak od njih združen po več enot s povsem različnimi značilnostmi poslovanja. Tako urejen sistem samoupravljanja pa je seveda onemogočil razvoj upravljanja in gospodarjenja neposrednih proizvajalcev v ekonomskih enotah. Zdej smo zaradi tega zmanjšali število ekonomskih enot in jih obenem prilagodili organizacijski strukturi podjetja. Ljudi obratnih delavskih svetov nimamo več. Vse pravice in dolžnosti gospodarjenja pa smo prenesli na svete ekonomskih enot oziroma na zbor proizvajalcev v tistih enotah, kjer je manj kot 50 zaposlenih...

Predsednik sindikata v TOVARNI ČEVLEJEV je dejal:

...Tudi v našem podjetju smo že prenesli dober del pravic in dolžnosti gospodarjenja na neposredne proizvajalce v ekonomskih enotah. Osnovni organ upravljanja pa je v našem podjetju zbor proizvajalcev ekonomske enote, njegov izvršni organ svet enote. Po pravicah in dolžnostih sodej je torej zbor proizvajalcev delavski svet, medtem ko je svet enote njen upravni odbor...

In če bi hotel opisati sistem samoupravljanja neposrednih proizvajalcev v ekonomskih enotah v TOVARNI AVTOMOBILOV, potem bi moral reči, da sta pri njih delitev dela in proizvodni proces izoblikovala pravzaprav dve obliki upravljanja. Tako pri njih proizvajalci v osemih ekonomskih enotah oziroma predračunskih enotah volijo svoje predstavnike v obratne delavske svete, pri čemer so ti sveti v celoti odgovorni za gospodarjenje in upravljanje znotraj enote. Od tod tudi ime posredna oblika upravljanja. V vseh drugih dvanajstih ekonomskih enotah, predračunskih in poslovnih enotah pa je zbor proizvajalcev kot celota odgovoren za gospodarjenje ekonomske enote. Zbor proizvajalcev v teh enotah sicer izvaja svoje predsedstvo, toda to je v pravem pomenu besede predsedstvo, saj samostojno zbor proizvajalcev pripravlja gradivo za seje, medtem ko sklepa in od-

loča zbor proizvajalcev kot celota. Zato tudi imenujejo to drugo obliko samoupravljanja neposredno obliko upravljanja.

Toda če so že pota v decentralizacijo delavskega samoupravljanja različna, je namen v celoti enak: vsak proizvajalec naj bo hkrati aktiven upravljaev. Kakšne pa so pravice in dolžnosti proizvajalcev, upravljalcev v ekonomskih enotah, za sedaj še ni moč določiti. Ni moč zaradi tega, ker so se v nekaterih primerih osrednji organi veliko laže odrekli nekaterim svojim dosedanjim pravicam in dolžnostim ter jih prepustili proizvajalcem v ekonomskih enotah, drugod pa to prenašanje pravic in dolžnosti bolj počasi napreduje. Zato ponekod proizvajalci v ekonomskih enotah že samostojno gospodarijo s svojimi osnovnimi in obratnimi sredstvi, že ustvarjajo svoje sklade, kot na primer amortizacijski sklad, rezervni sklad, drugod pa spet še vedno odločajo samo o delu tistih sredstev, ki jih je ekonomska enota ustvarila z znižanjem proizvodnih stroškov. A naj že bo tako ali drugače, povsod tam, kjer so uvedli ekonomske enote in prepustili neposrednim proizvajalcem vsaj del pravic in dolžnosti v gospodarjenju, povsod tam vedno znova ugotavljajo, da odkrivajo ekonomske enote bogate rezerve

Mar ne priča o tem dovolj zgovorno vest iz KONSTRUKTORJA?

...Mariborsko gradbeno podjetje Konstruktor je že pred časom osnovalo ekonomske enote. Kaj le-te pomenijo zanj, pove najboljši zgovorno podatek, da je podjetje ustvarilo letos v prvem polletju za 35% večjo vrednost bruto produkta kot v enakem časovnem razdobju v minulim letu. In če upoštevamo, da se je mehaničarstva v podjetju v tem času povečala samo za 15 odstotkov, potem najbrž ne bo moglo nihče dvomiti, da so doberšen del tega povečanja prinesle prav ekonomske enote s sproščanjem notranjih rezerv, kajti v prvi polovici letošnjega leta je bilo v podjetju za 50 ali 60 delavcev manj kot v prvem polletju minulega leta...

Pojem notranje rezerve pa vsebuje v sebi vse preveč elementov, da bi bilo mogoče omejiti vsakega od njih posebej. Zato se omejimo le na tiste, ki najbolj odločilno vplivajo na dohodek ekonomske enote, podjetja in na dohodek slehernega zaposlenega. Najprej režijski stroški.

V METALNI so pripovedovali, da so ekonomske enote pred časom sklenile kar najbolj zmanjšati režijske stroške. Zato se omejimo le na tiste, ki najbolj odločilno vplivajo na dohodek ekonomske enote, podjetja in na dohodek slehernega zaposlenega. Najprej režijski stroški.

...Mariborsko gradbeno podjetje Konstruktor je že pred časom osnovalo ekonomske enote. Kaj le-te pomenijo zanj, pove najboljši zgovorno podatek, da je podjetje ustvarilo letos v prvem polletju za 35% večjo vrednost bruto produkta kot v enakem časovnem razdobju v minulim letu. In če upoštevamo, da se je mehaničarstva v podjetju v tem času povečala samo za 15 odstotkov, potem najbrž ne bo moglo nihče dvomiti, da so doberšen del tega povečanja prinesle prav ekonomske enote s sproščanjem notranjih rezerv, kajti v prvi polovici letošnjega leta je bilo v podjetju za 50 ali 60 delavcev manj kot v prvem polletju minulega leta...

Bržčas pa ekonomske enote niso napovedale vojne samo režijskim delovnim mestom, temveč poskušajo z boljšo organizacijo dela in s povečano produktivnostjo sprostiti delovno silo na prav vseh delovnih mestih, kjer je to pač mogoče.

»Da je bil notranji transport dobro in pravočasno opravljen,« pripovedujejo na primer v TOVARNI VOLNENIH IN VIGOGNE IZDELKOV, »samo morali imeti zaposlenih v tej službi vsaj šest ali sedem delavcev. Odkar pa so začele ekonomske enote samostojno gospodariti, odkar so začeli delavci sami obračati vsak dinar posebej, se je število zaposlenih v notranjem transportu zmanjšalo za polovico, delo pa je prav tako kot prej pravočasno in dobro opravljeno.«

Tudi v PREDILNICI IN TKALNICI je moč poiskati podobne primer. Se do nedavnega je v tem podjetju veljalo pravilo, da mora šteti snemalna brigada dvanajst delavcev, da je delo dobro in v predpisanim času opravljeno. Ekonomske enote pa so jim to pravilo v celoti postavile na glavo. Namesto dvanajst snemalcev jih dela zdaj v brigadi samo osem.

Nedvomno pa je za sleherni ekonomski enoti najbolj zanimiv element v poglavju odkrivanja notranjih rezerv znižanje proizvodnih stroškov, kar je moč doseči z boljšo organizacijo dela, s povečanjem produktivnosti, z boljšim izkoriščanjem strojev in surovin... Vsi ti elementi namreč lahko najbolj občutno in neposredno vplivajo na čisti dohodek ekonomske enote in s tem tudi na osebne dohodek zaposlenih.

Tako so še pred nedavnim pripovedovali v TOVARNI AVTOMOBILOV, da bi lahko primerov, ko proizvajalci znižujejo proizvodne stroške, našli iz vsake ekonomske enote nič koliko. »Samo v ekonomski enoti karoserstva smo znižali proizvodne stroške v prvem polletju letošnjega leta za 28 odstotkov, in to predvsem z boljšo organizacijo dela in bolj smotrno izkoriščanjem materiala. Seveda pa se je to znižanje poznalo tudi na osebnih dohodkih. V primerjavi s istim obdobjem v minulim letu so se v naši enoti dvignili osebni dohodki menda celo za 72%.«

NAMESTO STARIH NOVI ODNOSI

V celoti velja, da se je v ekonomskih enotah začel v gospodarstvih organizacijah boj za čimboljše gospodarjenje. In če bi hoteli z besedami označiti to trditve, potem bi morali reči, da zdaj že večina proizvajalcev začneja razmišljati, kako dinar čimbolj smotrno obrniti, naložiti. Znotraj kolektivov, pa tudi med njimi so torej začeli delovati ekonomski odnosi.

V vsakdanjem življenju pa se ta trditve konkretizira v najrazličnejših variantah, najraznovrstnejših primerih:

TOVARNA AVTOMOBILOV:

V ekonomski enoti orodjarna imamo veliko večje kapacitete strojev, kot pa so potrebe tovarne. In dokler je podjetje iz skupnih sredstev odvajalo amortizacijo, si pri nas nihče ni belil glave, če stroji niso bili izkoriščeni. Je pa zato zdaj precej drugače. Po vsej državi je iščemo delo. Tako na primer izdelujemo zobate letve za Prvomajsko. Res, pri tem ničesar ne zaslužimo, ker je proizvodna cena tako rekoč enaka prodajni. Vendar pa je tudi to za nas rentabilno, kajti tako ustvarimo vsaj del amortizacije, ki bi jo sicer morali odvesti, tudi če bi stroji stali, bi pa bil zato tudi manjši dohodek naše ekonomske enote.

KONSTRUKTOR: Prejšnja leta je skladišče sprejemalo in izdajalo material kar tako, na lepe oči in lepe obljube. Seveda se je na gradbiščih zaradi tega marsikaj izgubilo. Zdej pa... Vsaka deska premerjena, vsaka lopata peska prešeta. In če se izkaže, da je ekonomska enota porabila več materiala, kot bi ga smela, ali pa če ne vrne v skladišče vsega, kar bi morala, dobi kmalu račun za primanjkljaj, ki pa ga mora poravnati iz svojega čistega dohodka.

PREDILNICA IN TKALNICA: Pred nedavnim so predice v ekonomski enoti predilnice predlagale, naj bi poslej delale po tri na dveh strojih in ne več po štiri. Izračunale so si namreč, da bi tako vsak mesec prihranile od 16.000 do 21.000 dinarjev samo pri plači za četrto. Ta svoj predlog pa so utemeljevale s tem, da bi si lahko povečale svoje osebne dohodeke, a tudi ekonomski enoti bi ostalo nekaj več sredstev.

In povsod tam, kjer smo se pogovarjali o gospodarjenju in upravljanju neposrednih proizvajalcev v ekonomskih enotah, pa naj že bo to v Tovarni avtomobilov, v Konstruktorju, v Metalni, v podjetju Mlin-testenine, v Predilnici in tkalnici, v Tovarni čevljev ali v Tovarni volnenih in vigogne izdelkov, povsod so se izrekli, da morajo ekonomske enote čimprej dobiti še več pravic in dolžnosti. Njihove besede pa, če bi jih združil v sklep, bi dobile približno takšne formulacije:

• Prenos pravic in dolžnosti gospodarjenja na neposredne proizvajalce v ekonomskih enotah je v razmeroma kratkem časovnem razdobju kratesel takšne sadove, da je potrebno decentralizacijo samoupravljanja čimbolj pospešiti. Proizvajalci v ekonomskih enotah naj samostojno gospodarijo s svojimi skladi, samostojno odločajo o delitvi čistega dohodka.

BOJAN SAMARIN

Poročilo okrajnega sindikalnega sveta in referat predsednika tovariša Jožeta Jošta sicer zajemata vsa obširno problematiko, s katero so se ukvarjali sindikati celjskega okraja v minulih dveh letih, vendar pri ocenjevanju uspehov, problemov in težav izhajata s stališča: kolikor trdnjeje je samoupravljanje v gospodarstvu in na vseh področjih našega javnega življenja, kolikor več ljudi neposredno sodeluje v njem, toliko hitrejši je gospodarski in družbeni napredek.

V minulih dveh letih se je družbeni bruto proizvod v celjskem okraju povečal od 79 milijard na 105 milijard. Hkrati se je povečal narodni dohodek od 33 milijard na 46 milijard. V prvem polletju letošnjega leta se je industrijska in rudarska proizvodnja za 9,6%, proizvodnost dela pa za 5,6% v primerjavi s istim obdobjem lani.

Tak razvojni gospodarstva sta predvsem omogočila naslednja dva činitelja: spodbudnejša decentralizacija samoupravljanja in delitve dohodka.

Společka so zagovorniki centralističnega načina upravljanja trdili, da je prizadevanje

proizvodnostjo dela, so se zvišali osebni dohodki: leta 1959 za 21%, 1960 za 23%, v prvi polovici letošnjega leta pa za 18%. Spremenila se je tudi struktura zaposlenih glede na višino osebnih dohodkov. V juniju letos je bilo že 49,5% delavcev, ki prejemajo od 20 do 40.000 dinarjev. Do 20.000 dinarjev dobiva še 40% zaposlenih (1% še vedno manj kot 10.000 dinarjev). Več kot 40.000 dinarjev je januarja zaslužilo 2,5% zaposlenih, junija pa že 10,5%.

Sedaj sestavljajo pravilnike o delitvi čistega in osebnega dohodka. Od 363 gospodarskih organizacij jih je 69 že sprejelo pravilnike o delitvi osebnih dohodkov. Predvsem v večjih

OBCNI ZBOR OSS CELJE

Boljše samoupravljanje hitrejši vsestranski napredek

sindikatoev za ustanavljanje ekonomskih enot in delavskih svetov v obratih in ekonomskih enotah »preuranjeno«. Drugi so pojmovali decentralizacijo kot tehnično-upravno reorganizacijo, ne pa kot družbeni proces, za katerega je značilna nova vsebina samoupravljanja, nov odnos do dela in do kolektiva, novi odnosi med delavci itd. Nekateri pa so o decentralizaciji vedeli povedati veliko lepega, ko pa je bilo treba prenesti materialne pristojnosti na nižje organe, so našli kopicico izgovorov. Ostanke takšnih mnenj je moč opaziti še danes.

Do sredine septembra je 14 podjetij v okraju sprejelo poslovniške ekonomske enote. V Zelezarni Store, Tovarni nogavic Polzela, Rudniku Velenje, GG Nazarje, v Ingradu in še v nekaterih drugih podjetjih, so s poslovniki že prenesli na ekonomske enote razen samostojne operativne proizvodnje tudi delitev osebnih dohodkov, urejanje norm, kadrovske službe, higiensko-tehnično zaščito, tekoče vzdrževanje osnovnih sredstev itd.

V nekaterih kolektivih pa se še izgovarjajo, da tega ne morejo storiti, ker »so v rekonstrukciji«, čeprav rekonstrukcija ne bi smela biti nobena ovira.

Proces decentralizacije upravljanja so močno pospešili novi, spodbudnejši načini delitve osebnega dohodka po delu posameznika in uspehu ekonomske enote ter vsega kolektiva. Hkrati v večjo proizvodnjo in

podjetjih so se lotili te nalogo zelo resno, iščejo nova merila za ovrednotenje dela in za delitev poslovnega uspeha, ki bi bila kar najbolj spodbudna, jih v praksi preizkušajo in izpopolnjujejo. V nekaterih gospodarskih organizacijah, predvsem v manjših pa le popravljajo stare pravilnike, ne vedo, koliko lahko razdelijo, ker nimajo pravilnikov o delitvi čistega dohodka itd.

Med razpravo pa so o vseh teh problemih malo govorili. Razen redkih izjem so razpravljali predvsem o šolstvu, zdravstvu, socialnem varstvu, trgovini. Ne rečem, da so bile njihove razprave siabe, nazprobnost, odkrile in pokazale so na številne pereče probleme, toda vedno in tudi bolj konkretno pa bi delegati le morali spregovoriti o upravljanju in delitvi dohodka, saj je to tudi centralno vprašanje, s katerim se ukvarjajo njihove sindikalne organizacije.

Bilo je tudi precej pavšalnih ugotovitev, brez konkretnih predlogov za akcijo. Na primer, govorili so, da so se v zadnjem času dvignili osebni dohodki nekaterih vodilnih uslužbencev, nad vse razumne meje, obsodili so ta pojav in pri tem ostali, niso pa odgovorili na vprašanje, kaj je treba storiti, ne jutri, ampak takoj, da bi z odločilnimi ukrepi te pojave odpravili in da takšnih ter podobnih napak ne bi bilo več. Prav to pa je najvažnejše.

I. V.

PEKARIJA TRŽIČ PROSI OBČINO, NAJ DOVOLI POVIŠATI CENO KRUKA

Bo slabo gospodarjenje plačal potrošnik?

Medtem ko v tržiški občini kljub dobrim gospodarskim uspehom v industriji niso osebnih dohodkov nikjer preobčutno povečali, pa so v raznih manjših, predvsem uslužnostnih podjetjih nekako od junija dalje povisovali osebne dohodeke tako, da so zašli že v prava nesorazmerja z ostalimi vejami gospodarstva. Tak primer je predvsem Pekarija Tržič.

Ko so v Pekariji začeli povisovati osebne dohodeke ni za to nihče vedel, ko pa so v zadnjem mesecu dohodki narasli tja do 71.594 dinarjev in ko so hkrati poslali Svetu za blagovni promet Občinskega ljudskega odbora prošnjo, naj jim dovoli povisati ceno kruha, je vse to naletelo med javnostjo na ostro kritiko in nezadovoljstvo. Delavski svet Pekarije je sklenil, naj bodo osebni dohodki tako visoki, da bo pekovski pomočnik dobil mesečno 35.000 dinarjev (izjava knjigovodje), vsi ostali pa seveda temu ustrezno več. Tako je prišlo do tega, da so zaposleni v pisarni dobili po 53.000, 60.000 in 71.000 dinarjev. Res je, da je delavski svet tisti, ki lahko določa osebne dohodeke, res pa je tudi, da potem za te odločitve nosi vse posledice. V tem primeru je to celoten kolektiv Pekarije s 27 člani.

V njihove osebne dohodeke se ni nihče spotoval vse dotlej, dokler ni delavski svet ponovno sklenil, da zaprosijo Svet za blagovni promet, naj jim dovoli zvišati prodajne cene za bel in črn kruh za 1 dinar pri kilogramu, za ržen kruh pa celo za 5 dinarjev pri kilogramu. Kako utemeljuje svojo prošnjo?

kumine, ki jo za 160 kilogramov kruha porabijo 70 dekagramov.

Ko smo povprašali predsednika sindikalne podružnice, ki je hkrati tudi predsednik upravnega odbora, zakaj so tako sklenili, je dejal, da so pač tudi v Kranju naredili tako in da ne bodo mogli shajati, če pri malenkostnem povišanju cen moki ne bodo podražili še kruha. Sicer pa naj na to odgovorja kar knjigovodkinja, ki vso stvar bolje pozna, je še povedal. Torej, če niti predsednik upravnega odbora dohodna ne pozna vsega, kar se dogaja v podjetju, je toliko bolj jasno, kako je kolektiv glasoval najprej za take osebne dohodeke, nato pa še za omenjeno prošnjo. Ni težko pripraviti ljudi, da bodo dvignili roke, če bodo tudi sami več premajali. Težje pa bo kasneje povedati, da so delili preveč.

Pekarija je že večkrat povisala ceno kruha — seveda zaradi podražitve moke, toda pri tolikšnih osebnih dohodkih, ki presegajo vse one iz industrije, bi morali le vzdržati tokratno podražitev moke za 1 dinar. Dvomim, da bodo potrošniki tržiške občine mirno prenesli tako gospodarjenje v Pekariji in stalno poviševanje cen kruha. (Že pred nedavnim so na primer skušali kar čez noč povisati ceno kruha in nekaterim izdelkom, vendar jim je to tedaj preprečila tržiška tržna inšpekcija).

Na tako politiko gospodarjenja v podjetju, ki je skrajno nezdrava za vso občino, je reagiral tudi občinski sindikalni svet, ki jih je v odprtem pismu opozoril na posledice takega nenormalnega poviševanja osebnih dohodkov na račun cen kruha in s tem na račun potrošnika. Prepričani smo, da bo tudi Svet za blagovni promet, kjer sedaj čaka njihova prošnja za povišanje cen kruha, skrbno proučil njihovo gospodarjenje, preden bo dokončno odločil. VE

OB NEUREJENIH NOTRANJH ODNOSIH V SGP »GORENJC« RADOVLJICA

Delitev naj temelji na proizvodnosti

Tudi v radovljiški občini v zadnjem času politične organizacije, posebno še občinski sindikalni svet, spremljajo gospodarjenje posameznih gospodarskih organizacij, z njimi analizirajo pozitivne dosežke in jih opozarjajo na slabosti. Na posvetovanjih, ki jih občinski sindikalni svet sklicuje po gospodarskih organizacijah, razpravljajo o vseh aktualnih problemih in pojavih, ki bi utegnili imeti slabe posledice pri nadaljnjem delu podjetja. Na teh posvetovanjih nenehno opozarjajo, da je treba vložiti vse napore za povečanje proizvodnosti dela in vzporedno s tem za razvijanje sistema delitve osebnih dohodkov na osnovi doseženih rezultatov.

Razen splošnih principov so na te probleme opozarjali posamezne gospodarske organizacije, kjer so se kazala odstopanja od takšnih principov. Tako so na primer opozorili Splošno gradbeno podjetje »Gorenje« v Radovljici na nesorazmerna izplačila nekaterim vodilnim uslužbencem; o tem so govorili na plenumu občinskega sindikalnega sveta v razgovorih z izvršnim odborom sindikalne podružnice in prav tako opozarjali tudi delavski svet, naj uredi ta nesorazmerja. Vendar so kljub temu v podjetju po teh razgovorih izplačali direktorju v septembru kar 356.000 dinarjev! Na čem je to izplačilo utemeljeno? Morda na uresničevanju polletnega plana, ki so ga dosegli le s 46,9%?

Tudi na zadnji seji obeh zborov občinskega ljudskega odbora v Radovljici so, ko so obravnavali polletne bilance gospodarskih podjetij, ostro obsodili način poslovanja v SGP »Gorenje« Radovljica. To podjetje je namreč v vsem prvem polletju kljub temu, da je zaradi ugodnih predpisov ustvarilo znatno več čistega dohodka kot lani, dalo na sklade borih 4 milijone dinarjev, od nekaj več kot 63 milijonov, ki so jih ustvarili v prvem polletju. Pri tem pa so temeljito segli po dohodku za osebne dohodeke, ne toliko za fizične delavce kot za tehnične osebe in vodilne uslužbence. Ta izplačila so se toliko bolj neutemeljena, ker niso dosegli niti polletnega plana. Direktor je na primer dobil v septembrskem izplačilu 356 tisoč dinarjev — tudi tromesečni poslovni uspeh, čeprav tega sploh ni bilo. Razen tega so tudi ostali vodilni uslužbenci prejemali po 100.000 do 300.000 dinarjev mesečno. Gradbeni tehnik-projektant P. D. je na primer v vseh mesecih od januarja naprej prejemal po 100 tisoč do več kot 250.000 dinarjev mesečno. Ob tem pa so bili povprečni osebni prejemki nekvalificiranih delavcev v prvem polletju 11.584 dinarjev, polkvalificiranih 14.380, kvalificiranih 19.269 in visokokvalificiranih 29.595 dinarjev mesečno.

Nekateri primeri kažejo tudi na zelo nenačrtno gospodarjenje. Tako so na primer v za-

četku leta nabavili veliki žerjav za visoke gradnje, ki sedaj leži na dvorišču in je vprašljivo, ali ga bodo sploh in koliko ga bodo uporabljali. Investitorji se namreč vedno pogosteje pritožujejo nad slabo kvaliteto gradbenih del, zato podjetje izgublja ugled na terenu in gradnje prevzemajo druga gradbena podjetja izven občine.

In kaj ob vsem tem pravijo delavski svet, sindikat in druge politične organizacije v podjetju? Vsi ti organi kljub nekajkratnim opozorilom, naj samoupravljanje v podjetju, mi uredijo stvari v podjetju, niso storili ničesar. V delavskem svetu imajo namreč glavno besedo delovodje okoli vsi zastopani v delavskem svetu, ostali člani pa se boje ugovarjati zaradi konsekvenc, ki bi jih v takem primeru utegnili imeti. Komisija OK ZKS je opozorila, da tak sestav delavskega sveta ni najboljši, vendar je opozorilo naletelo na gluha ušesa. Podobno je tudi v sindikalni organizaciji, kjer so slika mimo javnega nezadovoljstva nekaterih delavcev proti takim prejemkom vodilnih uslužbencev. Zato je na priporočilo občinskega sindikalnega sveta občinski ljudski odbor sklenil, da bo ponovno razpravljal o gospodarjenju, razmerah in odnosih v SGP »Gorenje« in, če samsi organi znotraj tega podjetja ne bodo ničesar ukrenili, po temeljiti analizi sam ustrezno ukrepal. N. B.

»PISARNIŠKA MATEMATIKA« JE IZGUBILA SVOJ SMISEL

NE OSTANIMO pri polovičnih rešitvah

(Nadaljevanje s 1. strani)
Kaj kmalu, ko so bila uveljavljena ta in še druga načela, so v mežiškem rudniku okolica zmanj trkali na vrata. »Ne potrebujemo novih delavcev,« so jim dejali. Člani obratnih delavskih svetov v posameznih obratih so ugotovili: Dovolj nas je, da lahko opravimo to, kar smo sklenili. Nobenega novega ne potrebujemo več. Tisti, ki so zapustili podjetje, niso dobili svojih naslednikov. Statistiki je ob zaključku letošnjega prvega polletja zapisal:

V prvem polletju je bilo v podjetju zaposlenih 1769 ljudi ali 58 manj kot lani v enakem času. V jami je bilo zaposlenih 20 manj kot v prvem polletju lani.

In sedaj ob zaključku devetih mesecev je k tem številkam pridružil še druge. Zapisal je: — Fizični obseg proizvodnje je v devetih mesecih letos za 5% večji kot smo planirali, ali za 12% večji kot lani ob enakem času.

— Storitnost je za 9% večja od planirane ali za 16,3% večja kot lani v prvih devetih mesecih.

— Osebnih dohodki so porasli v devetih mesecih za 13,7% v primerjavi z osebnimi dohodki izplačanimi v lanskih devetih mesecih in so torej najmanj kar je v skladu z doseženo produktivnostjo.

— Posamezni učinki so bili doseženi takole: odkopni 4818 ton na izmeno v lanskem prvem polletju in 6111 ton v letošnjem prvem polletju, rudniški učinek na kovino 64,59 kg na izmeno, lani in letos v prvem polletju 61,88 kg na izmeno, izbiralniški učinek na kovino 369,1 kg lani in 494 kg letos kovine na izmeno, toplilniški učinek na kovino 253,1 kg lani in 253,1 kg letos na izmeno.

Analitik je k tem razveseljivim podatkom pripisal manj razveseljive podatke: z dobrim gospodarjenjem, večjimi učinki, ob manjšem številu zaposlenih, smo dosegli tolikšne uspehe, da smo izplačali osebne dohodke, doseženi po enoti proizvoda. Hkrati ob tem pa smo v prvem polletju plačali še na račun prispevka na izreden dohodek 20 milijonov dinarjev družbenih obveznosti. Če bo celotni dohodek naraščal glede produktivnosti, ekonomičnosti in podobno v naslednjem letu tako kot v prvih osmih mesecih letoš, potem bo vrednost proizvodnje v letu 1962 za 11,6% večja. Večja bo zaradi večje produktivnosti in ekonomičnosti, toda če bo še v veljavi predpis o prispevku na izreden dohodek, bomo morali tega plačati v znesku 136 milijonov dinarjev.

Mežiški rudarji so letos v prvem polletju dosegli izredne uspehe. To jim bo moral priznati še takšen črnogled. In v čem so skrivnost teh uspehov? Po nekajkmno po zapisnikih obratnih delavskih svetov in zborov ekonomskih enot in preberimo predloge, ki so že uresničeni.

Topilničarji so razpravljali o

ravnanju s koncentratom in koksom. Predlagali so, da je treba skladišča za koks zgraditi čim bliže peči. Manj prevoza bo in manj razsipavanja. »Več bomo prihranili,« so menili.

In k temu sklepu so pridržali še tegale:

»Režijska dela skladiščnikov ob nedeljah so nepotrebna. Nedeljski dodatke plačujemo za opravila, ki jih lahko skladiščnik opravi v soboto. Takrat naj pripravi potrebne surovine.«

Kapitalist, ki je začel graditi topilnico, flotacijo in pražarno v žerjavu, ni ustregel današnjim težnjam toplilničarjev in pražilcev. Tako raztrošena so poslopja v tej ozki dolini, da so morali toplilničarji, pražilci, pol ure prej zapustiti svoje delovno mesto, če so se hoteli kopati in preobleči in »za rep« ujeti avtobus. Letos so našli rešitev.

— »Avtobus naj ustavi ob gornjem vходу. Bolje je, da pride vratar pol ure prej k njemu, kot da mi zapuščamo agregate in peči. Brez nadzorstva so in zato včasih zastoj.«

Sedaj »izgubi« ob vsaki izmeni le vratar pol ure, desetero in desetero toplilničarjev in pražilcev pa se izmenjuje ob visoki peči in pražilnih pečeh.

Predlog o podaljšani dobi obutve, ki je poseben problem, pranje oblek in še drugi predlogi so navidezno malenkostni, vendar je vsak od teh pomenil tisočak ali stotisočak prihranka, večjo storitnost, zmanjšanje materialnih stroškov. Vsak tisočak ali stotisočak pa je zmanjšal vnaprej planirano izgubo mežiškega rudnika zaradi znižanja cen svinca.

In prav v teh dneh predlogi kar »dežujejo«. Kako izboljšati to ali ono, kako čimbolj smotro urediti način oblikovanja in delitev čistega in osebnega dohodka. Na obratnih delavskih svetih, na zborih proizvajalcev v ekonomskih enotah namreč razpravljajo o osnutku teh dveh pravilnikov. Hkrati ob tem razpravljajo proizvajalci ekonomskih enot še o svojem lastnem pravilniku o delitvi osebnega dohodka. Pravilnik podjetja namreč vsebuje le splošna načela: pravica in dolžnost vsake ekonomske enote pa je, izdelati pravilnik o delitvi osebnega dohodka z merili, ki najbolj ustrezajo njenim pogojem. Se se pojavljajo težnje, da bi si ta ali oni rad zagotovil »stalne prejemke« ne glede na svoje delo. Tako recimo menijo v laborato-

rijih: Zagotovite nam prejemke za »število določitev«, kar dosežemo več, pa je naš uspeh in zanj nas posebej nagradite. Toda takšni in podobni predlogi so redki. Pogostejši so tisti, za katere so se izrekli rudarji:

— Nismo za to, da se povišajo obračunske postavke. Spremeniti je treba le cenik del. Če bi zvišali obračunske postavke, bi zmanjšali razpoložljiva sredstva za »stimulacijo«. In spet bi bil interesanten le meter izkopenine ter vrtnanje v prazno.

Za trdno sem prepričan, da bodo obveljala stališča rudarjev, da bodo rudarje posnemali drugod, v drugih ekonomskih enotah. Za trdno sem prepričan, da bo uveljavljen tudi predlog, izrečen na seji rudniškega komiteja:

— »Za tehnično osebje je treba izbrati ustrežnejša merila.«

— »Objektivnejša merila je treba izdelati tudi za elektrarno in upravo. Prejemki zaposlenih v teh dveh ekonomskih enotah so preveč odvisni od »povprečnega« uspeha podjetja.«

— »Ustrezna merila je treba najti tudi za zaposlene na tistih delovnih mestih, ki jih je določila tarifa komisija, »obsodila« le na urno postavko.«

Ob slovesu sem v mislih znova pridrli predsedniku sindikalne podružnice, da ni hvalezanje, če mežiški rudarji trde, da so dosegli letos izredne uspehe. S svojo delavnostjo in prizadevanostjo, s svojimi uspehi, so dokazali, da je »pisarniška matematika« izgubila svoj smisel. Izgubila je svoj smisel, ker ni upoštevala proizvajalca in upravljalca z vsemi njegovimi sposobnostmi, hotenji, z njegovo ustvarjalnostjo. To potrjujejo tone izkopenine rude iz nedrži Pece, potoki bele žareče svinčne kovine, nove in nove tone predelanega svinca v krogle, šibre in svinčeno pločevino. To potrjujejo tudi začetni, navidezno malenkostni predlogi: kje naj ustavi avtobus, kako »podaljšati življenjsko dobo« čevljev in še prenekateri.

PETER DORNIK

• RUDNIK VELENJE:

Pravilnik v razpravi

V rudniku lignita Velenje so sestavili osnutek pravilnika o delitvi čistega dohodka. O tem so razpravljali tudi na zadnji seji delavskega sveta in sklenili, da bodo sedaj preko političnih organizacij seznanili vse člane kolektiva z novim pravilnikom.

J. S.

• KIDRIČEVO:

500 upravljalcev

Minulo je že nekaj mesecev, odkar je delovni kolektiv tovarne glinice in aluminija »Boris Kidrič« v Kidričevem formalizirala ekonomske in eno obračunske enote in izvolili svoje predstavnike tako, da danes v teh enotah aktivno sodeluje pri upravljanju preko 500 članov kolektiva.

Prvo nalogo, izdelati osnutek novih pravilnikov, so v glavnem opravili. Lotili so se tudi izdelave pravilnika o delitvi čistega dohodka podjetja in pravilnika o razdeljevanju osebnih dohodkov. O tem se danes v kolektivu največ razpravlja.

M. F.

SEJA PREDSEDSTVA RO SINDIKATA KMETIJSKIH, ŽIVILSKIH IN TOBAČNIH DELAVCEV

Oblast brez zakonov

Kako naj človek upravlja, preudarno gospodari, če nima temeljnih osnov za gospodarjenje, če ne ve, koliko je vredno njegovo delo in delo vseh zaposlenih v gospodarski organizaciji, kako naj ustvarjena sredstva deli in koliko teh sredstev lahko tudi sam pridrži?

Devet kmetijskih posestev, zadržig ter podjetij živilske in tobačne industrije je doslej sprejelo pravilnike o delitvi čistega in osebnega dohodka.

Samo devet na Slovenskem. Dve posestvi, tri zadrage in štiri podjetja živilske industrije. Nekatere gospodarske organizacije imajo pravilnike že skoraj napravljene, druge (in teh je veliko) pa so z delom šele začele ali čakajo — kdo ve na kaj.

Vzrokov za to — milo rečeno — zanikrnost je precej. So objektivni in subjektivni.

Na primer:

Kmetijske zadrage so letos doživle temeljito reorganizacijo, mnoge so se združile in zdaj šele urejujejo svoje notranje zadeve, delajo nove načrte, sestavljajo skupne bilance, še ne vedo, kaj imajo in s čim gospodarijo, koliko so lani prigospodarili; in dokler tega ne vedo, ne morejo napraviti pravilnikov o delitvi dohodka.

Med kmetijskimi posestvi najdemo tudi take, ki še nimajo lanskega obračuna. Sicer vedo, kakšne so njihove denarne razmere, ne vedo pa na primer, koliko jih je stala proizvodnja v minulom letu.

Res je, da primanjkuje splošnih ekonomistov, res pa je tudi, da so v mnogih gospodarskih organizacijah uvrstili novo delitev dohodka in pravilnike, na katerih naj bi ta delitev temeljila, tja nekam pod šestnajsto točko dnevnega reda.

Predsedstvo je ugotovilo, da sindikalne in druge organizacije v kolektivih ter samoupravni organi marsikje stojijo ob strani, čakajo, kdaj jim bodo strokovnjaki iz uprave naredili pravilnike, in dogaja se, da pravilnik sicer naredijo, ga podpišejo in zigosajo, potem pa, ko je že pečen, ga dajo v razpravo, pravzaprav — »v posvanilo«. Ljudem sporočijo, kako bo.

Malo je primerov, da bi delavci neposredno sodelovali pri izdelavi pravilnikov o delitvi dohodka in da bi, ko delajo pravilnik, tudi razmišljali, kaj je dobrega in kaj je slabega v njegovem načinu upravljanja in gospodarjenja ter da bi vse tišto, kar je zastarelega in slabega hkrati tudi odpravljali.

V. Kmetijski zadrugi Žalec

so med sestavljanjem teh dveh pravilnikov ugotovili, da bo treba še bolj decentralizirati notranje poslovanje, in so to svojo ugotovitev kar takoj, čeprav pravilnika še nista bila narejena, uveljavili v praksi.

Takšnih primerov je res malo. Večinoma prepuščajo stvar upravam, ali pa najamejo strokovnjake iz drugih podjetij, ki največkrat napravijo takšne pravilnike, da si jih lahko zataknejo za kloboč.

Uveljavlja pa se tudi težnja, da bi s pravilniki o delitvi čistega dohodka zagotovili kar največ sredstev centralnim skladom podjetij. Grečo tako daleč, da bi se na primer na sedežu posestva morali meniti in odločiti, kako bodo popravili okna in vrata na poslopih obrata, ki je oddaljen osem ali več kilometrov. Zanje se je namreč decentralizacija končala tisti hip, ko se je na poti z vrha navzdol ustavila pri njih.

J. V.

IZGOVORI ZARADI NEPRAVILNO ČASNO SPREJETIH PRAVILNIKOV

Pomoč zavračajo, izdelavo pravilnikov pa zavlačujejo

Rok, do katerega morajo biti sprejeti pravilniki o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov, je pred vrati. Kot kaže, pa se še sedaj nekatera industrijska podjetja in tudi druga podjetja v občini Maribor-Tabor tega ne zavedajo dovolj. To potrjuje tudi to, da sta le gradbeno podjetje »Gradnje« in Opekarna Razvanje opravili svoje dolžnost, ostalih 34 podjetij v občini pa izdelovanje pravilnikov zavlačuje oziroma zapostavlja. V Kmetijskem gospodarstvu Pohorje na primer nimajo še niti koncepta za svoje delo. Zaradi tega položaja je o tem razpravljal tudi občinski zbor proizvajalcev. Takoj zatem

je več komisij, ki jih sestavljajo občinski politični delavci, obiskalo podjetja, da bi proučili, v kakšni fazi so priprave za sprejem in uveljavitev teh pravilnikov. Ugotovitve komisije so bile dokaj porazne.

Povsod so namreč našli izgovore za odlašanje dela, tako se ponekod izgovarjajo na dopuste, druge na pomanjkanje strokovnih kadrov, angažiranost pri organizaciji ekonomskih enot itd. Prav gotovo dopusti ne bi smeli biti ovira, saj so kolektivni vedeli za svoje dolžnosti že pred več meseci. Morda je ponekod lahko objektivni vzrok za zavlačevanje pravilnikov le v tem, da so se gospo-

Za oceno, kakšen je ta ali oni občni zbor ali posvetovanje, je lahko odločilno, koliko udeležencev sodeluje v razpravi. To je formalna ocena. Pomembnejša ocena pa je, o čem so udeleženci govorili. Če bi s formalne in vsebinske strani ocenjevali občni zbor okrajnega sindikalnega sveta Koper, bi prišel na svoj račun tudi površni ocenjevalec, ki bi učinkovitost razsojal po številu udeležencev. V razpravi je namreč sodelovalo 22 delegatov, osem pa se jih razprave ni udeležilo zaradi kasnega časa. Toda pomembnejši je vsebinski del razprave. Ta je dal namreč ne glede na število tistih, ki so se udeležili razprave, delovno, aktivno obeležje občnemu zboru.

Sodim, da sta za tako vsebinsko bogato razpravo (predvsem na popoldanskem delu občnega zbora), pomembna dva vzroka. Okrajni sindikalni svet je skupno z okrajnim komitejem v zadnjem času anketiral sto gospodarskih organizacij in na osnovi tega dobil podatke, v kakšnem položaju so podjetja ob uvajanju novega gospodarskega sistema, predvsem pa, kako poteka decentralizacija delavskega samoupravljanja. Drug vzrok pa je, da so poročilo o delu sindikata koprškega okraja obravnavali na sejah občinskih sindikalnih svetov in se tamkaj dogovorili, o čem naj delegat razpravlja na občnem zboru. To zadnje je bilo moč povzeti iz izjav posameznih delegatov. Oboje pa pomeni, da je na vsem koprskem področju v zadnjem času v središču pozornosti gospodarjenje in samoupravljanje, bolje rečeno, ugotovitev in nadaljnji razvoj samoupravljanja.

V 100 gospodarskih organizacijah, ki skupno zaposlujejo 86% od vseh zaposlenih v gospodarstvu družbenega sektorja in ustvarjajo 84% družbenega produkta, so doslej osnovali 690 ekonomskih enot. V 616 ekonomskih enotah odločajo o vseh pomembnih zadevah zbori proizvajalcev, delavski sveti itd.), še niso polno zaživel. Nemogoče je pričakovati, je dejal eden od udeležencev, uspeh v ekonomskih enotah, če recimo komercialna naravnost posega v proizvodnjo, ji diktira njen tok, čeprav sama nima jasnih predstav o potrebah in željah trga. Dalje, če tehnična služba nima pokazateljev o prodaji, če splošna uprava posega na področja, kjer niso njene pristojnosti. To poseganje posameznih služb v druga področja takrat, ko še svojih nalog niso opravili, otežkoča poslovanje, drobi sile, zmanjšuje učinkovitost, onemogoča obračun dohodka v ekonomski enoti, skratka, demoralizira in dezorientira proizvajalca in upravljalca.

Razprava s teh vidikov je razčistila tudi vprašanje, kakšna naj bo splošna organizacija v podjetjih, namreč takšna, ki bo pospeševala tako gospodarski razvoj podjetja kot tudi delavsko samoupravljanje. Pomembnejši je bil seveda tisti del razprave, ko so udeleženci opozorjali, kakšne naj bodo pristojnosti ekonomskih enot, kakšna merila se za oblikovanje osebnih dohodkov niso obnesla in kakšna naj bi bila, kakšne pomanjkljivosti so ob tem očitne in katerih se velja izogibati.

Skratka, razprava udeležencev, pa najsi je obravnavala področje izobraževanja, oblikovanje in delitev osebnega dohodka ali navidezno povsem strokovne probleme podjetij, investiranje in podobno, je izhajala z vidikov, kako naprej uterjati sedanje pridobitve, to je, kako preiti od formalne decentralizacije k temu, da bodo imeli novi samoupravni organi res pravo podlago za svoje delo.

P. D.

DELAVSKA ENOTNOST

Ustanovljena 20. novembra 1942.
List izdaja republiški svet
Za Slovenijo. Glavni in
odgovorni urednik:

VINKO TRINČKAUS

Urejuje uredniški odbor: Peter
Borin, Sonja Gasparič, Mi-
lan Maver, Janez Volčič. Teh-
nični urednik Janez Šuster

Nastav uredništva in uprave:
Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2,
odprtina: 33-722 in 30-672 —
Bastun pri Narodni banki v
Ljubljani št. NB 600-11/1-305
— Posamezna številka stane
letno 250, polletna 500 in letna
1000 din — List tiska CZP
— Delavska pravica — Poština
plačana v gotovini

SENZACIONALIST

Sesti križ mu je sedel na hrbet. Toda sivina njegovih las ni samo posledica let, marveč tudi skrbi. Je vodja osemletne šole s skoraj 300 učenci. Strpane jih ima v treh zgradbah, ki so med seboj oddaljene nekaj kilometrov. Pisarno si je namestil v kuhinji, šolski arhiv pa spravil v spalnico.

Takole je pripovedoval: »Zraven vsega imamo še nad glavo zelo slabo streho. Prosili smo, dajte nam denar, da bomo vsaj nekaj napravili. In res so nam obljubili 2 milijona dinarjev. Dobro bo, smo si mislili. Obparovali se bomo vsaj pred dežjem. Potem pa smo čakali in čakali. Končno smo dočakali — toda kaj? Naša šola je dobila račun za nekaj, kar sploh ni bilo pri nas napravljeno. Ta račun nas je opozoril, da je ljudski odbor porabil denar, ki je bil namenjen za najnujnejše potrebe naše šole, nekeje druge.«

Čez čas je spet nadaljeval: »Odpravil sem se naravnost na okrajni ljudski odbor. Nisem hotel več mole-dotati na občini. Na oddelku za družbene službe sem vse povedal in jih povprašal, če imajo na občini pravico tako delati s sredstvi. Veste, kaj so mi odgovorili — tovariši, vi senzacionalistično utemeljujete zadevo.«

Po tem pripovedovanju se je tovariš zamislil. Morda se je zasanjal v čas, ko bo tovarna, v bližini katere je šola, zbrala dovolj sredstev za gradnjo novih svetlih učilnic. Toda to ne bo tako kmalu. Sedaj je zbranih šele okoli 30 milijonov dinarjev — njegova glava pa je že siva.

ČRNI MERCEDES

Imeli so dva službena osebna avtomobila: črni mercedes in dobro ohranjen Fiat 1100. Razmisljali so in razmisljali ter se končno odločili: prodajmo ju. In res so ju odprodali.

Direktor, ki se je doslej vozil privatno v svojem malem fičku, je postal potem lastnik dveh avtomobilov — fička in mercedesa. Ne zanima nas, kaj bo delal z njima. Zanimiva pa je pot drugega avtomobila.

Dobil ga je predsednik delavskega sveta, ki je bil doslej le lastnik motornega kolesa. On nima službenih

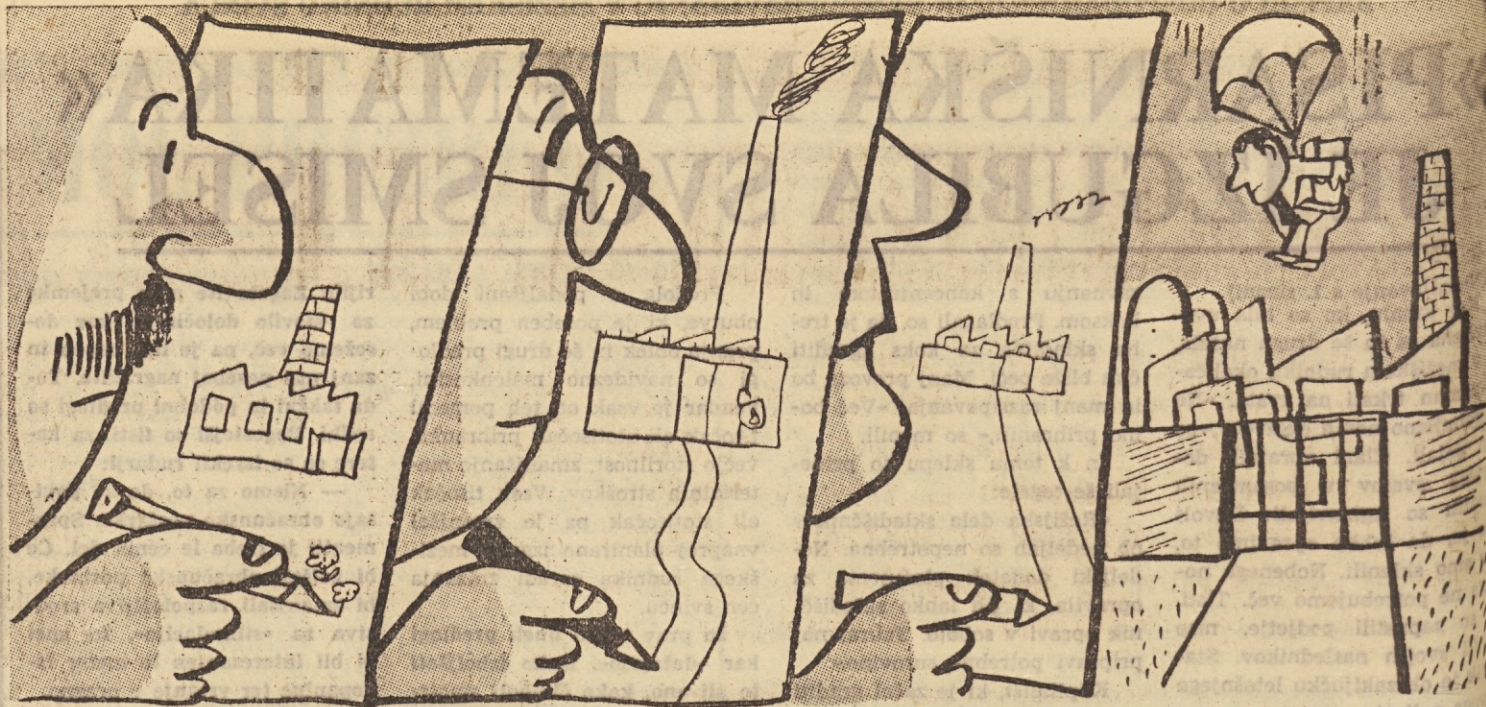
poti. Je le vodja imene v nekem obratu podjetja. Morda se bo z njim vozil na seje delavskega sveta.

Da ni morda črni mercedes našel svojega sedanjega lastnika samo po zaslugi drugega vozila? Verjetno bi sicer delavski svet le nekoliko pomišljal, preden bi se odločil za to, da proda mercedes človeku, ki že ima svoje vozilo.

Ne smemo namreč pozabiti: vozili sta bili prodani po smešno nizki ceni.

H KRONIKI TEDNA SO PRISPEVALI:

- 1. Osemletna šola v Desklah JURIJ STRELA
- 2. Soške elektrarne Noa Gorica JURIJ STRELA

ODLOČILNI TEST

Tovariš direktor je šel v za-služni pokoj. Komisija za razpis delovnih mest pri občinskem ljudskem odboru je razpisala natečaj za novega direktorja.

Prijavili so se trije kandidati:

prvi z dolgotrajno prakso v socialnih ustanovah,

drugi z ekonomsko fakulteto in prakso v trgovskih podjetjih,

tretji z izkušnjami družbeno-političnega delavca in prakso v organih družbenega in delavskega samoupravljanja.

Komisija je njihove prošnje pregledala in, ker je zdaj moderno, da slehernega človeka, preden ga vzameš v službo, testiraš, torej da pobrskáš po njegovi intimni notranjosti, so poklicali na pomoč še psihologe in napovedali razgovor s kandidati dne 3. oktobra leta 1961.

Vsi trije so prišli.

V posebni sobi je sedela komisija za razpis delovnih mest, okrepljena s psihologi.

Poklicali so prvega in psiholog ga je vprašal:

»Koliko je 2 x 3 x 5?«

Mož je znil:

»Petindvajset!«

»Hvala,« je dejal psiholog in

ga poprosil, naj nariše kakršnokoli tovarno.

Vzel je svinčnik in jo narisal.

Potem ga je psiholog vprašal:

»Kam pogledaš, ko greš čez cesto? Na levo ali na desno?«

»Na levo,« je dejal prvi kandidat, ne da bi razmišljal.

Na ista vprašanja sta odgovarjala tudi drugi in tretji kandidat.

Drugi je odgovoril:

»2 x 3 x 5 je 35!«

Nekdo iz komisije je nekaj zamrmral, oh pa je pribil: »Petindvajset!« Narisal je tovarno in na vprašanje, na katero stran gleda, ko gre čez cesto, je odločno dejal: »Na levo in na desno.«

Tretji je odgovoril:

»2 x 3 x 5 je lahko 25, lahko pa je tudi 35, odvisno od veljavnih gospodarskih instrumentov.« Komisija se je pritrjevalno nasmehnila. Narisal je tovarno in na vprašanje, kam se obrne, ko gre čez cesto, je odgovoril: »To je odvisno od ceste in od mojega položaja. Če je cesta enosmerna, pogledam v tisto smer, ki je dovoljena za vožnjo, če ni enosmerna in je ravna, grem iz hiše in ko hočem iti čez cesto, pogledam na levo

in na desno, če pa je na levi ovinek, potem pogledam...«

»Zadostuje,« je rekel psiholog, ki je govoril v imenu svojih kolegov.

Po koslu so se psihologi spet sestali in razpravljali so dolgo v noč ter ugotovili:

Prvi kandidat:

Njegov odgovor na matematično vprašanje (rekel je 25) dokazuje, da ima čut manjvrednosti in da je preveč širokega srca, preveč radodaren. Ta njegova narava se kaže tudi v sliki tovarne, ki jo je narisal. Nima plot, vsa vrata in okna so odprta, vrata nimajo kljuk in ključavnic in nad vhodnimi vrati je nakazal celo nekakšne rožice.

O tem, ali je narisal nageljne ali krizanteme, je komisija razpravljala, reci in piši 48 minut, kajti to je bistveno vprašanje. Nageljni so cvetlice ljubezni, krizanteme pa nosimo na grobove. Tudi njegov odgovor, da pogleda na levo, ko gre čez cesto, je dokaz, da njegov značaj ni uravnotežen, da preveč teži na eno stran ter pri tem zapostavlja drugo.

Drugi kandidat:

Njegov izračun (rekel je 35)

dokazuje agresivnost, napadnost njegovega značaja. Okrog tovarne, ki jo je narisal, je visok plot, vrata so zaprta, v ključavnicah ni ključa, vrata nima sploh ni, od tovarne se vidijo samo strehe. Vse to je odraz njegove zaprtosti vase, ignoriranja družbe in njenih zakonov. Tudi odgovor na vprašanje, kam pogleda, ko gre čez cesto, dokazuje, da je v njem individualni interes prevažal družbenega.

Tretji kandidat:

Odgovor na prvo vprašanje je zadovoljiv (lahko je 25, lahko pa tudi ...). Znajde se v vsakem položaju, nič nepredvidenega ga ne more doleteti. Narisal je tovarno z nizkim plotom, ki pa ga lahko poviša, če je potrebno, in iz dimnikov se zmerno kadi, kar dokazuje njegovo preudarnost pri presojanju problemov, hkrati pa pripravljenost, da poveča proizvodnjo.

Naslednje jutro so se člani komisije in psihologi spet sestali in predsednik komisije za razpis delovnih mest občinskega ljudskega odbora je že pred zastankom sporočil:

»Dragi tovariši, za novega direktorja smo izbrali četrtega tovariša, ki so nam ga poslali z okraja.«

JANEZ VOLČEK

DISKRIMINACIJA

Vse skupaj se je začelo z ugotovitvijo na sestanku kolektiva:

»Tovariši, to je škandal. Znancem, ki delajo v drugih podjetjih naše stroke, me je sram povedati, koliko dobim. Saj mi ne gre za plačo, gre pa za odnos, za odnos do delovnega človeka. Kar poglejmo številke. V Kegradu imajo 4881 dinarjev večje povprečje osebnih dohodkov, kot je pri nas, v Vasgradu je povprečje večje za 3727 dinarjev. V Kegradu je prejšnji mesec potegnil polir 52.000 dinarjev, v Vasgradu 48.000 dinarjev, pri nas pa 42.000. Da ne govorim o razlikah v prejemkih delavcev. To je škandal in diskriminacija.«

Člani delovnega kolektiva so tej ugotovitvi pritrjevali s ploskanjem, spodbudnim mrmranjem in medkllici.

Predsednik delavskega sveta je dejal:

»Strinjam se s predgovornikom, da takšne razlike v prejemkih niso pravilne in pravične in zato bomo storili vse, da jih odpravimo.«

Naslednji mesec je devet ljudi iz uprave — ki so jim zabičali, naj do podrobnosti prouče, koliko dobijo delavci na slehernem delovnem mestu v sorodnih podjetjih — delalo noč in dan. Seštevali so, odštevali, delili in množili in z njimi vred je sštevalo, odštevalo, delilo in množilo 171 članov delovnega kolektiva. Takšne enotnosti in takšnega demokratičnega vzdušja že dolgo ni bilo.

Pride Jaka k Mihi, članu komisije, in pove:

»Veš, ni res, da bi imel Peter pri Kegradu 192 na uro, ampak ima 194.«

Pride Janez k Tonetu, članu komisije, in pove:

»Res je, da ima France pri Vasgradu 173 na uro, toda on dobi še...«

Ves kolektiv je vohunil.

»Koliko ima Slavko? Ni res, jaz poznam blaginjska Vasgrada. Torej, če ima Tone pri Vasgradu toliko, moram imeti jaz...«

Tudi na stavbi so se pomenkovali.

»Pravkar sem se pogovarjal s komisijo. Je že pečeno. Ti boš imel 188, ja, toliko imajo na takem delovnem mestu pri Kegradu.«

Po mesecu dni so člani komisije predlagali delavskemu svetu, koliko naj dobi sleherni izmed 171 zaposlenih, in delavski svet je njihov predlog sprejel in ga preko oglasne deske sporočil kolektivu.

Istega dne je bila v podjetju veselica.

Spet je minilo mesec dni.

V tem mesecu so že izplačali vsem zaposlenim nove, višje prejemke in dali so jim še nekaj »za nazaj.«

Proces vsklajevanja osebnih dohodkov se je po dveh mesecih nadaljeval na novonovem sestanku kolektiva z ugotovitvijo:

»Ze res, da smo uravnali naše prejemke s prejemki delavcev v drugih podjetjih naše stroke, toda mar ni diskriminacija, da v naši stroki dobivamo toliko manj kot dobivajo delavci v drugih strokah. Pogovarjaš se na primer s kovinarjem, pogovarjaš se z rudarjem, in ko ti pove, koliko dobiva, molčiš. Poglejmo sosedno podjetje, samo čez cesto stopimo; tam imajo za 6689 dinarjev večje povprečje kot pri nas. Delovodja ima na primer 62.000 dinarjev, pri nas pa ima polir 52.000. Da o delavcih sploh ne govorimo. Dobro, to je kovinsko podjetje, toda kje je rečeno, da morajo ljudje, ki delajo v kovinski tovarni, več zaslužiti, kot zaslužimo v naši stroki.«

Tudi ta obvestila je komisija upoštevala.

Na stavbi so posedali in računali:

»Če ima Jože toliko, bi moral imeti jaz, ki delam na enakovrednem delovnem mestu, tudi toliko.«

Nihče ni več mislil na delo.

»Če ima tam Mirko...«

Po dobrih treh tednih — zdaj so imeli že prakso — so se iz prizadevanja 171 članov delovnega kolektiva rodili novi osebni dohodki posameznikov, vsklajeni z osebnimi dohodki v sosednjem, kovinskem podjetju. Komisija jih je predlagala delavskemu svetu, delavski svet jih je sprejel in jih preko oglasne deske pojasnil kolektivu.

Tudi tistega dne je bila v podjetju veselica.

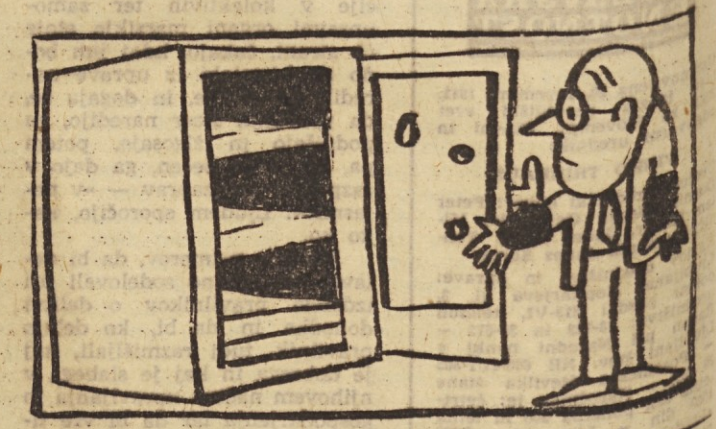
Naslednje jutro pa je skali veselo razpoloženje računovodja, ko je ves obupan izjavil:

»Ja, že prav, novi dohodki, toda pravkar sem izračunal: storilnost je močno padla, že tudi po starem smo presegli naše zmogljivosti; še nazaj bomo dajali. Ja, od kod pa naj denar vzamemo?«

Po tem poraznem sporočilu je vse podjetje onemelo in proces vsklajevanja osebnih dohodkov se je končal z ugotovitvijo:

»Mojuš, na to smo pa porzabili.«

J. V.

MED NERAZUMEVANJEM IN ZAVISTJO

Naša podjetja skoraj redno odklanjajo domače izume, ker uspeh na tržišču ni zagotovljen s stotimi pečati! Tujina pa jih ceni in se zanima zanje — Vse dotlej, dokler za dejavnost izumiteljev in avtorjev tehničnih izboljšav ne bo več resničnega razumevanja in zavestne družbene akcije, manj pa besedičenja in zavisti, za to stran razvoja proizvodnih sil ni perspektiv.

Mar je dejavnost izumiteljev in avtorjev tehničnih izboljšav v naši družbi smiselna in koristna? Odgovorimo lahko le pritrdilno. Kajti nove tehnične in tehnološke rešitve, ki sledijo izumom ali tehničnim izboljšavam, pogostokrat vplivajo na boljše in cenejšo proizvodnjo, višjo storilnost, prihranke, smotrnejše izkoriščanje strojev in naprav, pa tudi na večjo varnost pri delu.

Če je tako, potem je naša družba zelo zainteresirana, da bi imeli takih ljudi čim več; da bi z realizacijo njihovih koristnih in rentabilnih predlogov pospešili in utrjevali razvoj našega gospodarstva.

Ni lahko pripovedovati o tem, kolikšen obseg je pri nas zavzela tovrstna dejavnost. Uprava za patente FLRJ registrira v zadnjih letih povprečno okoli 1700 patentov. Od tega je dobra polovica domačih. Patentni uradi po svetu pa letno prejmejo okoli 700.000 patentnih prijav; 92% od tega samo iz kapitalističnih držav. Nekaj manj kot dve tretjini vseh patentov pa je v rokah ZDA in Zahodne Nemčije!

Številnih racionalizatorskih in novatorskih predlogov po svetu in pri nas nihče ne registrira. Znano je zgolj to, da v razvitejših državah nagradijo vsako idejo. Z naših domačih tal pa vemo, da so avtorji tehničnih izboljšav bolj redki kot štiriperesne deteljice. Za ilustracijo: jeseniška železarna premore pri 7000 zaposlenih letno okoli 40 do 50 tovrstnih predlogov... Kljub vsemu pa je očitno, da se v tem podjetju glede nagrajevanja avtorjev izboljšav še najbolj trudijo in da imajo te zadeve menda še najbolj urejene...

Kje je odgovor na vprašanje, zakaj je izumitelj in avtorjev tehničnih izboljšav pri nas tako malo, čeprav je njih delo — vsaj načelno — zelo cenjeno in priznано?

Če se prav spomnimo, je bilo v času takoj po vojni, veliko racionalizatorjev in drugih avtorjev tehničnih izboljšav. Nekateri smo dobili prvi zakon o nagrajevanju novatorjev in racionalizatorjev. Zanimanje pa je kmalu pojenjalo, kar v gospodarskih organizacijah pripisujejo nespodbudni višini, nagrad, predvidenih z omenjenim zakonom.

Pred letom dni je Zvezna ljudska skupščina sprejela nov zakon o patentih

manj pomembne, če bi bilo zdaj več izumiteljev in avtorjev tehničnih izboljšav. Toda, kjerkoli povprašam, tudi v podjetjih, ki so včasih najbolj slovela (cinkarna Celje, železarna Jesenice itd.), poysod še vedno vlada mrtvilo.

— Zakaj, če formalnih zadržkov ni več?

»DOKAZOVANJE«
SLUŽBENE DOLŽNOSTI

Nedvomno najbolj očitni so skrajno nemogoči odnosi, ki ga do teh ljudi kažejo v gospodarskih in drugih organizacijah na sploh, še posebej pa odgovorni predstavniki teh organizacij. Kaže namreč, da izumitelji in avtorji tehničnih izboljšav enostavno niso zaželeni, ker s svojimi predlogi »pohijujejo« hudo kri, zavist, nevoščljivost in ne nazadnje iskanje pravnih sredstev, da bi se zagodarske organizacije — če le mogoče — izognile plačilu odškodnine. Za to je dober vsak izgovor; tudi sklicevanje na službeno dolžnost, ki pa nikjer ni in naposled tudi ne more biti do pike opredeljena.

Znan je primer nekega inženirja, ki je kot štipendist OZN odšel na Poljsko na prakso v topilnico cinka. Ko se je vrnil, je dobro leto eksperimentiral, potem pa iz domačih surovin izdelal topilne retorte, ki so imele še enkrat daljšo življenjsko dobo kot prejšnje. Delavcem, ki so izdelovali te retorte, pa je novi postopek bistveno olajšal delo. Podjetje pa je že s tem prihranilo več deset milijonov letno. Ko je bilo treba določiti odškodnino, se je zataknilo. Zaradi »službene dolžnosti« so prvotno predvideno nagrado pol milijona dinarjev »skresali« na četrtino. Temu na rob: koliko je praktikantov, ki po povratku iz inozemstva ne pridejo več v svoje podjetje ali pa tamkaj pridobljene izkušnje posredujejo vsem drugim, samo gospodarski organizaciji, ki jih je poslala na pot, ne. Pa se glede tega nihče ne razburja, nihče ne govori o službeni dolžnosti!

Ko teče beseda o »službeni dolžnosti«, še tole: Ne glede na opis delovnega mesta, sodi na primer za obratovodje, obratne inženirje, mojstre in podobno v službeno dolžnost, da na primeren način in čim bolj organizirajo proizvodnjo. Prihrankov, ki pri tem nastanejo, bo deležna tako ekonomska enota, kjer delajo, kot oni sami. Kajti kot je službena dolžnost neposrednih proizvajalcev, da čim bolj delajo ob stroju, tako morajo tudi organizatorji proizvodnje brez občutka prikrajšanosti opravljati svoje osnovno delo. Kar pa je izven tega — na primer modernizacije strojev, postopkov itd. — pa za ljudi iz proizvodnje nedvomno pomeni dodatno obremenitev. Uspehi v tej smeri so nedvomno rezultat ustvarjalnega dela; torej predstavljajo tehnično izboljšavo. Zato pa tudi zaslužijo, da so primerno nagradjeni.

In drug primer: javna skrivnost v enem naših največjih podjetij je, da je skoraj vsak predlog za tehnično izboljšavo, ki pride iz rok »navadnih« delav-

cev, skoraj gotovo obsojen na propad, če se nanj ne podpiše tudi mojster ali obratovodja, ki seveda pobere večji delež nagrade samo zato, ker formulira in dokumentira predlog!

Samoupravni organi, sindikat, osnovna organizacija ZK o tem molčijo, ker tega nihče formalno ne predlaga za dnevni red! Podjetje pa je sredi rekonstrukcije, ki bo veljala milijarde in ko bi bil vsak tovrstni predlog dobrodošel. Edino »koncesijo« v tej smeri so napravili s tem, da načeloma vsak koristen predlog nagradijo s 4000 dinarji. Zaradi nakaznega vzdušja pa tudi navadnih predlogov, idej, enostavno ni!

SELE TUJINA JE DALA PRIZNANJE!

No, nič manj trnova kot pot avtorjev tehničnih izboljšav je tudi pot »pravih« izumiteljev. V zadnjem času jim pri realizaciji njihovih zamisli v marsičem že pomaga Združenje izumiteljev Jugoslavije. Toda niso redki primeri, ko izumitelja ob njegovem obisku v gospodarski organizaciji ali kje drugje na kratko vprašajo: »Gotovo bi radi nekaj denarja?«, kot bi v teh primerih šlo za miloščino in ne za zakonito pravico do odškodnine, ki jo gospodarska organizacija ali kdorkoli drugi mora plačati, če določeno, s patentom zaščiteno iznajdbo izkorišča.

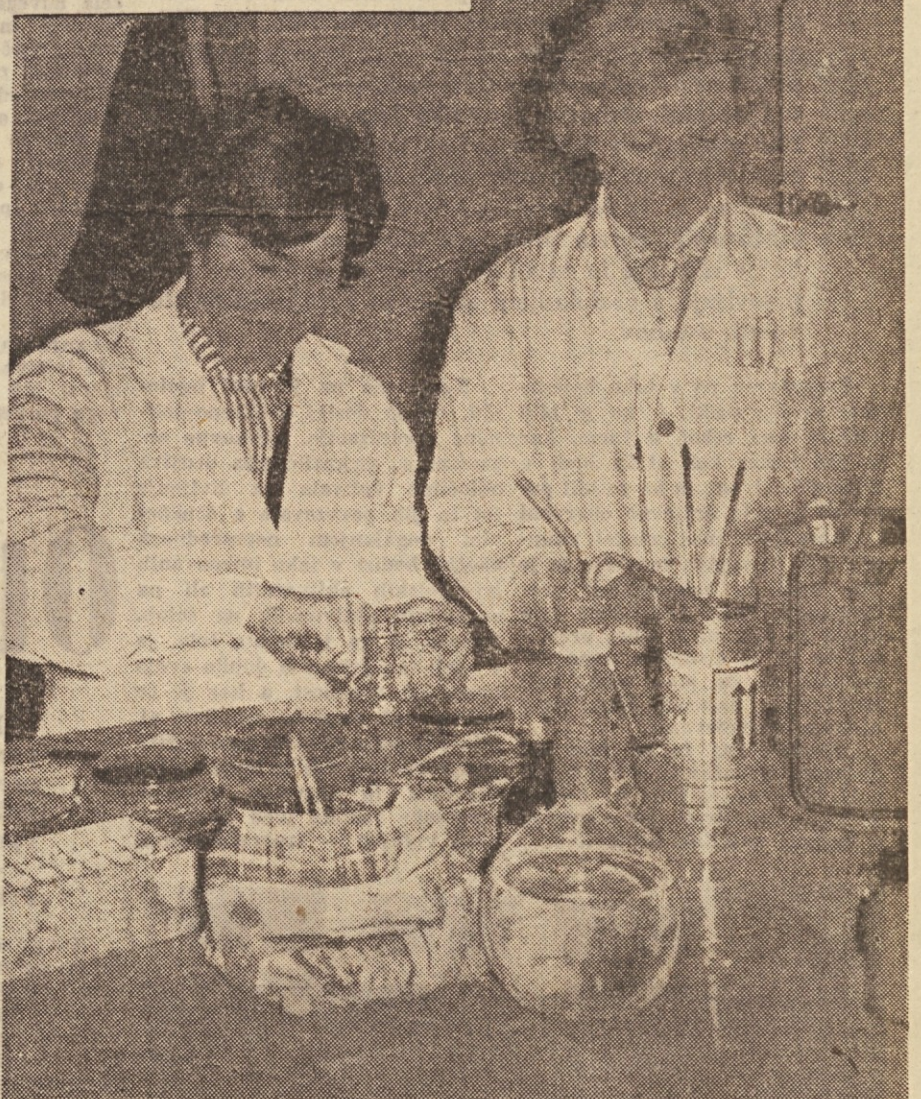
Ob takih razmerah — nič ne kaže na izboljšanje! — marsikateri izumitelj obupa. Da se razumemo: govorimo o izumih, ki so ob preskusih pristojnih strokovnih organov dokazali, da so praktični, koristni in rentabilni.

Znan je na primer izumitelj, ki je pred leti v eni naših kemičnih tovarnih izumil nov postopek za proizvodnjo čistih železovih oksidov, ki jih je naše gospodarstvo potrebovalo v velikih količinah. V podjetju, kjer je delal, so mu rekli, da izum prijavi in da patentu na njegovo ime ne nasprotujejo. Njegove iznajdbe pa ne bodo uporabili, ker nameravajo kupiti inozemsko licenco. Izumitelj se je kmalu nato odpovedal patentu, saj svojega izuma ni mogel prodati, sredstev za plačevanje dokaj visokih taks za zaščito patenta pa tudi ni imel.

Televizijo pri nas šele uvajamo, medtem ko v inozemstvu resno razmišljajo o barvni televiziji, ki so jo ponekod že vpeljali. Nek naš izumitelj je menda iznašel nek nov sistem barvne televizije in ga ponudil naši radioindustriji v odkup. V RR zavodih v Nišu in drugod so mu odgovorili, da niso prav nič zainteresirani... Kasneje je ta izumitelj na povabilo in na stroške nizozemske tovarne Philips obiskal to podjetje in se vrnil zelo zadovoljen. Karakteristično je, da zdaj sploh ne daje nikakih izjav o svojem patentu!

Nek ljubljanski inženir je izdelal sredstvo proti potenju nog. Zanj je uporabil predvsem razna naravna zelišča. V nekem našem podjetju, ki se ukvarja z nakupovanjem in predelavo zdravilnih zelišč in ki se zdaj preusmerja na proizvodnjo nekaterih izdelkov na osnovi teh zelišč, so na njegovo ponudbo enostavno odgovorili, da se jim stvar zdi zanimiva, da pa nimajo zagotovljenega odjema. Znanstveno dokazano pa je, da se omenjeno sredstvo proti potenju nog odlično obnese v najtežjih pogojih, da tudi »pozdravi« ljudi, ki trpijo zaradi te nadloge... Nedvomno tudi kupecv za tako učinkovito sredstvo ne bi manjkalo.

In za konec zgozd o nerazumevanju izumiteljev in njihovih naporov. Dva slovenska izumitelja sta skupno izdelala zložljiv sod. Kjerkoli sta pokazala in ponudila svoj izum, nikjer ju niso resno vzeli. Združenje izumiteljev Jugoslavije pa je prav ta izum izbralo za mednarodni salon izumiteljstva v Bruslju. Zložljivi sod je tamkaj dobil me-

Tudi iz tovarniških laboratorijev lahko pridejo dragocene izboljšave in izumi. Rado pa se zatakne, ko je treba določiti nagrado. Uslužbenec neke kemične tovarne je na primer predlagal zamenjavo surovin, ki so potrebne za proizvodnjo svinčenega belila. Proizvodna cena bi se zmanjšala od 320 na 76 din pri kilogramu. V podjetju so ga »nagradili« z izjavo, da gre za službeno dolžnost. Omenjeni uslužbenec se s kemijo peča za zabavo in v prostem času. Poskuse pa je res delal v tovarniškem laboratoriju!

daljo, v naši domovini čez čas »Oskarja« za embaložo... Potem sta izumitelja zelo hitro našla proizvajalca...

DOMAČE RES TAKO MALO VREDNO?

Po vsem tem ni čudno, da marsikateri izumitelj svoj patent po ilegalnih in zatorej nezakonitih poteh proda v tujino. Kajti tam naleti vsaj na razumevanje, ki mu ga — čeprav nič ne stane — domovina ne zna ponuditi...

Odkrito velja priznati, da na tujem drugače cenijo izumitelje in avtorje tehničnih izboljšav. Marsikod (začelo se je pri FORDU) nagradijo vsako idejo, se do podrobnosti pogovorijo s predlagateljem. Drugod (na primer v Zahodni Nemčiji) so v večjih krajih odprli posebne delavnice pri raznih industrijskih in drugih podjetjih. Kdorkoli želi delati v teh delavnicah, mora plačati odškodnino za elektriko in obrabo strojev; material je na razpolago. Dogovorjeno pa je, da vsak izum ali izboljšavo, do katere bi prišlo v tej delavnici, odkupi lastnik podjetja.

Podobnega posluha za izumitelje in avtorje izboljšav nasploh pri nas ni, tako kot skoraj nikjer še ne razumejo, da je prav s pomočjo te dejavnosti moč kovati največji kapital. Kot kaže, na Jesenicah za zdaj še najbolj resno razmišljajo o delavnici, ki bi bila namenjena samo izumiteljski družini. Društvo izumiteljev na Jesenicah je namreč pridobilo za kolektivnega člana tudi Železarno, ki vsakoletno članarino prispeva v višini 15% vseh izplačanih odškodnin za izumiteljsko in novatorsko dejavnost. S temi sredstvi bodo med drugim uredili delavnico in zaposlili

strokovnjaka, ki bo poskrbel za izračune in ostalo dokumentacijo.

No, da ne bomo preveliki pesimisti — redke izjeme že kažejo, da vsaj ponekod že prodira spoznanje, da tudi domači izumi niso tako malo vredni. V podjetju »Soča« v Ljubljani, kjer proizvajajo razna ortopedska sredstva in drugo tehnično opremo za zdravstvo, so na primer odkupili že več domačih patentov, izumitelje pa zaposlili. Pravi, da jim tega ni niti najmanj žal in da bodo s sedanjo prakso tudi nadaljevali.

KAJ PRAVZAPRAV MANJKA?

Veliko, zelo veliko je takih zadev, ki bi jih bilo moč urediti bolj z razumevanjem in dobro voljo, kot pa s sredstvi! Dokler pa bodo najbolj odgovorni predstavniki gospodarskih organizacij izjavljali: »Milijonarjev pri nas ne bomo ustvarjali!«; dokler bo v odnosih med izumitelji oziroma avtorji tehničnih izboljšav in ostalimi člani kolektiva prevladovala zavist, noben pravilnik in nobena propagandna akcija ne bo pomagala. Glede vsega tega je torej nujno in potrebno še bolj poživljeno delo samoupravnih organov in sindikalnih organizacij po podjetjih, ustanovah in drugod, kjer žive in delajo racionalizatorji in izumitelji.

Boj za uspeh na tržišču, ki se že začne, bo skupaj z zavestnimi, organiziranimi ukrepi, ki jih bo v lastno korist morala uveljaviti naša družbena skupnost, pomagal zgladiti in urediti zdaj trnovo pot izumiteljev in avtorjev tehničnih izboljšav.

MILAN GOVEKAR

Tujina je dala priznanje našima izumiteljema. Domača diploma in nagrada sta bili potem skoraj nujni...

OSTALISO OB ROBU

Minuli ponedeljek in torek je bilo v Ljubljani medmestno posvetovanje prosvetnih delavcev Beograda, Zagreba, Ljubljane, Sarajeva, Skoplja, Titograda in Novega Sada, ki ga je pripravila komisija prosvetnih delavcev pri Okrajnem sindikalnem svetu v Ljubljani. Osnovno tematiko tega posvetovanja bi bilo pravzaprav moč še najbolj točno označiti s sicer zelo splošnim naslovom: »Šola in komunna, šola in družba«. A če bi hoteli govoriti o namenu tega posvetovanja, potem predvsem tole: izmenjati medsebojne izkušnje in osvetliti pojave in probleme, ki se pojavljajo v vsakdanjem življenju vzgojno-izobraževalnih ustanov.

Pravzaprav pa v tako heterogeni problematiki — ko je bilo govora tako rekoč o vsem, kar je pač kakor koli si že budi v zvezi s šolstvom, in ko so bili pogovori še zelo krajavo obarvani — skorajda ni moč poiskati skupnih točk in stičišč. In verjetno je bila prav ta heterogenost problematike, kajti posamezni problemi se niso med seboj prepletali in jih je diskusija samo naštevala, ne pa med seboj tudi povezovala, največja hiba omejenega posvetovanja.

Vendar, naj že bo tako ali drugače, poskušamo izluščiti najbolj bistvene spoznanja, poskušamo sintetizirati posvetovanje v najbolj značilne ugotovitve:

Nasprotno pa je moč ugotoviti, da so doslej družbeno-politične organizacije, strokovne organizacije, najrazličnejša društva, odločilno vplivala na življenje šol in jih povezovala z družbenim dogajanjem neposrednega okolja, bodisi v tako imenovanih izvenšolskih aktivnostih ali pa svobodnih aktivnostih na šolah. Znanje, ki ga je dajala šola, je v vseh teh primerih dobilo svojo praktično vrednost, a kar je še veliko več vredno, mladina ni bila odtrgana od družbenega življenja okolja. Vse to daje šolam barvitost in ustvarja bistvene vsebinske razlike med posameznimi vzgojno — izobraževalnimi

bino Zakona o finansiranju šolstva. Toča nekaj je gotovo: načela novega zakona bo potrebno čimprej in v celoti uveljaviti, ker je pač od tega odvisen ves nadaljnji razvoj šolstva, ker je od tega odvisna gospodarska in družbena osamosvojitve šol.

Zato je tudi toliko bolj nerazumljivo, da so se sindikalni prosvetni delavci na tem medmestnem posvetovanju izgubljali v stoterih obrobah, pogosto čisto strokovnih ali pa zelo splošnih problemih, niso pa se odločneje zavzeli za uveljavitev načel Resolucije o strokovnem izobraževanju in Zakona o finansiranju šolstva. In vendar bi prav to moral biti glavni namen njihovega posvetovanja.

BOJAN SAMARIN

Nova ljubljanska osemletka v Čufarjevi ulici ima moderne delavnice za tehnični pouk. Na sliki: učenci izdelujejo sami prometne znake

O TEHNIČNEM POKU V ŠOLI VIDE PREGARČEVE V MOSTAH:

Otroške roke ustvarjajo

Pri »Borcu« na Titovi cesti sem kupoval stoječo svetilko. Všeč mi je bila njena domiselna izvedba, preprosta, a elegantna forma. In ko mi jo je prodajalka že zavijala, sem tako rekoč iz golega firbca vprašal, kdo jih pravzaprav izdeluje.

»Kupujemo jih v šolski zadrugi osnovne šole Vide Pregarčeve v Mostah,« je odgovorila prodajalka.

Kadar se spomnim svojega šolanja, se moram vselej samemu sebi nasmehnuti. V šestnajstih letih — kar natančno označuje dobo, ki sem jo prebil v razredih in predavalnicah od osnovne šole do gimnazije in slednjč fakultete — je učiteljem in profesorjem uspelo narediti iz mene kolikor toliko razgledanega humanista. Tako še vedno znam nekaj Homerjevih in Ovidovih verzov v originalu, lahko se pogovarjam na primer o vplivu Rousseauja na Stritarja, vem razmeroma precej o francoskih impresionistih v slikarstvu, znal bi zgodovinsko prikazati razvoj idealističnega ali materialističnega pogleda na svet, lahko bi se pogovarjal še o tem in onem. Zato pa je moje tehnično znanje toliko bolj problematično. Ne rečem, nekaj fizike in kemije mi je še vedno ostalo iz gimnazijskih let in morda, če bi se potrudil, bi lahko ponovil celo katerega izmed zakonov. Da pa bi imelo to moje znanje tudi kakšno praktično vrednost, tega si ne bi upal trditi. Pa saj...

V otroškem vrtcu so me naučili delati košarice iz razglednic in ko me je mama vpisala v prvi razred osnovne šole, sem že znal narediti iz lista popirja letalo, tako da mi ni bilo več potrebno nadlegovati očeta. Ob koncu osnovne šole je bilo vse moje tehnično znanje v tem, da sem znal odpreti patron, ne da bi mi pri tem odneslo kak prst. V šesti gimnaziji se mi je menda prvič posrečilo popraviti varovalko, po maturi celo kuhalnik. Toda še to sem se naučil doma in ne v šoli. Tako sem zdaj pri kleščah, pili in žagi popoln samouk in seveda tudi prav tako popoln laik.

Ti pa...

Ne preveč velika učilnica. In kar nenavadno spremenjena za nas, ki smo vajeni šol še v njihovi nekdanji podobi. Na stenah omarice s priročnim orodjem za obdelavo kovin, lesa, na tabli načrti, delovne mize pa so učenci pravkar pospravili.

»To je naša učilnica tehničnega pouka,« pripoveduje učitelj Prancič, eden izmed treh predavateljev tehničnega pouka na šoli. »Še predlani je bila skromno opremljena, ko pa je lani naša šolska zadruga dobila zvezno nagrado na tekmovanju za najboljšo zadrugo, smo si precej opomogli. Za ta denar smo namreč nakupili orodja in si omislili lastno stružnico. Tako imamo zdaj v glavnem vse, kar potrebujemo za obdelavo lesa in kovin.«

Pogovor je nato zdrsel na nekoliko bolj »strokovno področje«. Pripovedoval je o tem, da so pri tehničnem pouku odvisni zgolj sami od sebe, svojih lastnih izkušenj, svoje lastne iznajdljivosti. Kar je literature za tehnični pouk na osemletkah, je doslej en sam učbenik za šesti razred.

»Tako si pomagamo, kot vemo in znamo,« pripoveduje učitelj Prancič. »Vsak mesec se sestanemo predavatelji tehničnega pouka, pretehtamo izkušnje v šolskih delavnicah, analiziramo pomanjkljivosti, se pogovorimo, kaj naj bi obravnavali v prihodnjem mesecu. Le tako lahko zagotovimo vsaj nekoliko načrtnosti pri tehničnem pouku. Sicer pa poskušamo naprejši seznaniti otroke z materialom samim, govorimo

ki so ga dobili pri tehničnem pouku.

»Poskušali pa smo to naše proizvodno delo tudi organizacijsko čim bolj približati načinu proizvodnje v gospodarskih organizacijah,« pripoveduje učitelj Prancič. »Sedme in osme razrede smo razdelili na skupine po šestnajst učencev, od katerih vsaka sprejema svoj delovni program. Vsaki od teh skupin je dala zadruza tudi obratna sredstva — 3000 dinarjev — s katerimi je lahko nakupila material in začela izdelovati svoje izdelke. Čim več izdelkov ta skupina med letom izdelala in prodala, toliko večja so njena sredstva in toliko bolj lahko razširja svojo proizvodnjo, toliko večja so tudi njena sredstva ob koncu leta. Da pa bi bilo gospodarjenje vsake skupine kar najbolj načrtno, učenci volijo tudi svojega vodjo, blagajnika, referenta za prodajo in ekonomista. Torej nekakšne ekonomske enote.«

Pripovedoval pa je učitelj Prancič, da jim je taka organizacija proizvodnega dela prinesla že lepe sadove. Učenci so se seznanili na najbolj neposreden način z organizacijo proizvodnega procesa v gospodarskih organizacijah in, ker sami gospodarijo s svojimi sredstvi, se je tudi odnos do materiala spremenil.

»Prej ni bilo nikomur veliko do tega, če je šlo nekaj materiala v izgubo, če je bilo med izdelki tudi veliko izmečkov. Zdaj pa, ko učenci vedo, da imajo samo toliko denarja in da morejo vsak dinar tudi pametno obrniti, če hočejo seveda kaj ustvariti, se je njihov odnos do materiala in dela bistveno spremenil. Začeli so delo resneje vrednotiti.«

Pripovedoval pa je učitelj Prancič tudi o tem, da imajo pri proizvodnem delu precej težav.

Vsak izdelek mora namreč biti tak, da so zaposleni prav vsi učenci, da je material zanj cenen, da ga lahko izdelujejo s svojim orodjem in stroji in slednjč, da je tudi komercialen.

»Vendar pri našem proizvodnem delu nismo šli v golo komercialnost. Za nas je važno predvsem to, da dobimo povrnjena stroške za material in morda še kak dinar za vloženo delo. Tako smo na primer pri lakiranju kovinskih delov kmalu spoznali, da bi imeli veliko večji finančni uspeh, če bi nam v Saturnusu lakirali naše izdelke. Toda kljub temu smo se odločili, da bomo kupili svojo pištolo za lakiranje, pa čeprav bo šlo precej lake v izgubo. Tako se bodo učenci vsaj naučili tega dela. Prepričani smo namreč, da mora biti proizvodno delo sicer rentabilno, ker to pač povečuje otrokov interes do dela, predvsem pa mora zagotavljati smotno in dovolj široko tehnično vzgojo učencev.«

Potem je še govoril o tem, da si lahko učenci poglobljajo in razširjajo svoje tehnično znanje v različnih krožkih šole, na primer v modelarskem, ladijskem modelarskem, fotoamaterskem, radijskem tehničnem. V tem, kar pač kosati koli izmed njih privlači

V čem je pravzaprav pomen tako organizirane tehnične vzgoje na tej šoli?

Še najbolj pravičen odgovor na zastavljeno vprašanje je, če povemo, da bodo imeli učenci po končanem šolanju za seboj že 280 ur dela z orodjem in materialom. Da bo tako nekaterim veliko lažji prehod v strokovne šole ali v neposredno proizvodnjo, da bo spet znanje drugih imelo svojo praktično vrednost. Da se je šola tudi po tej plati tesno povezala s svojim neposrednim okoljem.

S. B.

Pretekli teden je bilo v Ljubljani posvetovanje prosvetnih delavcev Beograda, Zagreba, Ljubljane, Sarajeva, Skoplja, Titograda in Novega Sada

Če bi hoteli analizirati sedanjne odnose med občinskimi ljudskimi odbori in šolami kolikor toliko nepristransko, potem bi bržčas morali priznati, da so bili doslej v veliki večini primerov omejeni samo na reševanje materialnega stanja šol in urejanja kadrovskih vprašanj, medtem ko ni moč reči, da bi sami ali preko svojih organov posegli v vsebino vzgojno izobraževalne dejavnosti šol, njihovega življenja in delovanja. Tako so se doslej odborniki zadovoljevali s statističnimi podatki o šolstvu, s poročili in prikazi, kao pa spremeniti in poglobiti vsebino vzgojno izobraževalne dejavnosti šol kako reformirati šole, so skoraj v celoti prepustili prosvetnim delavcem. Vse to pa je seveda v dobru meri zmanjševalo povezanost šol s komunno, s celotnim družbenim dogajanjem neposrednega zaledja. In menda ni potrebno še posebej govoriti o tem, da se bo moral v prihodnje bistveno spremeniti prav ta odnos občinskih ljudskih odborov do šol, ker je pač od tega v dobru meri odvisno, ali bodo šole s svojo vzgojno-izobraževalno dejavnostjo v središču družbenega razvoja in dogajanja ali pa bodo odmaknjene od njega.

ustanovami, daje jim individualno fiziognomijo in povečuje njihovo družbeno samostojnost. Zato bo tudi v prihodnjem obdobju ena izmed nalog, da bo vsaka vzgojno-izobraževalna ustanova čim bolj razvijala in poglobljala svobodne aktivnosti, v njih približala življenje komunne šole in šolo življenju komunne, da bodo organizacije in društva še veliko bolj načrtno vključevala mladino v izvenšolske aktivnosti, smotno organizirale njen prosti čas in jo načrtno vključevale v družbeno politično življenje okolja.

Iz razprave, a naj je že šlo za probleme iz Skoplja ali Ljubljane, Beograda ali Zagreba, pa je bilo moč razbrati, da se kljub Zakonu o finansiranju šolstva še niso uveljavili novi odnosi, ki bi zagotavljali gospodarsko in družbeno osamosvajanje šol. Kje so vzroki, da to ugotavljamo zdaj, ko je od izida Zakona minilo že trideset let, je pravzaprav težko reči. Tega posvetovanje ni ugotavljalo. A naj že bo tako ali drugače, bržčas so temu nekaj krivi tudi prosvetni delavci sami, saj so se doslej vse premalo odločno zavzeli za uresničitev določil in s tem tudi globljo vse-

OB SEMINARJU ZA PREDAVATELJE

»Zakaj

V mariborski srednje ekonomski šoli so za 4. letnik priredili cikel predavanj o spolni vzgoji, odnosih med spoloma in družinskem življenju. Ta novi neobvezni predmet so vsi dijaki in dijakinje sprejeli brez pridržkov in se zanj navdušili. Pripomba je bila ena sama: Zakaj niste prišli že prej, ko smo bili na primer še v prvem letniku? Da, takrat bi nam vse to še mnogo bolj koristilo.

Ta karakteristična pripomba teh mladih ljudi izraža verjetno tudi želje drugih njim podobnih, po drugih šolah in izven njih širom po Sloveniji. Zakaj ni takih predavanj več, zakaj niso ta predavanja v okviru šol, delovnih kolektivov, raznih družbenih organizacij? Današnji mladi človek, ki je rastel brez predsodkov preteklosti, si želi spoznati bolj podrobno tudi to plat življenja, hoče odgovorov na vprašanja, ki se tičejo njegovega osebnega življenja, njegovih odnosov do sotovarišev v kolektivu, šoli, do oseb drugega spola. Zahteve po tovrstni izobrazbi, in to pravočasno, so med mladino vedno večje. Toda čeprav smo pri tem resda še bolj na začetku, ne bi mogli reči, da ni bilo storjenega ničesar. Danes že imamo precej široko mrežo tako imenovanih šol za življenje, ki jih organizirajo delavske univerze, predvsem za mladino, ki se zaposli takoj po končani osemletki in je tako najbolj prepuščena sama sebi.

Ne samo priprava za zakon

Pred dvema letoma so vznikle prve šole za življenje. Skromni začetki so bili to. Začeli so

pač s tistim, kar si je mladina najbolj želela in česar doslej ni mogla dobiti nikjer, pa čeprav je bil tak program seveda nujno omejen: odnosi med fantom in dekletom, priprava na zakon, družinsko življenje, vzgoja otrok. Do danes pa se je ta oblika izobraževanja zelo razvila in smo lansko leto imeli v Sloveniji že 115 šol za življenje, katere je obiskovalo 5500 mladih ljudi, ki so v 15 do 30 urah predavanja in pogovorov dobili nekaj splošnih osnov. Kljub velikemu razmahu pa to seveda še zdaleč ni dovolj, zlasti zato je tovrstna vzgoja zajela predvsem mladino iz kolektivov, medtem ko je tako po osnovnih kot strokovnih šolah to vprašanje še vedno preveč zanemarjeno. Razen tega so te šole kljub temu, da ne gre podcenjevati njihovega uspeha in pomena, je postale ponekod preveč ozke v svojem programu, ki se je omejeval zgolj na razlaganje vprašanj okoli spolne vzgoje in ljubezenskih odnosov. Mlad človek pa ne more pravilno reševati svojega osebnega življenja, če je to urejeno od splošno družbenega, če ne zna urejevati, če ne razume splošnih, socialističnih odnosov med ljudmi bodisi v kolektivu ali v šoli in komunni. Človek je odvisen od celote in obratno in odnos med spoloma, družinsko življenje ne more biti stvar zase.

Zato pa mora istočasno spoznavati še celo vrsto drugih problemov, njegova vzgoja mora biti kompleksna, v okviru splošno družbenih interesov. Prav zaradi tega bodo v bodoče pred šolami za življenje nove in odgovornejše naloge. Zveza delavskih in ljudskih univerz že pripravlja širok okvirni program, po katerem bi te šole dobile širšo obliko in predstavljale pravzaprav nadaljevanje osemletke za vse št-

Vesna film je predstavil SEDEM izbranih filmov

Na začetku vsakoletne filmske sezone, to je vsako jesen, se računalni vseh obiskovalcev kino predstav in ljubiteljev filma ustavi ob vprašanju, kaj bodo videli na filmskem platnu. Posamezna distribucijska podjetja sicer objavljajo naslove in glavne ustvarjalce posameznih filmov, vendar iz tega povprečen gledalec ne more kaj prida sklepati o vrednosti filmov. Ljubljansko distribucijsko podjetje Vesna film je ubralo bolj neposredno pot in že nekaj let prireja svoj »teden«, kjer potem predvajajo nekaj izbranih filmov iz celoletnega repertoarja. Ta propagandna akcija ima svoj določen pomen, da tako lahko naenkrat spoznamo in ocenimo vsaj nekaj in to po večini res kvalitetnih filmov enega distribucijskega podjetja, na drugi strani pa so ti tedni postali že nekaka tradicionalna, sicer manjša in omejena, a vendar zanimiva kulturna manifestacija Ljubljane. Toda res samo manifestacija, kajti širšega pomena ti tedni za propagando Vesninih filmov po vsej Sloveniji, in letos tudi po drugih republikah, skorajda nimajo, kakor tudi ne morejo bistveno vplivati na izbor programov posameznih kinematografov, ker se pač upravniki še vedno lahko naslanjajo le na skromni propagandni material in kritike po časopisih. Toda o tem pozneje.

V letošnjem tednu so bile ali še bodo na sporedu same po večini res kvalitetne in zanimive stvaritve filmske umetnosti, ki spet potrjuje soliden izbor Vesna filma, (ki mimogrede povedano, slavi letos tudi 15-letnico svojega obstoja), čeprav je to seveda le zelo skromen izsek iz ostalega repertoarja (število filmov, ki jih nabavlja Vesna film vsako leto, se vrti okoli 30).

Kot prvega smo lahko videli poljski zgodovinski spektakel v barvah in cinemascopeu »Križarji« znanega režiserja Aleksandra Forda. Ta film o bojih in spopadih med Poljaki in nemškimi viteškimi redom v 15. stoletju, narejen po istoimenskem romanu pisatelja Sienkiewicza, je kljub morebitni razvečenosti svež in zanimiv prikaz poljske kinematografije in prav nič ne zaostaja za podobnimi ameriški in italijanskimi filmi.

Švedski film »Pouk o ljubezni« pri nas še premalo poznanega, a v svetu zelo upoštevanega švedskega režiserja Ingmarja Bergmana, je prikupna komedija o zakonskih težavah in razprtijah, čeprav bi morda še raje videli kako boljše delo tega režiserja.

Poljski film »Matil Ivana Angelska«, ki je prejel posebno nagrado na festivalu v Cannesu za leto 1961, se uvršča med najboljše filme, s katerimi bo gledalcem postregla v letošnji sezoni ljubljanska distribucija Vesna-film

Ostali repertoar tedna sestavlja še pet drugih filmov. Angleški film »Sinovi in ljubimci«, je režiral Jack Cardiff, posnel po slovitem romanu H. G. Lawrenceja in so ga v Veliki Britaniji proglasili za najboljši angleški film leta 1960. Jugoslovanska kinematografija je zastopana s celovečernim dokumentarnim filmom Fadila Hadžića »Dežela petih kontinentov«, kjer je režiser zbral nekaj značilnih kontrastov naše države, opisal zanimive ljudske običaje in prikazal naše naravne lepote. Poljska je zastopana še z enim filmom: »Matil Ivana Angelska«, režiserja Jerzyja Kawalerowicza, (pri nas smo videli njegov film »Vlak«), ki je na letošnjem filmskem festivalu v Cannesu dosegel velik uspeh in dobil priznanje mednarodne filmske kritike. Prav tako so ustvar-

jali grškega filma »Nikoli v nedeljo«, glavna igralka Milena Mercuri in ameriški režiser Jules Dassin, poznana imena v filmskem svetu, saj je prva prejela na lanskem festivalu v Cannesu nagrado za svojo igro, drugi pa na istem festivalu nagrado Evropa za najboljšo režijo. Zadnji film pa je »Resnica« francoskega režiserja Clouzota (Plačilo za strah) z Brigitte Bardot v glavni vlogi. Okoli tega filma je bilo zaradi pretirane in nenavadne reklame že med snemanjem veliko nasprotujočih si mnenj, vendar pa je bil konec koncev le proglasen za najboljši francoski film v letu 1960, Brigitte Bardot pa je dobila za svojo vlogo priznanje kot najboljša francoska igralka.

Poleg teh filmov so na sporedu tedna tudi kratkometražni filmi: slovenski Novo Velenje (Viba

film), Romanca o solzi (Triglav film), Ti si kriv (Viba film), Izkopana je bojna sekira (Viba film), hrvaška risanka Deček in žoga, poljska risanka V džungli in češki lutkovni film Akrobat Prokonk, ki pa, kot je pri nas že kar nenapisano pravilo, najbrž ne bodo imeli te sreče, da bi jih videli tudi pri rednih programih.

Celoten letošnji program tedna Vesna filma nikakor ni razočaranje. Kot smo pa že omenili, so Ljubljancem edini, ki imajo priložnost, ogledati si te filme, medtem ko so bile lani podobne prireditve tudi v vseh drugih republikah. Tovariš Susteršič, direktor Vesna filma, nam je dal sledeče pojasnilo:

»Zaradi zastoja pri nabavi celotne kvote filmov za prihodnje leto smo morali nekatere filme že predhodno uvrstiti v redni program v Sloveniji in po drugih republikah. Zato letos ni imelo smisla prirediti še posebnih predstav, čeprav je to za nas škoda. Bomo pa prihodnje leto to zopet uvedli. Tudi program v Ljubljani je ohranjen, ker nismo mogli pravočasno nabaviti vseh filmov, ki bi jih radi uvrstili v naš teden. Mislim pa, da je naš teden vseeno koristen, saj je prejšnja leta bilo močnejše povpraševanje pravo filmih, ki smo jih vrteli med našimi tedni. Sicer pa to ni naša edina propaganda. Ker je nemogoče, da bi po vseh krajih informativno prikazali naše filme upravnikom kinematografov, smo letos spomladaj povabili vse upravnike na ogled naših filmov v Ljubljano. To nameravamo storiti tudi zdaj, čeprav je bil odziv manjši, kot smo pričakovali, in to verjetno zaradi tega, ker je večina upravnikov le honorarno zaposlenih in nimajo časa za take ogled.«

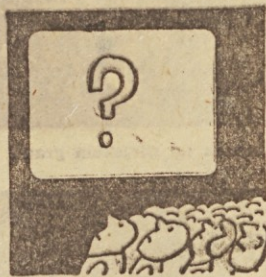
Kot vse kaže, bodo torej tudi v bodoče v Sloveniji samo Ljubljancem zaradi bolj ali manj objektivnih razlogov deležni pozornosti Vesna filma. Razumljivo je, da se v manjših krajih podobne prireditve ne splečajo, vendar pa bi take prireditve le lahko prenesli še v dva ali tri centre Slovenije, seveda, kolikor so posamezna kinematografska podjetja sploh zainteresirana za to. Te prireditve bi si gotovo potem tudi upravniki kinematografov lažje ogledali. Vesnin filmi bi tako popularizacijo nedvomno zaslužili. Sicer pa bi tudi drugače morali najti upravniki manjših kinematografov čas in sredstva, da bi se lahko odzvali povabilu Vesne filma, karar jim je pripravljena pomagati pri njihovi repertoarni politiki.

V. S.

TA TEDEN SMO IZBRALI

»Vzkipelo mesto«

Zablestel je v Pulju, kjer je bil na letošnjem filmskem festivalu deležen več nagrad in priznanj: »Velike zlate arene« in diplome »Film letac«, »Zlate arene« za scenarij ter posebnega priznanja in diplome igralcu amaterju Zaimu Muzafetiju za ologo »Karanfile«. Marsikdo je priznanja ocenil za malce pristranska, da ne rečem krivična, ter to podkrepil z očitki, da film po svoji dramaturški gradnji in umetniški realizaciji nima do kraja utemeljene osnove za velike nagrade.

Nehote se mi misli vračajo k Bulajičevemu predhodniku »Vlak brez voznega reda«, s katerim je našel nekaj posebnega novega. Našel je svoj žanr, svoj stil in predosem tematiko, ki ni tematika človeka, temveč naše dobe in naših ljudi, ter s tem uspel. V »Vzkipelo mesto« je dal svojim junakom, ki so se v »Vlaku« spoprijemali s surovo povojno vsakdanjostjo, primitivnostjo in neznanjem v neznanih vojvodinskih ravninah, samo drugo okolje in druge naloge. V »Vlaku« je preprosto in hkrati umetniško prepričljivo ter dosledno prenesel na filmsko platno zgodbo o priseljencih, bodočih kmetovalcih, medtem ko je v »Vzkipelo mesto« to želel storiti še z graditelji industrijskega kombinata v Zenici in bodočimi industrijskimi protizvajalci.

Zamisel je vsekakor lepa. Idejna zasnova — zgodba o ljudeh in dobi, v kateri živimo, je prav zaradi tega vredna zapisa. Zal pa je resnica, da tokrat Bulajič ni presegel svojega »Vlaka«. Velika akcija, ki je osnova avtorjeve ustvarjalnosti, zaživi na platnu premalo akcijsko, dinamično in umetniško izpovedno. Priznanja vredna umetnina so predosem množični prizori, kajti Bulajič je ponosno dokazal, da je mojster v usmerjanju kamere in v izdelavi detajlov. Kljub očitkom pa je film kot celota veren dokument dobe, v kateri živimo, dokument ustvarjalnih sil našega človeka in prav v tem je njegova prednost, vredna priznanja. I. B.

Gvidon Birolla osemdesetletnik

Skofjeloški muzej — v gradu nad Skofjo Loko — je že postal znan po svojih izbranih razstavah, ki niso nikdar kričave, ampak posvem v skladu z vzdušjem in značajem tega našega edinstvenega mesta.

Ta mesec so posvem sodobno postavljeni v razstavnih prostorih oljnatih slike, ilustracije in risbe akademskega slikarja Goidona Birolle, ki je letos praznoval svojo osemdesetletnico in ki je pravzaprav Skofjeločan, čeprav je bil rojen v Trstu. V Skofji Loki je preživel svojo mladost, polno vtisov in podob iz starega mesta in njegove okolice. Kasneje je študiral na Dunaju in je med tistimi umetniki, ki so na začetku dvajsetega stoletja, polni ljubezni do domače slovenske zemlje, ustanovili »Vesno«. Njen namen — med ustanovitelji sta bila tudi Hinko Smrekar in M. Gaspari — je bil ustvariti res domačo, slovensko umetnost. Misel je bila sama po sebi romantična, rodila pa je žlahtne sadove v delih »Vesnanov«.

Otožni svet slovenskih pravljič in pripovedk, desetnic, Mlade Brede, tlačanov in hudobnega graščaka je kasneje upodobil Birolla v svojih številnih ilustracijah slovenskih pravljič, koroških narodnih... Na razstavi je pokazan samo izbor, med njim so tudi ilustracije za Finžgarjevo »Ivico«.

Jedro razstave predstavljajo oljnathe slike, med katerimi jih je bilo nekaj razstavljenih že leta 1952 v ljubljanski narodni galeriji. Poleg skofjeloških motivov, Puštala, Gorajt je tudi slikarjev avtoportret iz leta 1953. Poetično »Lastovičje gnezdo« in »Iz minulih časov« kažeata Birolla kot pravega pesnika slovenske zemlje, ohranjalca njene podobe, ki se je že pred desetletji začela spreminjati in izginjati in ki se ne bo nikoli več povrnila. Prav v delih tega simpatičnega, tihega slikarja in umetnika pa bo ohranjena in to je njihov veliki pomen in dragocenost. F. Z.

Obet in potrdilo

Koncert pianista ACIJA BERTONCELJA je pravzaprav samo člen v verigi dogodkov iz zadnjih let. Na videz ni minilo mnogo časa, odkar smo obnovili naše glasbeno šolstvo. Spominjamo se produkcij, ki so nas veselo presenetile z nadarjenimi učenci, njihovih prvih nastopov na radiu, koncertov s študenti Akademije za glasbo in končno samostojnih diplomskih večerov.

Spominjamo se drobnih časopisnih obvestil in nekoliko daljših spodbudnih poročil, ki naj bi bila dopovedala slovenski kulturni javnosti, da nam rastejo mlade moči. Skoraj neopazno so minila leta, ko tega ali onega »mladega« nismo srečali na koncertnih programih in so njegovi prijatelji vedeli povedati, da se izpopolnjuje pri tem ali onem mojstru v tujini. In zdaj — leto ali dve je mogoče tega — smo nenadoma (bečidel začudenje) obstali pred dejstvom, ki terja priznanje in potrdilo in upoštevanje. V slovenskem glasbenem življenju je zrasla nova generacija poustvarjalnih glasbenikov. Res da lahko podobne generacije najdemo povsod in vedno, toda ta naša, pravzaprav prva povojna, pomeni več. Stevilčno je izredno močna, združuje najrazličnejše instrumentaliste in kvalitetno sega zelo zelo visoko. Treba je računati z njo. — Pred kratkim mi je eden naših zrelih glasbenikov zaupal: ni več oseeo, kako igraš; ti mladi imajo moči na pretek in zdaj ne zadostuje, če si na koncertnem odru samo domačin. Treba je že dobro premisliti, ali zmoreš toliko kot mladi.

Med to novo generacijo je pravzaprav težko ločiti boljše in najboljše. Gotovo je le, da lahko k najboljšim prištejemo tudi pianista Acija Bertancelja. Njegov zadnji samostojni koncert (16. oktobra v Filharmoniji) je namreč pokazal nov vzpon mladega umetnika. Nekdanjo mladostno neugnanost polagoma nadomešča premišljeno oblikovanje, izredno naravno muzikalnost pa je plemenitila oblikovna in stilna kultura. Vse to daje igranju zanesljivost, močatost in jasnost, ki ni več vsakdanja. Moč njegove interpretacije upravičuje tudi naš naslov: Acij Bertancelj je obet in potrdilo novih dogodkov v slovenski glasbi.

NA ŠOLAH ZA ŽIVLJENJE niste prišli že prej?«

ste, ki se zaposlijo na delovnem mestu. Tu bi mladina imela možnosti tako za splošno in strokovno izpopolnjevanje, spoznavali bi naše družbeno življenje in se usposabljali za upravljavce in dobivali odgovore seveda tudi na probleme svojega osebnega in družinskega življenja ter spolne vzgoje. S takim stalnim in sistematskim kompleksnim izobraževanjem bi morali pričeti takoj, ko se zaposli in mlad človek se bo potem nedvomno veliko bolje znašel v kolektivu kakor tudi v osebnem življenju, njegovi delovni uspehi in osebno življenje bodo boljše, privzgojil si bo pravičen odnos do svoje okolice in s tem seveda tudi do drugega spola, do družinskega življenja.

Morda se bodo pri kom vzbudili pomisleki, češ da je to le preoptimistično gledanje glede na to, da tako šolanje precej stane. Če pa upoštevamo, koliko sredstev gre za razne občasne tečaje in seminarje, ki večkrat niti nimajo maksimalnega uspeha, taki izgovori odpadejo. Pri nas kolektivni še ne verjamejo, da je tako izobraževanje zelo koristna investicija, ki na eni strani zagotavlja podjetju boljši in sposobnejši strokovni kader, ljudje se tesneje navežejo na podjetje, na drugi strani pa ustvarja in poplavlja humane socialistične odnose v kolektivu samem in med posamezniki. Pri propagiranju in uvajanju tovrstne vzgoje lahko imajo zelo pomembno vlogo tudi sindikalne podružnice, ki so se s tem doslej vse premalo ukvarjale. Vsekakor pa bi bilo prav in zelo potrebno, da bi bila ta spodbuda delavskih univerz povsod sprejeta z razumevanjem in da bi vsi pomagali pri reševanju začetnih težav, ki se bodo prav gotovo pojavile, čeprav je precej

šol za življenje že tudi začelo z razširjeno vzgojo.

Šolo za življenje tudi v osemletke

Prav zaradi vedno večjega pomena šol za življenje je Zveza delavskih in ljudskih univerz Slovenije skupno z Zvezo prijateljev mladine organizirala za predavatelje na šolah za življenje na Bledu tridnevni seminar, kjer so govorili predvsem o novi in razširjeni vlogi teh šol. Nadvsem zanimivo uvodno predavanje Vide Tomšičeve ter diskusije in razprave pozneje so udeležencem dale osnovne smernice za njihovo praktično delo. Osnovne poglede smo že navedli, omenimo naj samo še nekaj glavnih misli, ki so se izoblikovale med diskusijami.

Predvsem so bili vsi udeleženci enotnega mnenja, da je treba splošno družbeno in spolno vzgojo uvesti in razširiti tudi že v osemletkah in pozneje v strokovnih šolah. Tu lahko prislokožijo na pomoč ravno šole za življenje, ki že imajo svoj strokovni kader. Prav tako morajo šole za starše obravnavati enake in podobne probleme kot šole za življenje, saj je vzgoja mladine odvisna tudi od razumevanja staršev. Med drugim so potem govorili tudi o vlogi žene v socialistični družbi, ki mora imeti vse možnosti, da se poklicno usposobi ne glede na starost in predizobrazbo, ter še o vrsti drugih problemov. Vse te misli, zaključki in predlogi bodo lahko ob pravilni praktični realizaciji šole za življenje usposobile za njihov nadaljnji razvoj in preusmeritev. Seveda pa bo ob tem potrebno vsestransko razumevanje in pomoč tako kolektivov kot komun in družbenih organizacij.

Pomenek na Blejskem gradu

Nad Trento so se spustile megle

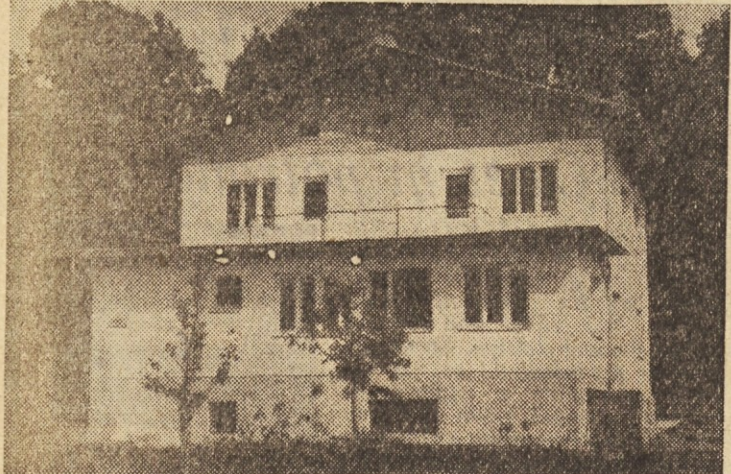
Pleskanje nove palače konzorcija v Ljubljani. Morda je tudi zato pleskanje tako drago...

Prejšnji teden je kolektiv kranjske »Iskre« proslavil pomemben delovni uspeh — izdelali so dvamilijonski števec. Ta števec ni bil črn kot po navadi temveč so ga pozlatili. V imenu kolektiva ga je prejel predsednik delavskega sveta Jože Kenda kot spomin na delovno zmago

V Ljubljanskih mlekarnah so te dni montirali nov stroj za čiščenje ter polnjenje steklenic za mleko. Delo na stroju je popolnoma avtomatizirano. Na uro opere in napolni 7000 steklenic z mlekom. Z novim strojem bodo lahko krtili vse potrebe.

Tudi Preddvorčani so pred nedavnim dobili težko pričakovani zdravstveni dom

Trgovsko podjetje »Sadje-zelenjava« pravi, da je zagotovilo dovolj krompirja za potrošnike po 19 dinarjev za kilogram

• LJUBLJANA

Pomanjkanje sredstev ali malomarnost?

Pred dnevi je Svet za delo pri Okrajnem ljudskem odboru Ljubljana razpravljal o poročilu Okrajne komisije za higienško-tehnično varstvo o rezultatih delovne varnosti v I. polletju letošnjega leta.

Pričakovati je bilo, da bodo zaradi številnih akcij v preteklem letu tako s strani okrajne kot občinskih komisij za higienško-tehnično varstvo rezultati letos boljši. Toda temu ni tako. Podatki kažejo, da se je v I. polletju letos število nesreč dvignilo od 9143 v lanskem I. polletju na 9933, ali za 8,64 %. Število zaposlenih pa se je v tem času povečalo za 6 %. Tudi podatek, da se je pogostnost nesreč na 100 zaposlenih dvignila od lanskih 5,85 na 6 nesreč v letošnjem I. polletju, resno opozarja na to, da se bodo morali delovni kolektivi in odgovorni činitelji v komunah odločneje zavzeti za odpravo vzrokov, katerih posledica je nenehno naraščanje nesreč.

Lani je znašala izguba na narodnem dohodku v ljubljanskem okraju zaradi delovnih nesreč okrog poldrugo milijardo dinarjev. Kot kaže, bo letos ta izguba še večja, saj se je samo v I. polletju povečalo število izgubljenih delovnih dni zaradi nesreč za 12.381 dni ali povprečno na mesec za več kot 2000 delovnih dni.

Zanimiv je tudi podatek, da se najbolj pogosto ponesrečijo delavci, mlajši od 20 let. To pomeni, da je vzrok večjega števila nesreč tudi nepoučenost in neizkušenost mladih delavcev.

Kakšni pa so vzroki za to, da se položaj na tem področju slabša, namesto da bi se izboljševal?

Praksa v delovnih kolektivih zlasti v zadnjih mesecih kaže na to, da so se kolektivi v toliki meri zavzeli za temeljitejšo izkoriščanje svojih proizvodnih zmogljivosti, k čemer jih spodbuja nov gospodarski sistem, da so ponekod popolnoma pozabili na varnost pri delu. In to kljub temu, da novi sistem vse bolj jasno postavlja v ospredje potrebo po čedalje bolj organizirani službi higienško-tehnične varstva. Vendar so kljub temu vedno bolj pogostni primeri, ko skušajo v ekonomskih enotah nekaterih podjetij na račun znižanja investicij za delovno varnost zmanjševati materialne stroške in zviševati osebne dohodke. Polletni rezultati o gibanju nesreč nam dovolj zgovorno povedo, kako kratkovidna je taka politika.

Ceprav je v gospodarskih organizacijah, kadar opravičujejo sorazmerno visoko število nesreč, zelo pogosten izgovor: nimamo sredstev, nam podatki o izvorihi nesreč povedo, da je tak izgovor dokaj jalov, saj so v letošnjem polletju na prvem mestu kot izvori nesreč pri delu različni materiali, navlaka, nered, nepravilna organizacija dela, nezadostna delovna disciplina itd., torej vzroki, za odpravo katerih niso potrebna kdo ve kakšna sredstva. Vendar je bilo zaradi njih okrog 37 % vseh nesreč pri delu. Na drugem mestu so ročna orodja, na tretjem mestu pot na delo in z dela ter šele na četrtem orodni stroji.

Ob tej ugotovitvi lahko dobimo le en odgovor: ne pomanjkanje sredstev, pač pa malomarnost in premajhna delovna disciplina sta glavna vzroka za vedno večje število nesreč.

F. S.

• ŠKOFJA LOKA:

Pred letnimi konferencami prosvetnih delavcev

Tudi na občinskem sindikalnem svetu v Škofji Loki so ugotovili, da postaja njihovo delo včasih preveč enostransko prav zaradi tega, ker ni pravega sodelovanja s člani, ki so zaposleni v ustanovah in zavodih. Da bi izpopolnili to vrzel, je občinski sindikalni svet pred nedavnim sklical posvetovanje predstavnikov sindikalnih podružnic prosvetnih delavcev. Domenili so se, da bodo vse sindikalne podružnice ustanov in zavodov na letnih konferencah imenovala po enega člana v posebno komisijo pri občinskem sindikalnem svetu. Ta komisija bo pomagala in svetovala kolektivom šol pri uveljavljanju novega zakona o finansiranju šolstva in v zvezi s tem pri novih odnosih o gospodarjenju in na-

grajevanju v šolah. Ker v teh kolektivih še ni samoupravnih organov, bo potrebno zato še toliko bolj poživiti delo sindikalnih podružnic predvsem v treh smereh: gospodarski sistem v šolah bo treba urediti na ekonomskih osnovah tako, da bodo lahko kolektivi s svojimi sredstvi samostojno in pametno gospodarili, treba bo izdelati res taka merila za nagajevanje, ki bodo zagotavljala boljše kvaliteto dela in s tem večje osebne dohodke. Hkrati pa bo treba bolj skrbeti za urejanje osebnih potreb prosvetnih delavcev, kot so stanovanje, prehrana, razvedrilo itd. Tem trem osnovnim stvarem bodo na letnih konferencah sindikalnih podružnic prosvetnih delavcev posvetili še posebno pozornost.

P. T.

• ČRNOMELJ:

Odprli kovinsko strokovno šolo

Črnomeljsko podjetje »Belt« — Belokranjska železovlvarna in strojna tovarna — je odprlo letos vajensko šolo in oddelek ljubljanske tehnične srednje šole za odrasle. Ti dve šoli naj bi skrbeli za strokovno izobraževanje in usposabljanje mladine ter odraslih za potrebe tovarne in Bele krajine.

Vajenska šola bo imela letos le kovinski oddelek. Na novo ustanovljeni srednji tehnični šoli strojne stroke pa bodo dopolnjevali svoje znanje preventivno sedanjim mojstri. Vsako podjetje bo moralo za svojega učenca prispevati ustrezajoči delež za vzdrževanje šol.

B. P.

• TOLMIN:

Izvoz mleka v Italijo

Podjetje za odkup in predelavo mleka »Planika« iz Tolmina je začelo pred kratkim izvažati mleko v Italijo. Vse dan ga izvažajo okoli 4000 litrov. Predvidevajo pa, da bodo sedanjo količino v bližnji prihodnosti podvojili. Izvoz mleka je za podjetje, ki je pred nedavnim prišlo v krizo zaradi velikih zalog sira, velikega pomena.

L. K.

• ZAGORJE:

Razprave tudi o ustanovah

Na zadnjih plenarnih sejah občinskega odbora SZDL in občinskega sindikalnega sveta ter obeh zborov občinskega ljudskega odbora v Zagorju so razpravljali o gospodarjenju v zagorskih ustanovah. Ugotovili so, da bo treba v prihodnje vzporedno z rezultati gospodarjenja v gospodarskih organizacijah, razpravljati tudi o ustanovah, saj je tudi tam precej problemov, kot kaže primer industrijske rudarske šole in Doma IRŠ Zagorje. Videti je tudi, da nekateri ustanove ne prikazujejo poslovanja dovolj objektivno.

(K)

• OBALNE OBČINE:

Zastoj v gradbeništvu

Analize prvih osmih mesecev kažejo, da beležijo gradbena podjetja glede obsega poslovanja izrazito stagnacijo. Glavni razlog za takšno stanje pripisujejo zavlačevanju občin in ostalih investitorjev v investicijskih programih. Nihanje investicijske politike pa je močno prizadelo tudi projektivne biroje, ki imajo zelo malo dela. Bojazen, da se bo sedanja neodločnost investitorjev sprevaljala kasneje v kampanjsko naročanje načrtov in del, potrjuje nje programov, lokacij in podobno, bo seveda le slaba protitež za sedanjo stagnacijo v gradbeništvu, projektivni biroji pa bodo morali zopet najemati številne zunanje sodelavce, kar pa se je pokazalo, da ni dobro.

-sky

• NOVA GORICA:

Kampanja manjših

V novogoriški občini je 68 gospodarskih organizacij, ki bodo morale sprejeti pravilnik o delitvi čistega dohodka, ter 92 organizacij, ki so dolžne pripraviti pravilnike o delitvi osebnih dohodkov. V teh organizacijah so se zlasti zadnja dva meseca zelo razgibale priprave osnutkov novih pravilnikov, ki bodo začeli veljati z novim letom.

Doslej je še najbolj napredovala industrija. Večina večjih gospodarskih organizacij v občini, ki zaposlujejo po več kot 100 ljudi, imajo osnutke tik pred zaključkom ali pa že v razpravi, nekatere med njimi pa so pravilnike o delitvi čistega dohodka že sprejele po temeljitih razpravah v kolektivih. Prva organizacija v občini, ki je osvojila nov pravilnik o čistem dohodku, je Podjetje za popraviljanje voz in strojev v Novi Gorici. Medtem ko so doslej namenjali v tem podjetju za sklade 6,5 odstotka čistega dohodka, bo znašalo po novem pravilniku razmerje med skladi in osebnimi dohodki 10:90. Sedaj zaključujejo v Podjetju za popraviljanje voz in strojev razprave še o pravilniku o delitvi osebnega dohodka.

V splošnem pa opažajo, da manjše gospodarske organizacije, zlasti obrtne in kmetijske, vse preveč kampanjsko jemljejo izdelavo novih pravilnikov. Zanašajo se še vedno na pomoč od zunaj ali pa enostavno prepisujejo osnutke, ki so jim jih posredovale zbornice kot pomoč za delo. Kljub temu da imajo objektivne težave sprito pomanjkanja strokovnega kadra, je to nerazumljivo, kajti pravilniki morajo zrasti iz notranjega življenja kolektiva in zahtevajo sodelovanje vseh proizvajalcev.

L. K.

• TEKSTILNA TOVARNA AJDOVŠČINA:

Tekmovanje tkalcev

V tekstilni tovarni v Ajdovščini so bili v zadnjih devetih mesecih v zaostanku z izpolnjevanjem plana. O tem so mnogo razpravljali in na pobudo sindikalne podružnice sprejeli tromesečno tekmovanje tkalcev in tkalk za čim večji proizvodni uspeh. V to tekmovanje, ki so ga hkrati namenili v počastitev 20-letnice vstaje, se je vključilo nad 250 tkalk v vseh štirih oddelkih tovarne. Tekmovanje že kaže uspehe, saj proizvodnja nadpovprečno presega, tako da upajo, da bodo letni plan proizvodnje do konca leta ne samo dosegli, temveč tudi presegle.

Za najboljše so pripravljene že lepe nagrade, tako kolektivne kot posamezne. Najboljši oddelki tkalcev bo dobil 60.000 din, drugi 45.000 din in tretji 30.000 din. Posamezno pa so namenili najboljšim mojstrom tri nagrade od 5000 do 12.000 din, podmojstrom od 3000 do 8000 din in najboljšim trem tkalkam in prevajalkam od 2000 do 6000 dinarjev.

M. T.

• TRBOVLJE:

Vrsta pomanjkljivosti

Na plenumu občinskega sindikalnega sveta v Trbovljah so govorili o samoupravljanju v trbovskih podjetjih. Ugotovili so vrsto pomanjkljivosti, tako nezadostne priprave na decentralizacijo, premajhno pritegnitev članov kolektivov k razpravi o tem, podcenjevanje neposrednih proizvajalcev, težnje predstavniškega upravljanja, nezadostno pojmovanje pomena in vloge ekonomskih enot, premajhno zainteresiranost za uveljavitev neposrednega upravljanja, za izobraževanje proizvajalcev in sklicanje sej samoupravnih organov v takih prostorih, kjer se sej ne morejo udeležiti neposredni proizvajalci. Kljub temu, da so se plenuma udeležili tudi predsedniki sindikalnih podružnic, je bila razprava dokaj kalvarna. Kaže torej, da se sindikalne podružnice vse premalo zavzemajo za hitrejšo uveljavljanje neposrednega upravljanja v gospodarskih organizacijah.

K.

• GRABENO PODJETJE ZAGORJE:

Letni plan 10. septembra

Delovni kolektiv grabenega podjetja iz Zagorja je 10. septembra izpolnil letni proizvodni načrt. Tega dne so ustvarili 340 milijonov dinarjev realizacije. Računaje pa, da bodo, če bo vreme ugodno, ustvarili letos okoli 500 milijonov dinarjev.

(K)

• KEMIČNA TOVARNA PODNART:

Znižanje cen

Na zadnjem zasedanju je DS Kemične tovarne Podnart razpravljala o možnostih povečanja in pocenitve galvanotehnike v reproductivni industriji. Po vestranski analizi poslovanja v letu 1961 je delavski svet ugotovil, da so povečali produktivnost, kar omogoča znižanje prodajnih cen nekaterim proizvodom. Zato je delavski svet sklenil, da bodo z letošnjim 1. oktobrom znižali cene osnovnih kemikalijam za galvaniko od 8 do 14 %, kemikalijam za razmaščevanje od 10 do 34 %, za bakrenje od 11 do 15 %, za cinkanje od 7 do 10 %, za kadmiranje od 14 do 17 %, za srebrenje od 22 do 25 % in kemikalijam za bruniranje za 16 %. Tak sklep so sprejeli kljub temu, da bo znižanje cen vplivalo na znižanje celotnega dohodka za okoli 10 % in okrog 20 % na znižanje dohodka in čistega dohodka podjetja. Med drugim je DS ugotovil, da so dosegli plan prodaje za 9 mesecev s 101 %.

C. R.

• HRASTNIK:

Vsa podjetja za družbeni standard

Doslej so dajala za investicije za družbeni standard v hrastniški občini sredstva le industrijska podjetja. Vendar je zdaj občinski ljudski odbor na priporočilo Sveta za družbeni plan in finance sklenil, da morajo prispevati v sklad za investicije družbenega standarda tudi trgovska in gradbena podjetja po 2 % iz dohodka, gostinska podjetja in kmetijske zadruge pa po 5 %.

• »PLAMEN« KROPA:

98 milijonov več

Na letošnji sindikalni konferenci v tovarni vijakov Plamen v Kropi so razpravljali o gospodarjenju v prvih treh tromesečjih tega leta in o izdelavi pravilnika o delitvi čistega dohodka in o delitvi osebnih dohodkov. Iz poročila je bilo razvidno, da so povečali celotni dohodek v primerjavi s istim obdobjem preteklega leta za več kot 98 milijonov, čisti dohodek v primerjavi s istim obdobjem preteklega leta za 94,5 %, osebne dohodke pa za 15,8 %. V tretjem tromesečju so zaradi pretežne večine rednih dopustov imeli nekoliko slabši rezultat, za kar točnih finančnih rezultatov še nimajo, vendar upajo, da bodo to v četrtem tromesečju nadomestili.

C. R.

• AJDOVŠČINA:

4562 zaposlenih

Po podatkih, ki jih je zbral svet za delo pri ajdovški občini, je bilo konec prejšnjega meseca na območju občine 4562 zaposlenih, 2931 moških in 1631 žensk. Od tega jih je v industriji zaposlenih 1715, v gradbenstvu 816, v obrti socialističnega sektorja 680, pri zasebnih obrtnikih 131, v trgovini in gostinstvu 256, v kmetijskih združenjih 311, v komunalni dejavnosti, zdravstvu in prosveti 439, v prometu 45, v gozdarstvu 143 in raznih drugih dejavnostih 26.

M. T.

PO KATEREM ČLENU

Nadomestilo za dopust

P. M. D.: Delavcu je prenehalo delovno razmerje po sporazumu dne 1. 10. 1961. Gospodarska organizacija je delavcu do prenehanja delovnega razmerja omogočila izrabiati le toliko dni letnega dopusta, kolikor mesecev je bil pri njej zaposlen v tekočem koledarskem letu. Za neizrabljen del dopusta je delavec zahteval denarno nadomestilo, ki ga podjetje ne sme plačati. Ali je delavec upravičen zahtevati izplačilo nadomestila za neizrabljen dopust? ODGOVOR: Postopek gospodarske organizacije je nepravilen. Po 36. členu zakona o delovnih razmerjih ima delavec, ki mu preneha delovno razmerje po sporazumu, pravico, da izrabi letni dopust, če do dneva, ko mu preneha delovno razmerje, izpolni pogoje. Gospodarska organizacija mora delavcu omogočiti, da do prenehanja delovnega razmerja izrabi letni dopust. Zakon govori le o letnem dopustu, kar pomeni ves letni dopust. Kadar pa delavec ne izpolnjuje pogojev za letni dopust, ima pravico do letnega dopusta toliko dni, kolikor mesecev je bil zaposlen, če ima do konca koledarskega leta oziroma do prenehanja delovnega razmerja, do katerega je prišlo brez njegove krivde, nepretrgoma delovno dobo najmanj šestih mesecev. Na Vašo zahtevo bi vam morala gospodarska organizacija omogočiti, da izrabiite ves letni dopust. Tretji odstavek 36. člena zakona o delovnih razmerjih določa, da de-

lavcu, ki mu je odpovedano ali mu je delovno razmerje prenehalo po sporazumu, mora gospodarska organizacija na njegovo zahtevo izplačati nadomestilo za neizrabljen letni dopust. Na podlagi tega je delavec upravičen zahtevati izplačilo nadomestila za neizrabljen del letnega dopusta.

Stanovanjski dodatek

J. J. LJUBLJANA. Po upokojitvi sem ostal še nekaj časa v delovnem razmerju s polnim delovnim časom in sem prejel pol pokojnine. Od 1. junija 1961 pa sem zaposlen samo honorarno s skrajšanim delovnim časom in prejemam polno pokojnino. Ali imam pravico do stanovanjskega dodatka tudi iz honorarne zaposlitve? ODGOVOR: Po navodilu za izvajanje uredbe o izplačevanju nadomestila za povečano stanarino (stanovanjski dodatek) so do nadomestila upravičene tudi osebe v honorarnem delovnem razmerju. Po tem navodilu so osebe, ki prejemajo pokojnino ali invalidnino in so v začasnem delovnem razmerju upravičene do nadomestila iz naslova pokojnine oziroma invalidnine in tudi iz naslova začasnega delovnega razmerja. Ker je pod začasnim delovnim razmerjem razumeti honorarne in občasne zaposlitve smo mnenja, da vam stanovanjski dodatek pripada tudi iz naslova Vaše honorarne zaposlitve.

TELESNE VAJE SREDSTVO AKTIVNEGA ODDIHA

REZULTATI ENOLETNEGA EKSPERIMENTIRANJA NA BEOGRAJSKEM GRAFIČNEM ZAVODU

ZVEZNI ZAVOD ZA TELESNO KULTURO V BEOGRADU JE ORGANIZIRAL S STROJNIMI STAVCI BEOGRAJSKEGA GRAFIČNEGA ZAVODA SISTEMATIČNO PREIZKUŠNJO, KAKO VPLIVA 20-MINUTNI AKTIVNI ODDIH NA DELOVNI UČINEK. PREVERJALI SO DELO EKSPERIMENTALNE SKUPINE STAVCEV (TI SO SE VSAK DAN SREDI DELA »OSVEŽILI« Z RAZVEDRILNIM ŠPORTOM) IN GA PRIMERJALI Z DELOM KONTROLNE SKUPINE, KI JE PREZIVELA ODMOR PASIVNO.

KER GRE ZA PREIZKUŠNJO, KI JE BILA IZVEDENA NA ZNANSTVENI OSNOVI, POROČAMO O NJEJ OBŠIRNEJE. PODATKE SMO POSNELI PO POROČILU DIREKTORJA ZVEZNEGA ZAVODA ZA TELESNO KULTURO B. POLICA.

Bistvo aktivnega oddiha je v tem, da delavec menja okolje, da pride na svež zrak, kjer se ukvarja s tisto dejavnostjo, ki ga posebno veseli. Če je pri svojem delu več ur sedel in se je moral umsko naprezati, tedaj je jasno, da je organizem potreben spremembe v dejavnosti in zlasti splošne pozitivne krvnega obtoka. Možen je tudi »pasivni odmor«, ko delavec sedi ali leži brez dela. Izkušnje pa so pokazale, da človeka sprememba okolja, združena z razvedrilnim in ne prenapornim športom na planem, bolje osveži.

Ko smo pristopili k eksperimentu, je rečeno v beograjskem poročilu, smo se odločili za take oblike, ki so usmerjene na afirmacijo človekove osebnosti in na zadovoljitev njegovih potreb. Seveda pa pri tem nismo podcenjevali problema produktivnosti dela. Humanizacija delovnega procesa, ki bi vodila do znižanja produktivnosti, bi kršila tisto materialno osnovo, na kateri je edino možno reševati probleme humanizacije dela.

Proces proizvodnje v Beograjskem grafičnem zavodu je mehaniziran do take stopnje, da so telesni napori delavcev znižani na minimum. Za delo v strojni stavnici so značilne skromne avtomatizirane gibalne operacije, ki se opravljajo sede in z rokami. Na drugi strani pa je povečana psihična obremenitev. V kolikor nastopa pojav utrujenosti, ne gre toliko za utrujenost organizma (mišičja), kolikor za psihično utrujenost, ki je stvar osrednjega živčnega sistema. Seveda pa gre tudi za občutek utrujenosti zaradi enoličnosti delovnega procesa.

Ker je uspeh aktivnega oddiha odvisen med drugim tudi od razumevanja delavca in njegove spontanosti v športni dejavnosti, se organizatorji eksperimenta niso odločili za puste gimnastične vaje, ki bi jih opravljal delavec kar v strojni stavnici, temveč za način, ki je mnogo privlačnejši in zato tudi učinkovitejši.

Ravnali so takole:

1. Med pavzo za aktivni odih so šli delavci na zrak ali v prostor, ki se bistveno razlikuje od delovnega prostora.
2. Delavce so med pavzo napotili na take športne igre in razvedrilne aktivnosti, ki hitro in vsestransko aktivirajo cirkulacijo krvi in delovanje tistih mišičnih skupin, ki med delom niso bile aktivne. Najpogosteje so se ukvarjali z odbojko, košarko na en koš, namiznim tenisom, nogometom ali kegljanjem.
3. Posebej so mislili na stopnjevanje dobrega razpoloženja. Zato so jim omogočili take igre in športe, ki omogočajo ustvarjalno angažiranje lastnih sil glede na nagnjenja in sposobnosti.

ORGANIZACIJA IN POTEK EKSPERIMENTA

Eksperimenta se je udeleževalo 30 delavcev strojne stavnice. Od teh je bilo 15 vključenih v eksperimentalno, 15 pa v kontrolno skupino.

Da bi lahko pravilno postopali, so predhodno opravili dva pregleda udeležencev, preverili so funkcionalno stanje njihovih organov in ugotovili delovno storilnost na uro. Na teh pregledih so ugotovili, da je delovni učinek najslabši konec četrte in osme ure dela. Število stavčevih napak, storjenih v eni uri, je doseglo maksimum na koncu tretje, pete in osme ure. Živčno-mišična reakcija je bila najslabša na koncu četrte in osme ure.

Ker je v Beograjskem grafičnem zavodu praksa, da imajo po zakonu predvideni 30 minutni odmor po tretji uri dela, to je

ob devetih, torej pred nastopom večje utrujenosti, so se odločili za posebno pavzo aktivnega oddiha po peti uri, to je ob enajstih dopoldne.

Podjetje je odobrilo delavcem eksperimentalne in kontrolne skupine za 10 minut podaljšan odmor (skupno torej 40 minut), ki so ga izkoristili ob devetih za malico (20 minut), ob enajstih pa za aktivni odih (20 minut).

Ko so vsestransko proučili proces proizvodnje so se odločili, da bodo v dneh preverjanja in sicer na koncu vsake ure izmerili hitrost živčno mišične reakcije in da bodo ugotovili število tipkarskih napak, ki jih stavec zagreši v eni uri. Razen tega so sklenili, da bodo registrirali delovni učinek po urah (število natipkanih znakov). S temi pakazetelji so pozneje ugotavljali podatke o pojavi utrujenosti v teku delovnega dne. Za osnovo so služile norme, ki veljajo za delo v podjetju.

Preverjanje so opravili štirikrat v teku enoletnega eksperimenta, vselej po dva dni zaporedoma.

FINIS REPUBLIŠKEGA KOLESARSKEGA PRVENSTVA JE POTEKAL V ZNAMENJU TROBOJA ŽIDAN, VALENCIĆ IN HROVAT (NA SLIKI). VSI TRIJE SO PRISLI V CILJ Z ENAKIM CASOM 3:45:30

METODOLOGIJA PREVERJANJA

a) Ker zavisi delovna sposobnost stavcev v strojni stavnici prvenstveno od hitrosti in stabilnosti psihomotornih reakcij, so se odločili za merjenje živčno mišične reakcije na vidne dražljaje s pomočjo električnega kronografa.

b) Stopnja pozornosti so preverjali s tem, da so prešteli tipkarske napake, ki jih je zagrešil stavec na uro.

c) Gibanje delovnega učinka so spremljali na osnovi obračunske liste podjetja.

č) Vsi delavci obeh skupin so bili zdravniško pregledani. Izmerili so tudi težo telesa, kapaciteto pljuč, moč pesti, frekvenca pulza v mirovanju in po 10

počepih in krvni pritisk (maksimalni in minimalni).

Pri izbiri delavcev so ukrenili vse potrebno, da sta bili skupini kar najbolj izenačeni.

PROGRAM IN ORGANIZACIJA AKTIVNEGA ODDIHA

Na začetku pavze za aktivni odih so odšli delavci E skupine na določeno vadišče, delavci K skupine pa so ostali v stavnici, vendar niso delali. Ob lepem vremenu so telovadili in se igrali na stehi podjetja, ob slabem vremenu pa v dvorani ali na hodniku. Za pot do vadišča in nazaj so porabili 4 do 6 minut, tako da je praktično trajal aktivni odih samo četrt ure.

Program aktivnega oddiha je obsegal naslednje panoge: mali rokomet, košarka, odbojka, mali

nogomet, namizni tenis, streljanje, elementarne igre, perjanje, dviganje uteži, suvanje kroglice, lahki intervalni tek, kegljanje, gimnastične vaje, sončenje in prhanje. Na dan so se lotili dveh do štirih panog. Včasih so se samo vadili ali igrali, včasih pa so tudi organizirali lažja tekmovanja, turnirje in podobno. Vsak delavec je lahko prenehal z vadbo, če je hotel, lahko pa se je lotil tudi kake druge aktivnosti. Tudi pasivno počivanje ves čas sede ali leže ni bilo prepovedano.

Vadbo je vodil inštruktor, ki je organiziral skupine, jih uvedel v delo in jim na željo pomagal z nasveti ali s poukom. Glavna naloga inštruktorja je bila, da opazuje dejavnost in jo usmerja oziraje se na razpoloženje. (Nadaljevanje)

ENO TEORIJA, DRUGO PRAKSA

Ze prvi zvezni kongres telesne kulture v Beogradu leta 1958 je jasno izkristaliziral in poudaril načelo, da je osnova vse naše telesne vzgoje pri nas šola. Šolska telesna vzgoja je namreč obvezna, zajame prav vsa mladina, zato je treba šolski telesni vzgoji tudi posvetiti polno pozornost. Ista načela je potrdil tudi letošnji republiški kongres telesne kulture v Ljubljani. Vrh tega imamo še celo vrsto odlokov in priporočil, ki jasno pravijo, da je treba šolski telesni vzgoji posvetiti vso pozornost. Ti odloki torej prepovedujejo gradnjo novih šol brez telovadnic. Tako je o teoriji.

Kaj pa praksa? Zal je ta dostikrat drugačna kot teorija. Primerov bi lahko naštevali dolgo vrsto, toda pogledimo samo nekoliko po okolici Ljubljane! Na Vrhnici imajo že leto dni ali dve moderno šolo. In telovadnica? Je ni! Prav tako je tudi na Brezovici. Pred kratkim so bili potrjeni načrti za dve novi osemletki — ena bo v Trnovem, druga pa na Rudniku. Imata šoli tudi telovadnici? Zal ne moremo odgovoriti pritrdilno. Obe šoli bosta sicer sodobni, z vsemi potrebnimi na-

pravami — toda brez telovadnic!

Zakaj potem vsa priporočila, odločbe in kongresi, če pa se praksa tako loči od teorije? Mar to ne kaže, da je telesna kultura še vedno pastorka, neko peto ali celo deseto kolo? Da se ni enakovredna ostalim predmetom? Zakaj pa nikoli ne zgradijo šole brez klopi ali brez šolskih tabel?

TRIKRAT PRAZNIH ROK

Odbojkarji iz Medvod, ki tekmujejo letos v severni skupini ljubljanskega okrajnega prvenstva, nimajo sreče. Že trikrat so zaman prišli na igrišče.

Prvo nedeljo bi morali nastopiti proti Ljubljani II. Na igrišču v Šiški pa niso našli nikogar, razen šestih ljubljancanov. Ker nihče ni imel žoge, niso mogli odigrati niti prijateljske tekme. Drugo nedeljo so doma zaman pričakovali Mengeš. Na igrišču ni bilo niti nasprotnikov niti sodnika.

Tretjo nedeljo so odpotovali v Kamnik. Domačini so jih debelo pogledali: »Ze dano smo izstopili iz tekmovalne Odbojkarjem iz Medvod tega nihče ni sporočil.

Ni čuda, da tudi v Medvodah navdušenje za odbojko počasi upada.

Dobro pripravljena tekmovalna pomenijo napredek in razmah posameznih športnih panog. Tako malomarno organizirana tekmovalna,

kot jih imajo odbojkarji ljubljanskega okrajja, pa razvoj odbojke, posebno še v manjših klubih, zavirajo.

Tudi majhna tekmovalna so spričevala za zrelost športnih organizacij.

SILO

LITOSTROJSKI SAMORASTNIK

PORTRETI NAŠIH ŠPORTNIKOV

Ko so v majhni vasi Zagorje pri Grgarju v goriski komuniki točaj po osvoboditvi šolarji odhajali k šolski telovadbi, je v vrsti pionirjev stal tudi droban, suh deček. Ker je bil majhen in lahak, mu razni gibi na orodju niso delali posebnih preglavic.

Potem je začel obiskovati še društvo »Partizan« in kmalu postal eden najboljših pionirjev. Nihče pa takrat ni pomislil na to, da bo iz tega drobnega dečka nekega dne postal odlični športnik, državni prvak in mnogo obetajoči državni reprezentant v dviganju uteži.

Iz Zagorja je pionir odšel v Ajdovščino, v nižjo gimnazijo. Tudi tu ni pozabil na svojo telovadbo. In ko se je po mali maturi odpravil v Ljubljano, je še vedno ostal zvest športu. V Ljubljani se je pojavil v »Litostroju«, pravzaprav v njegovi kovinski šoli. Da bi rad postal strojni ključavničar, je dejal. Sprejeli so ga. V prostem času pa se je mladi športnik iz goriske okolice začel ukvarjati z nogometom. Vpisal se je v nogometni klub »Ljubljana« in kmalu ga srečamo v mladinskem moštvu kot levega krilca.

In kako je Jože Juretič — on je namreč tisti pionirček iz Zagorja pri Grgarju — zešel med dvigalce uteži?

»To je bilo pa tako,« je začel pripovedovati. »Nekoč sem bil precej časa bolan. Takrat sem živel pri sestri, ki je poročena z Jožetom Colaričem. Moj svak ima doma ročke in neke-

ga dne sem jih bolj za šalo kot zares skušal dvigati. Nekaj mojih podvigov je moj svak ugodno ocenil. In tako sem se pač pojavil med dvigalci...«

Juretič je danes zaposlen v montažnem oddelku »Litostroj«. Pri delu je marljiv, vreden in discipliniran. Mojstri ga cenijo. Ko so ga pred kratkim hoteli oprostiti za nekaj dni od dela, da bi se lahko udeležil nekega tekmovanja, je njegov mojster dejal: »Prav rad bi ga pustil, ampak takega dobrega delavca danes ne morem pogrešati.« Pravzaprav to ni nič čudnega. Za Juretiča pravijo, da je skoraj preveč marljiv pri treniranju. In če je tak v športu — marljiv, vreden, discipliniran — ni čudno, da ima te vrline tudi pri delu.

»Tvoji rekordi?« sem vprašal mladega državnega prvaka.

»Letos sem v Velenju dosegel 305 kg v triatlonu. Na treningu sem dvigal že več, blizu 320 kg.«

Juretič pri nas nima resnega tekmeča, drugi naš dvigalec v tej kategoriji pride komaj na 260 kg. Seveda pa 305 kg prav gotovo še ni zadnja beseda mladega rekorderja. Pripovedoval je, kako se zdaj pripravlja. Tre-

nira vsak dan, doma z ročko, ki si jo je sam izdelal, in tudi v tovarni sem in tja včasih za »poživitev« malo dvigne kakšno ročko. Vrh tega goji tek, telovadi, skače, igra namizni tenis. Vsega malo. Trenira vsak dan.

»Tvoja največja želja?«

Nič ni pomišljal. »Priti med najboljšo petorico v Evropi.«

No, želja ni nemogoča. Svetovni prvak Rus Minjajev dvigne sicer 362,5 kg, toda Jože bo, kot sam pravi, letos gotovo »poltisnil« na 315 do 320 kg. In drugo leto verjetno še više.

»Kdo te pa trenira?«

»Nihče,« je odvrnil. »Treniram se kar sami. Saj vem, kako moram dvigati. Sami fantje se med seboj opazujemo in popravljamo.«

Hm, sem premišljal, to je nekaj vredno! Športnik-samorastnik. In to odlični fantje! Precej boljši kot nekateri nogometniki, ki imajo drage trenerje z astronomskimi plačili.

»Kaj pa je tvoj konjiček? Morda kino? Sah? Glasba?«

Odkimal je. »Nič! Ne utesnem. Premalo je časa, če hočeš biti vreden delavec in dober športnik.«

Pripovedoval mi je, da ne ve, kako bo v prihodnosti. Cim boljši bo, več bo moral trenirati. Toda tako treniranje izčrpa, terja ogromno dela in še več počitka, spanja. Delo v tovarni pa tudi terja celega človeka, ne more si privoščiti lenarjenja.

Zanimalo me je, zakaj se še več delavcev v tem podjetju ne ukvarja z dviganjem uteži, saj mi je prej v pogovoru omenil, da je v »Litostroju« precej ročk.

»Veste, pri večini ni dovolj vztrajnosti, ni dovolj resnosti,« se je nasmehnil. »Nekateri poskušajo, pa takoj obupajo. Fant pride dvigati, drugi dan ga bolijo vse kosti in mišice.« Med smehom mi je pripovedoval, kako je lani nek delavec teden dni hodil na trening, ker je hotel postati dvigalec, potem pa je imel teden dni bolniškega dopusta, da je pozdravil posledice mišične mrzlice.

Pogledal sem na uro. Več kot 15 minut sem ga že zadrževal, dovolj je. Segel sem mu v roko. »No, vso srečo! In drugo leto — na 320 kilogramov!« I. P.

V BORBIZATOČKE

DELAVSKE ŠPORTNE IGRE V OBČINI VIDEM-KRŠKO

V dneh od 2. do 7. t.m. so bila športna igrišča v Vidmu-Krškem prizorišče delavskih športnih iger, kjer so sodelovali vsi večji kolektivi občine s svojimi moštvii in posamezniki. Značilnost teh tekmovalj je bila v tem, da smo videli v ekipah delavce, ki že več let tekmujejo, pa tudi take, ki se sicer nikoli niso intenzivneje bavili s športom, a ko je šlo za čast njihovih kolektivov, pa so si brž nadeli tekmovalne dresne, ter vsak po svojih močeh doprinašali k čim večjemu številu točk za svoj kolektiv.

Tekmovalo je 8 delovnih kolektivov s 138 tekmovalci.

Rezultati: 1. mesto v lahki atletiki Tovarna celuloze in papirja »Djuro Salaj«, v šahu Elektro Krško, v namiznem tenisu Tovarna celuloze in papirja »Djuro Salaj«, v streljanju Rudnik Senovo, v nogometu Rudnik Senovo, v odbojki Tovarna celuloze in papirja »Djuro Salaj«.

Zmagovalci so prejeli od Občinske zveze za telesno kulturo Videm-Krško lične prehodne plakete.

V skupnem plasmanu je vrstni red naslednji: 1. Tovarna celuloze

in papirja »Djuro Salaj« 165 točk, 2. Elektro Breštanica 132, 3. Rudnik Senovo 126, 4. Elektro Krško 107, 5. Sindikat občine Videm-Krško 68, 6. Kovinska zadruga Videm-Krško 52, 7. Valvazorjeva tiskarna Videm-Krško 36, 8. Sindikat prosvetnih delavcev 21 točk.

Kolektiv »Djuro Salaj« je prejel od Občinskega odbora SZDL Videm-Krško lep prehodni pokal, ki ga je izročil predsednik Lojze Ših. Ze

Športniki-strelci iz dveh republik in iz treh delovnih kolektivov »Košarska industrija I. Marinkovič« iz Karlova, »Tovarna obuč« iz Varaždana in Rudnika rjavega premoža iz Kanizarice so se že lani dogovorili, da se bodo vsako leto trikrat pomerili med seboj za prehodni pokal v tekmovalju s malokalibrsko puško. Tekmovalja so izmenoma v krajih, kjer so sedeži posameznih podjetij.

Tako so se predteklo nedeljo — že drugič v letošnjem letu — srečale tekmovalne ekipe, tokrat v Kan-

iz rezultatov je razvidno, da je bila pobuda za organizacijo delavskih športnih iger s strani delavcev toplo sprejeta, kar pomeni, da športna dejavnost med delavci ni razmetavana denarja in časa, kot si to mnogi predstavljajo.

Med tekmovalci smo opazili le malo uslužbencev, čeprav je za slednje šport zelo potreben. Prav bi bilo, da bi v ta tekmovalja uvedli tudi ženske discipline, saj je v občini več ustanov in obratov, kjer je zaposlena pretežno ženska delovna sila.

ŠPORTNO SREČANJE V KANIZARICI

Športniki-strelci iz dveh republik in iz treh delovnih kolektivov »Košarska industrija I. Marinkovič« iz Karlova, »Tovarna obuč« iz Varaždana in Rudnika rjavega premoža iz Kanizarice so se že lani dogovorili, da se bodo vsako leto trikrat pomerili med seboj za prehodni pokal v tekmovalju s malokalibrsko puško. Tekmovalja so izmenoma v krajih, kjer so sedeži posameznih podjetij.

Tako so se predteklo nedeljo — že drugič v letošnjem letu — srečale tekmovalne ekipe, tokrat v Kan-

4 Mitraljez jih podira po pet

Vsem se je zajedla ena misel: »Da bi me krogla zadela prav v srce.« »Di bi me takoj zadeli, da se ne bi mučil.« »Ali bo bolelo?« »Kako bi bilo, če bi hkrati zbežali?« Vprašal fant šestnajstih let »Kam boš zbežal, ali ne vidiš, da smo obkoljeni?« V tej gneči bi se rešilo mogoče 10 ljudi. Vendar vsi ostanemo ravnodušni, ko slišimo ta predlog. Smrt nas je pomirila, to pa je najbolj nevarno.

Obrazi so hladni, začudeni, mirni. Razgovor počasen, umirjen. Glasno razpravljamo o prevari četnikov, neumni smrti in nenadni ustrelitvi 300 ljudi. Zmerjamo tiste, ki jočejo ali mrljajo. Mogoče jih je deset. In ves čas kadimo in jemo tisti kruh, ki smo ga imeli po žepih.

Neki cigan joče in molči. Odšel je iz vrste in pojasnjeval, da ni ničesar storil. Drugi, prav tako izstopi iz vrste, in govori, kdo ga je nagovoril, naj stopi korak naprej. Kaže s prstom nanj. Vsi ga zmerjajo. Preden stopi nemški oficir in vpraša: »Zigeuner?« Ko so mu nekateri prikimali, je prezirljivo pokimal z glavo in odšel.

Takšnih primerov je bilo komaj štiri ali pet. Neki laborant, Beograjec, se je onesvestil in ječal. Nekaj oči je solznih. Gleadam petnajstletne in štirinajstletne fante.

Starejši molčijo, tolažijo otroke, kadijo cigarete drugo za drugo, jedo in vsi gledajo, kot bi jih pritegoval magnet, tisto, kar se pred njimi dogaja. Tamkaj, kjer je konec življenja: pet po pet padajo kot pokošeni, skupina za skupino.

Jame so že zdavnaj izkopali. Kdaj? Nihče od nas ni ničesar slišal. Niti od četnikov niti od žandarjev, ki so nas, poleg Nemecev, stražili. Jame so bile globoke približno meter. Plačani delavci, deset ali petnajst jih je bilo, dvigajo še topla in krvava trupla ter jih mečejo drugo poleg drugega v jamo, jama za sto in sto ljudi, pravokotne oblike, deset metrov široko in prav toliko dolgo.

Mitraljez se od časa do časa zakrohoče. Opozori na novo skupino, ki pada. Je že v jami; nove skupine se vrstijo druga za drugo. Nemški vojaki pazijo na vrste in potiskajo tiste, ki stojijo, da sedajo. Nekoga so privlekli, ker ni mogel hoditi.

Nekdo pade naprej, nekdo nazaj, večina pa na stran.

— Ali je to rafal s 25 ali 10 naboj? je nekdo vprašal. Narednik strokovnjak je odgovoril, da je 25 nabojev. — Dobro je, so rekli nekateri — čim več jih je, tem bolj je gotova smrt.

Vse pa je šlo počasi. Vleklo se je, postalo je celo dolgočasno. Mudilo se nam je.

Nekdo je stekel iz kolone in začel bežati... Vojaki so jeli vpiti. Obkolili so ga z bajoneti in ujeli. Takoj zatem je stekel drugi. Izkoristil je prepih, vendar so ga ubili že deset metrov od tod. Nikamor več. Vse je obkoljeno. Vojak pri vojaku. Vse je spet mirno, ledena,

mrtva tišina, šepeta ni. Samo mitraljez zaropota in petorica odhaja za petorico.

Umira se mirno. Presenetljivo mirno. Molitev ni slišati. Umira se, kot pripovedujejo, da ujeti umirajo. Nekateri se celo smejejo. Rečejo kakšno duhovito, preklinjajo življenje in dajejo pogum tistim, ki kažejo slabost in hvajlo tiste, ki se dobro držijo. Govorijo o skupini, rafalih, mitraljezu. Govori se o dogodku, hladnih nemških obrazih, doživljajih in o vsem, kar je povezano s tem trenutkom. Pravim: to je vredno doživeti, da bi občutili! Res je, se strinjajo marsikateri.

Vojaki nas gledajo. Nemo jih gledamo in molčimo.

Gledamo predse. Nova skupina, novi prijatelji, novi tovariši, novi, šele v zaporu so se srečali. Zbližali so se, zbližali za večno. Odhajajo. Padajo. Pokopali jih bodo mogoče jutri. Jama jih požira pet po pet. Mitraljez jih podira pet po pet. Oficir določa pet po pet. To je že petnajst ljudi.

Iščemo tiste pred nami, da jih vidimo poslednjikrat. Kličemo jih! Kolona je dolga 300 ljudi ni malo. Kličemo se, koracimo, iščemo se z očmi, najdemo se, nemo se gledamo, smejejo in mahamo z rokami. Dobro je. Ni se treba bati. Zakaj strah? Hrabrost je lepa in koristna.

Z menoj so v vrsti štirje moji bližji tovariši, starejši ljudje. Vprašal sem jih, kaj mislijo, kaj občutijo in tako dalje. Mirno doživljamo veliko delo, redek prizor, razburljive trenutke, tragične dogodke in strašen prizor, doživljamo vse to z vsem svojim bitjem, mimogrede pa grizemo drobtine in sladkor ter kadimo.

Trudimo se misliti na kaj drugega. Časa je dovolj. Vsi smo združeni, združeni v enega človeka. Vsi brez joka umirajo hladno, ravnodušno.

Precej krvi je napojilo zemljo.

— Če iz vsakega steče samo dva litra, bo steklo več kot 500 litrov, je nekdo računal. Ta livada bo krvavela mesece. Koliko ta naša mati Srbija zahteva od nas, od svojih sinov.

Ali je prav v tem moč življenja, ali je smrt merilo moči in veličine življenja? Ali je treba za žrtvami in smrtjo beležiti pot in napredek? Surov je zakon narave.

Za trenutek mislim na te otroke, ki še niso okusili življenja, jaz pa sem ga že sit. Vendar, kljub temu bi rad doživel konec te največje ljudske klavnice, da bi videl, kako se bo vse to končalo. Po tem pa naj bi umrl. Kako je ljudstvo lepo reklo: »Da doživim, pa da umrem.« Misel se mi je koj vrnila v realnost, v poslednji trenutek. Semkaj, pred nas, kjer mitraljez poje in kri poji še vedno žejno zemljo.

Priropotal je avtomobil. Z njega so skočili oficir in dva podoficirja. Eden med njimi nosi nekakšne papirje. Prebral je neko ime.

— Jaz, je odgovoril nekdo. — Izstopi! Semkaj! Svignil je iz vrste kot krogla. Podoficir bere dalje. Vsakokrat je stekel iz vrste po en mož.

Spet je vzkliklo upanje. Spogledali smo se. Nihče več ne sliši mitraljeza, nihče ne gleda tjakaj, kjer je bila smrt. Vse je okamenelo in gledalo nemškega vojaka s seznanom. Poslušam. Slišal sem tudi svoje ime. Hitro sem izstopil. Presenečen sem bil. Radosten. Poslali so me nazaj v vrsto, da sem si naložil na ramena tistega, ki so ga prebrali za menoj, pa se je že prej onesvestil. Edini primer.

— Vendar je glasnik iz zgodbe, ki pride poslednji trenutek in vendar pravočasno, pripoveduje Kazimir, pesnik iz taborišča. Ko sem prispel do skupine »pomiloščenih«, tako smo si sami rekli, sem na ukaz sedel na nekakšne hlode. Od nekod sta prišla vojaka s puškama. Stražila sta nas. Tu smo se zbirali in se začeli vpraševati, kaj naj to pomeni. V nas je neka radost pa tudi sramota: živi ostanemo. Ostali naši tovariši bodo pa umrli. Mi bomo ostali. Skrivamo oči drug pred drugim. In, ko nas skrivaj pogledamo tiste tamkaj, vidimo, da so vse oči uprte v nas. Nerodno nam je. Pomagamo tistemu, ki se je onesvestil in v teh trenutkih je vsa kolona krenila mimo nas. Nikogar nismo pogledali. Bilo nas je sram. Slišali smo dva ali tri vzklike: Zdravo, tovariši. Zamrmrali smo: zdravo, zdravo! Sklonjenih glav in pogledov.

Ostali smo sami. Spet smo poslušali glas mitraljezov. Spet gledamo prizor. Vendar vse to gledamo od daleč, kot na nekaj tujega, kar je že zdavnaj ostalo za nami.

Ko slišimo mitraljez, ne mislimo več, da nam bodo te krogle razmesarile prsi. Ne mislimo več na posamezne strele, ki skrajsujejo muke našim tovarišem.

Čas je hitro mineval. Mračilo se je. Mitraljez je kot ura vsakih pet do šest minut zapel, za njim pa sta sledila eden ali dva osamljena strela, kot nekakšen odmev. Vse to postaja običaj. Nismo več kdo ve kako pozorni.

Pred nas je stopil tisti podoficir s seznamom. Še enkrat nas je poklical po imenih. Petdesetletnik iz Užice kaže fotografije matere, brata in sestre. Oči so mu polne solz, ko je pripovedoval: — Moja mati, moj brat...

Tedaj sem pogledal slike svojih sinov. Šele tedaj sem se spomnil, kako bi jokali.

Ukazali so, naj nas peljejo v zapor. Krenili smo. Vračamo se skozi mesto. Vračamo se v življenje.

— Četrtek, 27. decembra, sem tiho rekel tovarišem, ko smo stopali skozi vhod na vrata karnarne.

Hitro se je mračilo. Do nas je še prihajal odmev krohota mitraljezov. Padajo poslednje skupine. Na stotine žrtev. Pet po pet.

Ulice so polne ljudi. Vsi so na cestah. Začudeno nas gleda-

jo, gledajo nas, šestorico preživelih od približno 300 ustreljenih. Zenske jočejo. Vsi prestrašeno gledajo, začudeno, zabledeno. Povedali smo jim: — Vse so ustrelili razen nas, šestih — nekaj sto... In opozarjamo na komaj slišen ropot mitraljeza, na njegovo smrtno pesem, na poslednje zvoke s strelišča.

Prispeli smo v zapor in vsi smo križem kračem pripovedovali ostalim zapornikom, da smo prav mi preživeli, pripovedujemo na dolgo in široko, pripovedujemo bolj sami sebi, kot njim.

In pozneje, ko se je vse umirilo, smo se spomnili svojih tovarišev in prijateljev, ki so ostali na strelišču. Zalostni smo. Narednik joče. Spominja se tega ali onega, hvale, kako so bili to dobri ljudje in tovariši. Na glas joče, ostali molčimo in mislimo nanje. Vsi smo žalostni. Spominjamo se groznih prizorov, krvi, krčev, vsega. Zakaj so nas pripeljali semkaj, same, v ta zapor? Zakaj nas niso pustili v taborišču: zakaj? Čudili smo se in jeli razmišljati o prihodnosti, o nas. Kaj se bo zgodilo? Brž, ko nas kličejo in nas odpeljejo nekam brez prtljage, mislimo na strelišče. Vsak dan čakamo smrt. Čakamo, da znova doživimo poslednje trenutke. Mogoče bi bilo bolj, da nas niso »pomiloštili«.

Inženir Maksimovič pa ni ušel smrti. Nekaj dni kasneje, ko je zapisal svoje poslednje trenutke, se je znašel pred puškami. Šel je, kot je rekel tedaj »po sledi, najboljših tovarišev«. Pet let po njegovi smrti se je pred njegovimi otroki začela v Valjevu velika sodna obravnava proti ujetim okupatorjem in tistim, ki so izdali Maksimoviča enotam poveljstva SS.

ROJSTVO NA STRELIŠČU

Strelci so bili vedno bliže. Danilo se je 20. februar 1942. Na vozu, na cesti proti Gornji Strazari, oddaljeni od Prokuplja približno 4 km, so se peljali trije bolgarski vojaki. Eden je jahal na konju brez sedla. Tega dne je bila v vasi tudi skupina 10 partizanov. Ker niso vedeli drug za drugega, so si šli naproti. Med njimi je bil samo breg in v hipu so si stali iz oči v oči.

— Vdajte se! je kriknil eden od partizanov. Bolgarski fašisti so imeli pripravljene puške. Niso čakali. Nekajkrat so ustrelili. Partizani so bili tudi pripravljeni. Po nekaj rafalih so Bolgare likvidirali. Vendar še ni minila ura, ko je prispela bolgarska kazenska ekspedicija. Pešadija in topništvo. Kolona tovarnjakov, polnih vojakov. Vas so obkolili iz vseh strani.

— Vse aretirati! je zaukazal njihov poveljnik, ki je bil pri vhodu v vas. Pripeljite jih na tole livado!

Prigrali so moške, ženske, starce in otroke, pa celo novorojenčke.

— Poklekajte! se je zadrž poveljnik. Sami ste poklekali smrt. Sicer pa smo vas tako hoteli pobiti!

»Cvet italijanskega fašizma«

To, kar počenjajo sedaj italijanski neofašisti, je pred 30. leti počenjal tudi Mussolini. Ambicija, da bi postal idejni vodja evropskega, če ne tudi svetovnega fašizma (Hitler je bil šele novinec), ga je gnalo, da je ustanavljal zveze s številnimi gibanji in skupinami v raznih deželah. Kot rezultat teh akcij je prišlo leta 1934 do mednarodnega sestanka fašistov v francoskem mestu Montreu, ki so se ga udeležile številne osebnosti, ki so pozneje postale simbol izdaje v svojih deželah: Norvežan Quisling, Belgijec Degrel in drugi. Od pomembnih voditeljev ni bilo na tem sestanku samo »duceja« angleških fašistov — Mosleya.

Po tem je postal Rim zatočišče za vse desne ekstremiste in za pustolovce, ki so premišljevali o osvajanju oblasti v svojih deželah.

Eden izmed največjih uspehov na tem področju, je bil prihod Prima de Rivero mlajšega, sina bivšega španskega diktatorja, ustanovitelja Falange, v Rim. Pred njegovim prihodom je bilo več razgovorov, tako da je bil sprejem zelo veličasten. Očitno je imel Mussolini že tedaj v mislih intervencijo v Španiji, pa si je prizadeval, da v bodoči fašistični državi že vnaprej zagotovi svoj vpliv.

Leta 1936 je vodstvo te internacionale, ki se je komaj formirala, prevzel Galeazo Ciano, Mussolinijev zet, skupno s svojim šefom kabinete Anfuuzzom. Povezali so se z romunsko železno gardo, s poljskim Gibanjem nacionalne koncentracije, z »Ognjenimi križi« polkovnika De la Rocca, in s francosko Ljudsko stranko Jacquesa Dorieauxa.

IZKUŠENI ANFUZZO

Vsi podatki o aktivnosti teh gibanj, katere je Rim, legalno ali ilegalno, kontroliral in podpiral, so šli skozi roke Filipa Anfuza. To se pravi, da jih je lahko spoznal v »srce«. Hitro pa je ugotovil, da številni med njimi hkrati koketirajo tudi z nacisti, ki so bili zaradi predstoječe vojne akcije mnogo manj varčni in obzirni kot Italijani. V kratkem je ugotovil, da sta potrošena čas i denar za ustvarjanje organizacije, ki bi koristila samo Hitlerju. Po priključitvi Avstrije je postalo jasno, na kateri strani so Quisling, Degrel, Antonescu...

In prav zaradi tega, tako pravijo, da se ne bi ponovile napake iz preteklosti, je MSI delegiral izkušenega Anfuza, da zaključi operacijo, ki pred četrto stoletja ni uspela Mussoliniju. Vendar tudi zdaj je Anfuza našel naciste v senci. Kljub temu pa Anfuza, sodeč po poročilu, »z zaupanjem gleda v prihodnost«.

»Naša reputacija je odlična. V tem smislu lahko opravimo koristne pobude za sodelovanje, kajpak vedno od načel, da idejo 1922. leta, ki je zdaj postala univerzalna, v sodobnem svetu predstavlja in tolmači edino Italija prek svoje velike partije...«

VELIKI NAČRTI

Enega od svojih velikih uspehov smatra Anfuza ustvaritev v svoje gibanje voditelja angleških fašistov Mosleya, ki je bil vedno nekako ob strani in precej nezaupljiv do italijanskih pobud. Konec marca letos ga je Anfuza povabil v Rim, kjer je v njegovo čast sklical »cvet« italijanskega fašizma. V stari palači Marignoli je bila tiskovna konferenca, ki se je spremenila v politični miting. Predsedoval je ameriški pesnik Pound, ki so ga zaradi izdaje med vojno obsodili na dolgoletno robijo, glavni govornik pa je bil Mosley.

Konferenca pa je hkrati razkrila idejno siromaštvo in bedo mednarodnega fašizma. Neupoštevajoč, da Mosley ni nikakršen politik — na zadnjih parlamentarnih volitvah ni dobil niti 3000 glasov, pa je izgubil kavcijo — se tisto, kar je govoril, ni niti za las razlikovalo od govorov, ki so jih imeli ti ljudje pred tremi desetletji. Kot da se odleje ni nič spremenilo. Načrti o fašistični Evropi, ki bi vladala tudi nad tretjino Afrike, so se lahko rodili samo v glavah, v katerih ni vse v redu.

KONEC

DULLESOVA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA • DULLESOVA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA • DULLESOVA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

11 Allen znova zapuša advokaturu

Ko so 1949. leta revidirali statut Centralne obveščevalne agencije, se je koncentracija njene moči in moči njenih organizacij zelo povečala. Direktor agencije je dobil pravzaprav diktatorsko oblast. Lahko je sprejemal v službo in odpušal vsakogar, ki ga je hotel. Za Centralno obveščevalno agencijo ni veljal nikakršen predpis. Celo v Uradu za proračun je bilo posebej ukazano, da nikakršne podatke o organizaciji, funkcijah, imenih, službenih naslovih, plačah in številu zaposlenih ne posredujejo v svojih poročilih Kongresu. Na ta način je Centralna obveščevalna agencija postala zaprta knjiga.

Prvi direktor Centralne obveščevalne agencije je bil kontraadmiral Rosco Hillenketer, ki jo je vodil tri leta. V tem razdobju so zabeležili prve neuspehe, in sicer prav na področju njene temeljne naloge: zbiranja obveščevalnih podatkov.

ŠTEVILNE NAPAČNE OCENE

Za nekatere med temi napakami, ki so obravnavale strateška predvidevanja, Centralna obveščevalna agencija ni bila edini krivec. Prav tako so bile krive tudi druge, starejše in bolj izkušene obveščevalne službe — vojaška in služba State Departmenta.

Prvi napačni račun, eden od najtežjih, je bil, ko je šlo za predvideva-

nja, kdaj bo Sovjetska zveza lahko detonirala svojo prvo atomsko bombo.

Vse obveščevalne službe v ZDA so se strinjale na koncu druge svetovne vojne v tem, da je Sovjetski zvezi potrebno vsaj 10 let, da izvrši svoj prvi atomski poskus. Seveda so bile vse službe močno presenečene, ko so v Sovjetski zvezi prvi poskus z atomsko bombo izvedli že 1949. leta.

Veliko presenečenje so povzročila ruska vojaška letala MIG-15 na korejskem nebu. Hitrejša in boljša so bila od ameriških in zaradi njih so imeli bombniki B-29 ogromne izgube. V ZDA pa so kljub temu, tudi ko so se pojavila ta letala, fatalno podcenjevali Ruse. Obveščevalna služba vojnega letalstva je mislila — kaže pa, da so se tudi druge službe strinjale z njo — da Rusi ne morejo izdelati več kot šest MIG-15 na mesec. V resnici pa je sovjetska industrija v kratkem izdelala 10.000 teh letal.

Ti začetni obveščevalni neuspehi v korejski vojni so nepomembni, če jih primerjamo z zadnjimi, ki so jeseni 1950 povzročili smrt na tisoče in tisoče ameriških vojakov.

Ameriške čete so po prvih porazih potisnile severnokorejske čete čez 38. vzporednik. Potrebno se je bilo odločiti, ali naj prodirajo dalje in osvojijo vso Korejo. Takšna odločitev bi skri-

vala ogromno nevarnost: vprašanje, če bi Kitajska sklenila, da s svojim potencialom stopi v vojno. General Mac Arthur je bil prepričan, da Kitajska tega ne bi storila. Vse ameriške službe so se strinjale z njegovimi predvidevanji. Tedaj je bila, kot pred kratkim na Kubi, vizija v ZDA zadržana s tistim, kar so želeli, da bi bilo, obveščevalna služba pa, za katero Američani plačujejo milijarde dolarjev, je delovala katastrofalno napačno.

DULLES ZNOVA ZAPUŠA ADVOKATURU

Po Hilencheterju je bil za direktorja imenovan general Walter Badel Smith. Ta je bil načelnik štaba generala Eisenhowerja v Evropi. Prva naloga, ki jo je moral izvršiti, je bila, da je poklical po telefonu Allena Dullesa. Dulles je bil član komiteja, ki je 1948. leta obravnaval organizacijo Centralne obveščevalne agencije in tedaj predlagal kakšnih 50 upravnih sprememb. Smith je bral to poročilo in ko je dobil zvezo z Dullesom v njegovi newyorški pisarni, je začel:

»Če ste že pisali to prekleto poročilo,« je kričal Smith — tako vsaj Allen Dulles pripoveduje — potem ga vi uredite!«

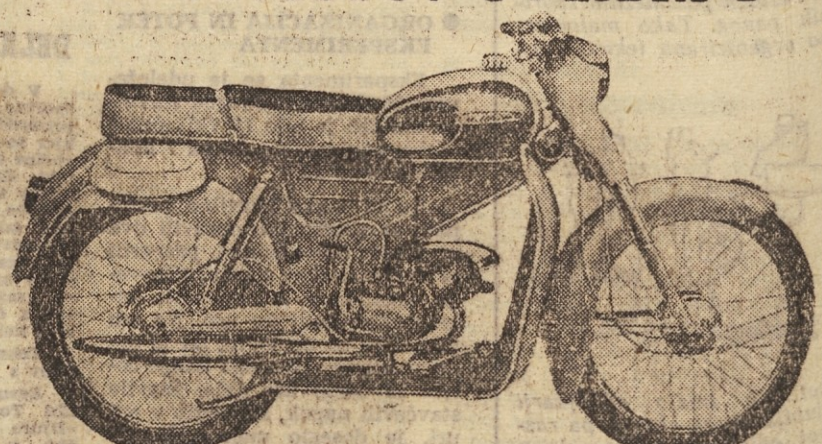
Dulles se je strinjal, da dela s Smithom, in odpotoval iz New Yorka v Washington, kjer je ostal do pred tedni.

»Prišel sem, da tukaj ostanem šest mesecev, vendar poglejte, kaj se je zgo-

dilo,« je pripovedoval Allen Dulles nekemu prijatelju več let pozneje, vendar še vedno v svojih dobrih starih časih. Postavni šef Centralne obveščevalne agencije, visok dva metra, težak približno 100 kg, štrlečih brk in redkih sivih las, je bil v vsem zelo podoben

svojemu bratu Johnu Fosterju. V Washingtonu so sicer imeli raje Allena. Ni vzbujal vtisa neke vrste mesije. Bil je prijetnega značaja. Za tega človeka, ki se ni nikdar ločil od svoje pipe, bi lahko rekli, da je bil prej podoben kakšnemu ljubeznivemu profesorju kot pa šefu obveščevalne službe.

NOVI TOMOSOV COLIBRI T-12

močnejši motor — 2,3 KM, tri stopnje prenosa, možnost večjega vzpenjanja, hitrost 60 km na uro, večji tank za gorivo, dva sedeža, sodobnejša oblika in še mnogo manjših izboljšav — to so prednosti novega Tomosovega Colibrja T-12!

Tovarna motornih vozil TOMOS Koper

BAČA

POJEM KVALITETE

V slikoviti in skoraj divji Baški grapi, malo iz vasi Podbrdo, je vojna zapustila opustošeno vojašnico. Golo zidovje, stisnjeno med rečico Bačo in strme bregove, je dolgo samevalo. Prišli pa so marljivi ljudje — iznajdljivi in vztrajni — in iz stare vojašnice je nastala ena naših najbolj znanih tekstilnih tovarn: tovarna volnenih izdelkov »Bača«, Podbrdo.

Začetek ni bil lahak. Samo zidovje je bilo komaj prvi kamen nove tovarne. Treba je bilo dobiti denar (obratna sredstva), stroje, ljudi... S pomočjo političnih in gospodarskih činiteljev je uspelo domačinom in tistim nekaj, ki so prišli od drugod (s trdno voljo in skrajno požrtvovalnostjo), da so postavili temelje danes tako pomembni gospodarski organizaciji — tovarni kamgarnov za moške obleke, tropikalov in volnenih odevj.

Leta 1955 je bilo podjetje dejansko ustanovljeno in leto kasneje zaposluje že 96 delavcev. Čeprav je bil začetek skromen in ne brez težav, so prihodnja leta prinašala vse večje in večje uspehe.

Poglejmo najprej, kako se je večalo število zaposlenih:

Leto:	Štev. zaposlenih:
1956	96
1957	132
1958	174
1959	192
1960	246

Zdaj pa jih je zaposlenih okoli 330.

Ze gibanje števila zaposlenih nam zgovorno kaže, kako naglo je podjetje raslo in se širilo. Še lepše pa nam gospodarski razvoj kaže gibanje bruto dohodka:

Leto:	Bruto dohodek din:
1956	57.477.000
1957	304.915.000
1958	408.600.000
1959	809.298.000
1960	1.074.778.000
plan 1961	1.536.000.000

Z vsestransko prizadevnostjo in iz dneva v dan boljšo organizacijo jim je uspelo, da so samo od leta 1957 povečali realizacijo za štirikrat. (Leta 1957 realizirano 241.663.000 dinarjev ali indeks 100 — leta 1960 realizirano 1.020.471.000 din ali indeks 422).

V veliki meri je naglemu gospodarskemu razvoju prispevala večja storilnost zaposlenih, ki je bila posledica večanja strokovnosti delavcev, boljše organizacije proizvodnje in spodbudnejšega nagrajevanja, oziroma delitve osebnega dohodka. Leta je vsakogar pripeljal na pot kar največjega osebnega prizadevanja. Naj nam spet spregovore številke. Izvršitev vrednosti proizvoda ima leta 1960 nasproti letu 1957 indeks 422, število zaposlenih leta 1960 pa ima nasproti letu 1957 le indeks 186. To kaže, da se je vrednost proizvodnje na enega zaposlenega povečala v teh letih za 2,3-krat.

VSELEJ NI BILO LAHKO

Novo podjetje, ki je šele nastajalo, je zahtevalo vedno nove investicije, vedno nove kredite, kajti brez teh razvoja naprej ni. Pa ni šlo vselej gladko. Lani bi morali dobiti nove statve tipa Schwabe. Zaradi zavlačevanja dodelitve zahodnih deviz in s tem zakasnitve dobave strojev, so morali zmanjšati plan proizvodnje za 17% in še ta plan so izpolnili le 91,7%.

Se večje težave so bile in so še zaradi pomanjkanja kadra. V začetku je bilo le nekaj kvalificiranih tkalk, ki so prišle od drugod. No, z marljivostjo domačink se je tudi nižji kader naglo izpopolnjeval. Večje težave so zaradi pomanjkanja višjega strokovnega kadra: uslužbencev, obratovodij, nadmojstrov in mojstrov. O tem nam govore tudi številke. Medtem ko se je število delavcev v zadnjih štirih letih povečalo za 89%, se je število uslužbencev povečalo le za 64%. Lani jim je

manjkalo kar 8 uslužbencev. To problem skušajo urediti s štipendiranjem domačih študentov: dva štipendirajo na ekonomski srednji šoli, na tehnični tekstilni šoli tri in na tehnični srednji šoli kovinske stroke dva. Upajo, da bodo dobili visokokvalificiran kader tudi od drugod, ko bo dograjen stanovanjski blok. Prav pomanjkanje stanovanj je doslej odbilo marsikoga, ki se je hotel zaposliti v »Bači«.

Tudi pot razvoja delavskega samoupravljanja ni bila lahka. Tako se je moral šele roditi in vzgojiti proizvajalec, tako se je moral izoblikovati tudi upravljavec. Mnogo je bilo treba izobraževanja in marsikdaj je bila napravljena ta ali ona nerodnost. No, kljub vsemu je tudi delo delavskega samoupravljanja lepo napredovalo. Morda je največji uspeh in s tem prekalitev delavskega upravljanja dalo prav uvajanje nagrajevanja po delu. Že lani so na vseh delovnih mestih uvedli norme, tam, kjer pa to ni mogoče, so uvedli premije za doseženi delovni uspeh. Januarja letos so ta sistem še izpopolnili, prav zdaj pa organizirajo ekonomske enote in uvajajo kompleksno nagrajevanje.

KOLEKTIV ZORI

Kakor je raslo in se razvijalo podjetje, tako se je razvijal tudi kolektiv. Skromni začetki dela sindikalne organizacije so kmalu prinesli kaj vidne uspehe.

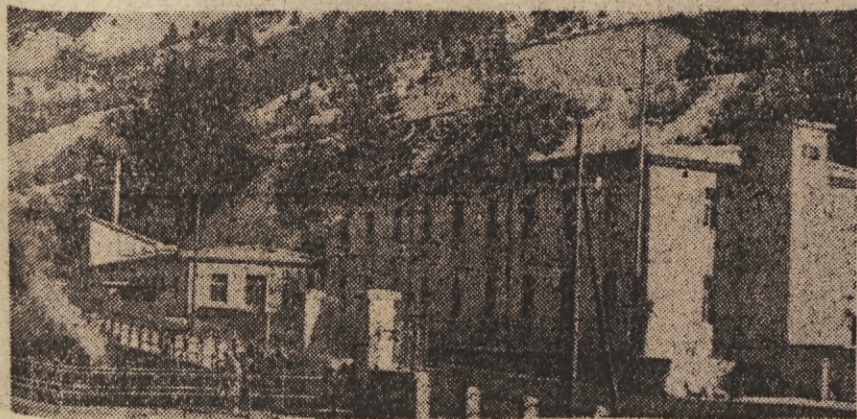
Skupaj z upravo podjetja in organi delavskega samoupravljanja je sindikalna organizacija zelo skrbela za vzgojo kadra. Lani so organizirali tečaj za pridobitev kvalifikacije, ki ga je obiskovalo 63 zaposlenih. Organizirali so tudi zdravstveno higijenski tečaj in sploh bedeli nad delovno zaščito, za katero so lani porabili 454.360 dinarjev. Lani je bil skupaj s počitniško skupnostjo »Soča« dograjen tudi počitniški dom v Novigradu, kjer vsako leto preživi svoj dopust precej zaposlenih.

Sindikalna organizacija zelo spodbuja tudi stanovanjsko graditev. Letos je dograjen stanovanjski blok. Del nekdanje mizarske delavnice KZ je bil preurejen v stanovanja. Odkupili so tudi zapuščeno vojašnico, ki jo bodo preuredili v stanovanja, razen tega pa bodo adaptirali še štiri manjše zgradbe. Delavci iz oddaljenih krajev se vozijo na delo s tovarniškimi avtobusom.

Adaptirana in lepo opremljena je tudi tovarniška okrepčevalnica. Z delavsko menzo so zaposleni zelo zadovoljni.

Sindikalna organizacija stalno pospešuje delo mladine, športnikov in prosvetnih delavcev, ki delajo v vaškem društvu. Razen tega upravlja sindikalna organizacija še kino in knjižnico v Podbrdu.

Prehrojena pot kolektiva tovarne »Bača« nam daje zagotovilo, da bodo prihodnjega leta dala temu doma in v tujini tako znanemu podjetju, še večje uspehe.

USPEHI IN TEŽAVE ORMOŠKE KOMUNE

Hladno je že. Iz reke se dvigujejo megle, se pode po obdravskih poljih in oblizujejo obronke Haloz in Slovenskih goric.

Jesensko jutro.

Osmi oktober.

V Središču se zbirajo občani ormoške komune. Prihajajo s kolesi in peš, z okrašenimi tovornjaki, avtomobili in vozovi, da bi proslavili dvajseto obletnico naše revolucije.

Delavci vinogradniškega posestva in zadržnih ekonomij, opekarne, Zavoda »Jože Kerencič« in Remonta, gostinci in trgovci, kmetje s polja in goric.

Pred dvajsetimi leti je bil v tem starem trgu ob Dravi ustanovljen prvi odbor Osvobodilne fronte v ormoški občini.

Ljudje, ki so se takrat odzvali klicu Partije in dvignili zastavo upora, danes ne žive več. Darovali so svoja življenja za zmago velikih idealov osvobodilnega boja. Padli so kot talci ali borci na bojnem polju, shirali so v okupatorjevih mučilnicah. Toda njihov duh še živi. Živi v ormoški komuni, v delavskem in družbenem upravljanju ormoških proizvajalcev, v njihovi neizmerni težnji po napredku, v njihovem prizadevanju, da bi spremenili podobo svoje občine in si uredili življenje, ki bo vredno socialističnega človeka.

POGLED NAZAJ

Doslej sem bil trikrat v Ormožu. Prvič — leta 1940.

Bil je šolski izlet. Učitelji so nam pripovedovali o zgodovini tega mesta na križišču poti, ki vodijo v Ptuj, Središče, Ljutomer in čez dravski most v hrvatsko Podravino. O tem, da ga stare listine omenjajo kot trg že leta 1315 in da so ga povzdignili v mesto leta 1331. Povedali so nam, da se je razvil kot tržišče rodovitne kmečke pokrajine in da je kot krajevni sedež trgovine trgoval predvsem z vinom, sadjem, perutnino itd. ter postal tudi sedež okrajnega sodišča.

O ljudeh, ki tod žive, o njihovem

življenju, trpljenju in hrepenenju, pa so molčali.

Drugič sem bil v Ormožu leta 1946.

Takrat sem spoznal ljudi.

Viničarje, ki so jim kopače upognile hrbte, in bajtarje pa zgarane ženice, otroke s starikavimi obrazi, ki so v marsikateri koči ležali pod odejami, ker niso imeli oblek — obupno revščino, v kateri je živelo tisoč in tisoč ljudi, ki so pridelovali vino in sadje svojim gospodom — samostanom, vinskim trgovcem, gostilničarjem, advokatom in drugi cerkveni ter posvetni gosposki.

Delili smo zemljo.

Marsikdo ni mogel verjeti, da bo zemlja, ki je bila stoletja gosposka, poslej res njihova.

Spominjam se ženičke, ki je dobila dva hektara vinogradov in sadovnjakov, ki jih je obdelovala več kot pol stoletja, kako je stisnila k sebi listino, na kateri je pisalo, da je poslej ta zemlja njena, kako je odvezala vogal svoje rute in nam ponujala sto dinarjev — njeno zadnje premoženje:

»Vzemite, tovariši, vzemite, to je za Partijo, ki mi je dala zemljo.«

Tretjič sem bi v Ormožu pred nekaj dnevi.

Zdaj je to staro mesto ob Dravi središče ormoške komune, ki je nastala z združitvijo bivših občin Središče in Ormož ter Tomaža z okolico.

In šele tedaj, ko sem se spomnil svojih prvih dveh obiskov, sem do-

dobro videl, kolikanj se je življenje spremenilo.

KOMUNA DANES

Orhoška komuna sodi med majhne in industrijsko slabo razvite občine. Industrije je zelo malo, ljudje se v glavnem ukvarjajo s kmetijstvom.

Nekaj podatkov:
Leta 1955 je bilo v občini 18.884 prebivalcev, od tega kmetov 13.600, nekmetov pa 5284. Leta 1960 pa je bilo vseh prebivalcev 19.472, od tega kmetov 15.182, nekmetov pa 4290. Aktivnih prebivalcev je bilo 11.673 ali 54,1%.

Struktura ustvarjenega narodnega dohodka leta 1960: Industrija 5,1%, kmetijstvo 82,2%, gozdarstvo 0,4%, trgovina 1,8%, gostinstvo 0,8, obrt 1,9%, ostalo 7,8%.

Struktura aktivnega prebivalstva po gospodarskih panogah leta 1960: industrija 0,9%, kmetijstvo 82,7%, gozdarstvo 0,2%, obrt 0,8%, trgovina in gostinstvo 2,8%, ostalo 13,1%.

Iz teh nekaj podatkov je razvidno, da so industrija, trgovina, gostinstvo in obrt nerazvite gospodarske panoge, medtem ko predstavlja kmetijstvo glavno gospodarsko dejavnost v občini. Povedo pa nam ti podatki še marsikaj zanimivega. Na primer: v minulih petih letih se je število

kmečkega prebivalstva povečalo za 1582, število nekmečkega pa se je zmanjšalo za 994. Ta podatek nam govori o relativni prenaseljenosti in o nizki razvitosti nekmečkih panog. Zato so ljudje (in ne samo kmetje) prisiljeni, da si iščejo delo izven območja občine.

Še nekaj števil:

Če primerjamo narodni dohodek ustvarjen na prebivalca dobimo naslednjo podobo: Jugoslavija: 138.000 (leta 1959), Ormož: 90.000, medtem ko so imele Ravne istega leta 354.000, Tezno 279.000, Slovenj Gradec 160 tisoč, Ptuj 131.000 dinarjev narodnega dohodka.

Primerjajmo še proračunske izdatke na enega prebivalca: Ormož 6800, Slovenj Gradec 12.700, Maribor-Center 11.400 itd.

Skupna sredstva občine na enega prebivalca: Mariborski okraj 34.100, Ravne 59.500, Slovenj Gradec 31.400, Ptuj 17.800, Ormož 9400 dinarjev.

V takšnih razmerah je seveda izredno težko z lastnimi sredstvi razvijati gospodarstvo. Hitrejši napredek je v mnogočem odvisen od dotacij in kreditov. Čeprav teh ni toliko, kot Ormožani želijo in pričakujejo, niso vrgli puške v koruzo. Marsikaj so že storili z lastnimi silami in delno tudi s pomočjo, zlasti v zadnjem času, ko se je tistih nekaj gospodarskih organizacij, ki jih imajo, utrdilo in danes lahko veliko bolj kot nekoč aktivno sodelujejo v prizadevanjih za gospodarski razvoj in dvig življenjske ravni vse občine.

Poglejmo nekoliko podrobneje največje gospodarske organizacije:

OBISK PRI GOSPODARSKIH ORGANIZACIJAH

Vinogradniško gospodarstvo Jeruzalem so ustanovili leta 1959 ko so združili šest vinogradniških gospodarstev. Sedaj ima 3115 hektarjev zemlje ali 14,7% vseh zemljišč v občini. Že prvo leto svojega obstoja je združeno posestvo doseglo velik uspeh, ki je razviden iz naslednjih podatkov:

Proizvodni stroški	1959	1960
Vino	114	91
Mleko	77	56
Koruzna	74	17,5

Povprečni hekt. donosi:	VG	Zaseb.
Vino	31 hl	15 hl
Sadje	92 kg	45 kg
Koruzna	76 q	30 q
mlečnost	2070 l	1200 l

Leta 1957 je družbeni sektor kmetijstva porabil 150 kilogramov umetnih gnojil na hektar obdelovalne zemlje, lani pa že 938, medtem, ko so lani porabili zasebni kmetje komaj 178 kilogramov umetnih gnojil na hektar obdelovalne zemlje.

V zadnjih štirih letih je bilo investirano v obnovo vinogradov in sadovnjakov na družbenih posestvih nad 282 milijonov dinarjev, od tega polovico lastnih sredstev. Celotni dohodek vinogradniškega gospodarstva se je v minulem letu povečal od 352 na 510 milijonov. Gospodarstvo je v letu 1960, po izplačilu osebnih dohodkov, ki so se povečali od 11.100 na 16.457 dinarjev, razporedilo 26 milijonov dinarjev na sklade podjetja. Povem naj še, da se je vrednost družbenega bruto proizvoda Vinogradniškega gospodarstva v zadnjih štirih letih povečala od 164 milijonov na 508 milijonov. Zdaj je na posestvu zaposlenih okoli 700 ljudi in je torej največja gospodarska organizacija v ormoški komuni.

Tudi vsa tri industrijska podjetja so v zadnjem letu močno napredovala. Ob prvem polletju letošnjega leta so realizirala skoraj 84% planiranega celotnega družbenega proizvoda in 84,4% narodnega dohodka. Zlasti je presenetljiv uspeh mladega, komaj dobro leto dni starega Zavoda »Jože Kerencič«, ki je v prvem polletju skoraj izpolnilo svoj celoletni plan in ustvarilo polovico družbenega proizvoda in narodnega dohodka v industriji celotne občine. Delovni kolektiv tega podjetja, ki šteje kakih 100 delavcev, je s tem, čeprav je mlad in nima dovolj izkušenj, dokazal svojo zrelost in sposobnost dobrega gospodarja in upravljavca.

Tudi Opekarna Ormož in Oljarna Središče sta v prvi polovici letošnjega leta presegle planirane naloge.

Med obrtnimi podjetji je najpomembnejše podjetje Remont, ki ima zaposlenih 125 delavcev. Le-to je povečalo svoj družbeni bruto proizvod v primerjavi s prvim polletjem lanskega leta za 45% in svoj letni plan doseglo že v šestih mesecih. Vsa obrtna podjetja (Remont, Pekarna, Modno krojaštvo) so realizirala nad 80% lanskega družbenega proizvoda in narodnega dohodka.

Ti podatki nam govore o hitrem napredku gospodarskih organizacij v ormoški občini v zadnjem letu, hkrati pa nas opozarjajo, da planiranje ni bilo povsem realno.

V trgovini in gostinstvu pa so sicer presegle lanskega leta plan, vendar letošnjega plana niso dosegli.

Tri kmetijske zadruge (v Ormožu, Središču in Tomažu) so v prvih šestih mesecih letošnjega leta v primerjavi s prvim polletjem lanskega leta povečale svoj celotni dohodek za skoraj 46%, družbeni proizvod za 122%, narodni dohodek pa za 132%.

Vse gospodarstvo v ormoški komuni je presešlo polletni plan narodnega dohodka in družbenega proizvoda za kakih 5 odstotkov.

Pa naj bo dovolj teh števil. Clovek se jih naveliča, čeprav mu marsikaj povedo. Tudi nam so veliko povedale. Zdaj vemo, da ormoško gospodarstvo napreduje, vemo pa tudi, da je občina zelo zaostala in da ta zaostalost terja še hitrejši napredek.

ŠTEVILKE NE PVEDO VSEGA

Številke pa nam niso govorile o težavah, ki izvirajo iz zaostalosti, gospodarske nerazvitosti, o prizadevanjih ljudi, da bi bolje gospodarili, o tem, kako raste v ormoških gospodarskih organizacijah nov rod, rod upravljavcev. Niso nam povedale, kaj vse čuti mlad fant, ki je včeraj odvrgetel kopačo in danes postaja kovač v Zavodu »Jože Kerencič« in kako podjetje postaja njegovo podjetje. Kaj čuti bivši viničar, ki je bil vse drugo, samo človek ne, danes pa v svoji ekonomski enoti na obratu Vinogradniškega gospodarstva odloča o gospodarjenju in delitvi skupno ustvarjenega dohodka. Ne pripovedujejo o ljudeh, ki so si z lastnimi sredstvi uredili moderno pekarno, pa klavnico, prenovili trgovine, o kmetijskih delavcih in kmetih, ki so elektrificirali svoje vasi in imajo danes radijske sprejemnike, kolesa in motorje, prenovljene hiše, o otrocih, ki nič več ne stradajo kruha, vsi imajo obleko in vsi lahko hodijo v šole.

O tem nam številke ne morejo govoriti.

O tem govori gotovost, s katero delavci razpravljajo na sestankih delavskih svetov in ekonomskih enot, ljudskega odbora in njegovih organov o svojih problemih in jih rešujejo, njihova vedno večja samozavest in prepričanje, da je samo od njih odvisno, koliko bodo imeli in kako bodo živeli.

RAŠICA, TOVARNA MED ZELENJEM

Naslov tovarne volnenih izdelkov v Gameljnah nas nehoti spomni na istoimensko vas, prvo slovensko naselje, ki ga je okupatorjev bes do tal požgal usodnega 20. septembra 1941. leta. Rašica je bila takrat že malone pojem za partizanski odpor, kot je danes pojem vasi, ki je po vojni znala obnoviti svoja ognjišča. Dvajsetletna kronika Rašice je tudi usmerila ustanovitelje tovarne ob njenem vznožju v ime, ki je prišlo v poštev za nov člen v verigi naše povojne industrializacije, in to je bilo: RAŠICA!

Kdaj je pravzaprav nastala Tovarna pletenin v Gameljnah, nihče ne ve! Zapiski, predvsem pa spomin najstarejših delavcev, članov kolektiva, ki šteje blizu 1100 ljudi, pripoveduje o porušeni in zaraščeni zgradbi, ki je venela ob robu vasi kot popolnoma pozabljeno gospodarsko poslopje.

Takrat je po svoje životaril v Tacnu obrat, ki je proizvajal čipke. Neznani, »idrijskim« čipkam povsem

nekonkurenčen proizvod. No, v tem obratu se je rodila misel o morebitni uvedbi industrije volnenih izdelkov, ki jih je po vojni povsod primanjkovalo. Oddelek je nastal tako rekoč iz nič in čez noč.

Kmalu se je preselil v »odkrito« zapuščeno poslopje v Gameljnah. Tam je dobil naslov, ki ga nosi še danes! Najpoprej je s svojimi 18 delavci prebijal led pri osvajanju proizvodnje v zasilnem prostoru. Do-

poldne je prešteval delovne ure ob strojih, popoldne na gradbišču, kjer je z udarniškim delom izpopolnjeval podobo bodoče tovarne.

Zdaj se srečamo s prvimi datumi: leta 1952 začetek obratovalnih dni v Gameljnah.

Usvajanje zahtevne pletilske industrije vse bolj opozarja kolektiv na pomanjkanje tovrstnih strojev. Leta 1957 se kolektiv odloči za drzen delovni program: uvede proizvodnjo pletilnih strojev!

Kmalu si zagotovi zadostno število preciznih mehanizmov! 1958 izdelava prvi stroj! Začne delati za druge: leta 1960 se že lahko pohvali z okroglo številko 100, toliko raznovrstnih pletilnih strojev je do tedaj proizvedel.

Vzporedno s tem se večja števila zaposlenih. Naročila, ki kažejo ugoden odmev tržišča, se večajo iz dneva v dan.

Ustanovi druge obrate: v Horjulu, v Izoli, v Ambrusu, Moravčah ter v Šentvidu pri Stični.

Letošnja realizacija presega dve milijardi!

Tako nagel vzpon ob razmeroma nevpeljani proizvodnji, ob pomanjkanju izkušenj, brez nikaških tradicij!

Koliko je podobnih tovarn, ki so enako pogumno orale v ledino nečesa novega; med njimi bi morda lahko prisodili prvo mesto »Rašici«, saj ta tovarna ni le osvojila proizvodnje, pač pa je postala njena last tudi proizvodnja proizvajalnih sredstev.

Odlikuje pa jo predvsem izredna požrtvovalnost kolektiva, ki je vsekozi opravljal svoje delo z dobršno mero samoodpovedi na račun potrebnih investicij za gradnjo objektov, za nabavo strojev, orodja, surovin... Statistika pove, da so bili dohodki posameznika pred tremi leti v povprečju okoli 11.000 din, predlanskim 14.000, lani 17.000 in letos bodo že blizu 20.000 dinarjev! S porastom proizvodnje, produktivnosti, rast osebnih dohodkov. Številke pa nas ob tem seveda tudi opozarjajo na mnoge zavestne odpovedi kolektiva, ki je v mnogih primerih del osebnih dohodkov nesebično vlagal v izpopolnjevanje procesa. Danes se vloženi dinarji že obrestujejo!

Ne vračajo pa se samo dinarji, vloženi v mehanizme, pač že tudi

razmeroma velika denarna sredstva. ki jih je kolektiv vložil za šolanje kadrov. 23 štipendistov, inženirjev ter tehnikov, vzdrževanje srednje industrijske šole smemo prištevati v skrb za pomlajevanje delovnega kolektiva. Povprečna starost je danes v podjetju pod 25 let!

No, industrijska šola vzbudi pozornost! Pred nedavnim jo je namreč tovarna v dogovoru s prosvetno oblastjo ukinila. Zamenjala jo je z izobraževalnim centrom, ki uči nove potrebne kadre s poudarkom na usposabljanju na delovnem mestu.

Učenje v tovarni ob strojih je natančno razdeljeno na posamezne, analitično dognane faze dela. Bodoča pletilja začne z vtikanjem niti, pripravo in izbiro vrste pletenja do tkalskega vozla, vključuje igle na odmerjeno daljino, priklaplja nitni vodilec, vlaga glavnik... Vpeljavanje v posamezne faze dela, povezovanje posameznih elementov pletilstva med seboj, bistrenje sposobnosti za različne kombinacije — to je šestmesečni učni program, skozi katerega morajo učenke pod vodstvom starejše, že izkušene pletilje.

Na ta način dobi kolektiv malone vsakih šest mesecev nove moči, ki so glede na težavnost pletilskega poklica vselej zaželeni.

Za izobraževanje na ostalih področjih pa skrbe družbene organizacije, med katerimi je nedvomno najmočnejša mladinska. Ta je v letošnjem letu osvojila občinsko prehodno zastavico.

Ko že govorimo o »Rašici« in še posebno o centralnem obratu v Gameljnah, je prav, da omenimo tudi druge obrate, ki so raztreseni v bližnji okolici Ljubljane.

Vsak obrat zase je ekonomska enota s svojim obratnim delavskim svetom. Bodoči razvoj posameznih obratov usmerja proizvodnjo v specializacijo. Tako bo obrat v Ambrusu razporejal svoje delo predvsem v izdelavo otroških izdelkov, obrat v Šentvidu pri Stični pa v izdelke iz manjših količin volnenih surovin, ki ostajajo v drugih obratih pri pletenju moških in ženskih volnenih izdelkov.

Zunanji obrati so nastali zaradi razširitve proizvodnje, na katero je ukazovalo tržišče. Ugodnost pri ustanavljanju obratov je bilo zadostno

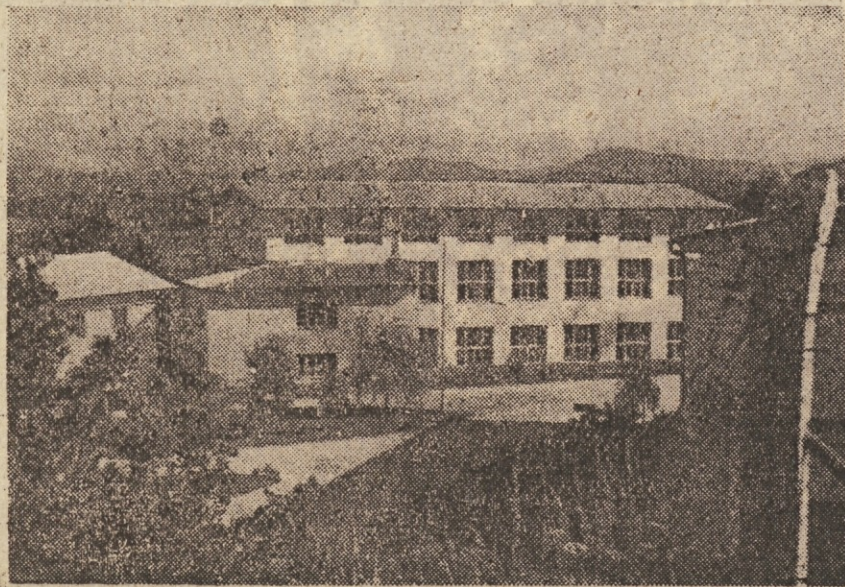
število delovne sile, ki se je sicer zaman ozirala za zaslužkom v neposredni bližini svojega kraja.

Takšna organizacijska shema nudi svojevrsten diagram proizvodnje in zaposlenih v minulih letih:

leto	količina v tonah	štev. delav.	bruto prod. na zaposl.
1957	352	734	1252
1958	432	999	1189
1959	582	1071	1540
1960	626	1059	1827

Ta pregled nam pove, da je porasla proizvodnja od dne, ko je bila »Rašica« z odlokom Gospodarskega sodišča v Ljubljani ustanovljena kot Tovarna pletenin in pletilnih strojev, za dobrih 626 odstotkov, po vrednosti izdelkov za 1000 odstotkov, število zaposlenih pa se je povečalo za 331 odstotkov.

»Rašica« je znana po svojih izdelkih v vseh naših republikah! Tržišče osvaja z domiselnimi vzorci ter s kvaliteto. Znana pa je tovarna svoji bližnji okolici po posebni legi poslovnih zgradb, ki so stisnjene med zelenje in osvežujoče senožeti ob obronkih gričevnatega sveta, tihega spremljevalca levega brega Save in obenem severnega mejnika našega glavnega mesta.

TANČARSKI POHOD mitar milošević

Potem je slišal strele na mostu, takoj zatem pa brnenje avtomobilskega motorja.

»Nemci gredo,« je dihnila Stanka.

»Pa naj,« je rekel Rade.

Takrat pa mu je zastal dih. Z vzpetine v gozdu je zlahka slišal, kako je oklepni voz menjal hitrost, ker je motor drugače zabnel. S težavo se je premaknil, po rokah je lezel k jelkama, kjer je bil gozd redkejši, in vlekral ranjeno nogo za seboj. Videl je luči avtomobila, ki je zavil proti potoku. Avto še ni obstal na travniku, ko se je v Radovi bližnji nekaj zganilo. Zdrnil se je in pripravil puško.

»Saj bomo zaspali! Pojdimo proti Komom,« je rekel glas kakih deset metrov pod Radom.

V tistem gozdu je Rade razločno slišal vsako besedo.

»Dajmo, pripravite se,« je nekdo dodal.

Rade je zlezal v kotanjo k dekletoma.

»Nekdo je blizu,« jima je šepnil.

»Stanka, potrpi in ne stokaj! Tu blizu bodo šli mimo nas. Proti Komom so namenjeni, več jih je.«

Ze je bilo slišati korake. Stanka, Rosa in Rade so otrpnili, še dihali so komaj zaznavno.

Stanka je čutila, da jo bo zadušilo. Stiskala je zobe, da ne bi zastokala. Tiho je vzdihnila, potem pa se ji je zdelo, da ne bo mogla premagati kašlja.

Vedno bliže so prihajali koraki, Stanka je s skrajnimi močmi dušila kašelj. Zaradi bolečin je izgubila zavest, potem je nezavestna zastokala in glasno zakašljala.

Rosa in Rade sta otrpnila.

»Nekdo je tu,« sta slišala.

»Pa poglejmo!«

Rade je odvil bombo in jo trknil ob pokritino kopito. Rahel pok, bomba je stekla. Za trenutek je Rade držal v roki, potem pa jo je vrغل. V hipu se je prepričal, da se bomba ne bo odvila od veje.

Eksplodirala se je pomešala s streli iz četniških pušk.

Ko je Mašan slišal bombo, je obstal in izgubil ravnotežje. Padel je in udaril z glavo ob bukev. Potem je kot v mrzlici vstal, se opotekel in se končno je pognal dalje. »Zdaj naj bi se zgodilo? Prav zdaj, ko bi moralo biti bolj!«

Storil je tisto, kar ljudje delamo, odkar znamo govoriti, tisto, kar počne vsakdo, kadar se požene v napad: začel je vpiati.

»Juris, proletarci!« je vzklikal kakor že tlikokrat v mnogih bitkah od daljnje Bosanske krajine pa do Prokletij.

Med hojo je streljal iz strojnice, ne da bi gledal, kam letijo krogle.

Na oni strani se je oglasil Rade:

»Naprej, proletarci! Juris, tovariši!«

Mašan je zamahnil in vrغل zadnjo bombo. Pazil je, da ne bi padla blizu kraja, kjer je bil pustil ranjenca in Roso.

V odgovor sta dobila množico streliv, vendar sta takoj oba vedela, da se sovražnik umika. Po hribu navzdol je pritekel četnik. Z rafalom mu je Mašan prestrigel noge.

»Kdo je zgoraj?« je Mašan vprašal ranjenca.

»Mi... Četniki... Deset nas je, odpravili smo se... Kdo pa si ti?«

»Partizan! Povej, kam ste namenjeni!«

»Bežimo domov! Jutri bodo Nemci tu,« je četnik dvignil glavo in se čutil, kako da ne more premakniti spodnjega dela telesa. Izpustil je puško in se z rokami uprl ob tla.

Mašan ga je mahnil s kopitom po glavi in odhitel navkreber. Četniški strelji so se oddaljevali. Samo Rade je streljal za njimi. Spoznal je bil Mašana po glasu. Vedel je, da bo Stanka rešena. Nase ni mislil tisti trenutek, pozabil je tudi na ranjeno nogo. Šele ko je hotel vstati, ga je zbudilo, da je omahnil.

»Rade!« je zaklical Mašan.

»Tu smo!« se je odzval Rade. »Zdaj bo kar dobro.«

Ko je Mašan pritekel do njih, je omahnil. Zmanjkalo mu je sape, ni mogel zajeti zraka. V glavi se mu je zavrtelo, onesvestil se je kakor pri Sutjeski.

Rosa je zavpila. Rade je zlezal k njemu in ga začel otpavati. Iskal je rane. Četniki so še streljali, vendar je bilo očitno, da se naglo oddaljujejo.

»Mašo, Mašan!« je Rade stresel prijatelja.

»Joj, mama... Mar tudi on?« je zastokala Rosa.

Tisti trenutek se je Stanka zbudila iz nezavesti.

»Mašan, tovariš,« je Radu šlo na jok.

»Kaj pa je? Ali ključ Mašana?« je vprašala Stanka.

Ni dobila odgovora. Rosa in Rade sta jokala.

V trenutku, ko se je razvel boj v gozdu na vzpetini, je hotel Jakša nekajkrat skočiti iz voza in steči tovarišema na pomoč, pa se je vedno iznova premislil, ker se je bal, da bo prišel mimo kak četnik in rešil Nemca. Obrnil je voz proti gozdu in zgrabil za strojnico.

Nemec je stokal na zadnjem sedežu.

»Molči, ušvec, da bom slišal!« je zaklical Jakša.

Takrat so odjeknili kljci, ki so klicali proletarce v napad. Jakša je spoznal Mašanov in Radov glas. Ni zdržal. Skočil je iz voza in stekel nekaj korakov, potem pa se je le premislil in se vrnil. Vključil je motor in zapeljal pod viseče veje dreves. Mislil je, da bo tako avto skrnil in potem stekel na pomoč.

Streljanje pa je popuščalo, iz vedno večje daljave je prihajal odmev. Vedel je, da ne ne umikata Rade in Mašan, ker bi ne mogla v tisto smer.

V ustih je začutil okus po krvi: pregriznil si je ustnico.

Rade je segel v Mašanov žep po vžigalnik in posvetil prijatelju v obraz. Mašan je enakomerno dihal, njegova lica so bila mrliško bleda. Rade mu je odpel bluzo in pretipal prsni koš: bil je vlažen, vendar to ni bila kri. Rane ni bilo ne na prsih ne na hrbtu.

»Pomagaj, drgnila ga bova,« je rekel Rosi.

Ubogala ga je. Počasi so njeni prsti zdrsrli čez Mašanovo čelo.

»Ne božaj ga, drgnil!« je rekel Rade. Sam mu je trl roke. Rosa je pritisnila prste na ranjenčeva senca in na vrat.

Zdelo se jima je, da ne bo tistih minut nikoli konec.

Mašan je vzdihnil in se zganil, potem pa je odprl oči. Osveščal se je.

»Kaj je bilo?« je vprašal.

»Onesvestil se je,« mu je rekel Rade. Mašan je sedel in rekel, naj mu dajo vode. Ko se je napil, je naročil:

»Pripravite se, na pot bo treba! Z Rosa bova nesla Stanko. Rade, ti pa počasi leži za nami. Ko bo Stanka spodaj, se vrnem pote.«

»Kje spodaj?« je vprašal Rade.

»Pozabil sem povedati. Zaplenila sva oklepni voz. Jakša čaka spodaj.«

Ko sta se s Stanko na nosilih spotikala na drevesnih koreninah, je ranjeno deklo stokalo od bolečin. Rosi je spodrsnilo in je padla, Mašan je komaj obdržal nosila, da ni Stanka udarila z glavo ob kamenje.

»Vrni se k Radu in mu pomagaj,« je Mašan rekel Rosi, »jaz bom z Stanko že kako.« Proti vnožju pobočja se je bukovje redčilo.

Rosa je šla, Mašan pa je odlomil dve večji veji in položil nosila nanje. Tanj-

»Natančno tako kot pri njihovih težkih strojnica,« je ugotovil Rade.

Mašan je stal zunaj in gledal Roso.

»Bi šla z nami?« jo je vprašal.

»Prav rada bi šla, samo... Bratec je še tako majhen, nikogar nima razen mene,« je rekla in se komaj zadrževala, da bi je ne polile solze.

Mašan ji je položil roko na ramo. Čutil je, kako je zadrževala kot vejevje v nenadnem vetru. Objel jo je in jo stisnil k sebi. Samo za trenutek so se srečale njune ustnice, potem pa sta si stisnila roke.

»Vrnil se bom, Rosa, čakaj name,« ji je rekel.

»Srečno pot, Mašan... Stanka, srečno... Rade, Jakša, srečno pridita v brigado!« Vsa v solzah je utihnila.

Avto se je premaknil in poskočil na neravnem travniku. Izza drevesa na robu gozda je Rosa gledala za njim. Videla je, kako je zavil na ozko stezo in čez mali most, potem pa je na cesti povečal hitrost. Zarometa sta svetila na pot, po kateri se je odpeljala Stanka s tremi tovariši.

Polkovnik Max Alfred Kaufmann je živčno čakal na poročilo poročnika Tippelskircha.

»Mar je ta prasec pozabil, kdaj bi se moral ponovno javiti?« je polkovnik bentil v slušalko.

»Že nekajkrat smo ga klicali,« mu je po telefonu sporočil kapetan obveščevalnega oddelka, »pa ni odgovora. Mogoče se je pokvaril oddajnik v oklepem avtomobilu.«

»Čudno, pri vas se vselej kaj pokvari,« se je jezil polkovnik.

šil konci vej so drsli po tleh in tako blažili tresljaje. Čez čas je zagledal travnik, kjer je bil pustil Jakšo v oklepem vozu. Že je popustil nosila in začel prisuškovati, ko se je oglasil Jakša:

»Mašan, tu sem! Ali prihajate?«

»Da, Jakša, pridi, pomagaj mi boš.«

Jakša je pritekel in poprijel. V dveh minutah sta spravila Stanko na zadnji sedež oklepnega voza, Nemeč pa se je moral stisniti med sedeže. Po gozdu so zasumeli Rosini in Radovi koraki. Mašan je stekel in naložil Rada na pleča.

»Ali bo lahko sedel za strojnico?« ga je vprašal, potem ko ga je pred avtomobilom spustil na tla.

»Lahko, samo pokaži, kje so naboji,« je rekel Rade.

Jakša je odprl pokrovček, pod katerim je bilo strelivo, in pokazal sprožilce.

Zunaj so odmevali enakomerni koračni straže.

Nemška divizija je bila pripravljena na pohod. Enote so se zbrale, razporedili so jih in jim določili smer, majkalo je le še najnovejše sporočilo izvidniške skupine poročnika Tippelskircha.

Komandant Četrte proletarske je preverjal izpolnitev povelj. Trije bataljoni so bili pripravljeni. Prvi naj bi šel proti Kotiču, Jasenovemu dolu in Planinici, drugi čez Ostrvico, Markovičev laz in Glavo, tretji pa po dolini Tare. Ta zadnji naj bi se s tovarnjaki peljal vse do sovražnikovih položajev, potem pa bi napadel.

Četrti bataljon je pustil v Mateševu četo, ki naj bi držala utrdbe, ena je

bila v Trešnjeviku, da bi preprečila sovražniku prodor čez Kome v zaledje, preostanek bataljona pa je sestavljal brigadno rezervo, ki naj bi šla peš do Jabuke in tam počakala na nadaljnje ukaze.

»Ali izvidnikov še ni?« je vprašal komandant.

»Če jim je uspelo, bi se morali vrniti čez eno uro ali najkasneje čez dve. Naročil sem, naj nas obvestijo takoj o njihovem prihodu,« je odgovoril načelnik štaba.

»Skrbi me,« je rekel komandant.

»Pet izvrstnih borcev in najboljših tovarišev smo poslali v ta pekel.«

»Če bi bili že prej imeli podatke, ki jih imamo zdaj, bi verjetno poizvedovali drugače. Ugotovili smo, da je danes vozil ob Tari nemški oklepni voz. Naša patrolja ga je videla, ujeti četnik pa trdi, da so v njem nemški izvidniki,« je dejal načelnik štaba.

»Že, že, vendar bi rad poročilo, na katero bi se mogel popolnoma zanesiti. Takšno poročilo pa lahko prinesejo le zanesljivi ljudje. Preden bomo napadli, moramo sporočiti, ali naj se začne izseljevati civilno prebivalstvo,« je dodal komandant in poklical kurirja.

Naročil mu je, naj pripravi konja in ga odpelje v brigadno rezervo, brž ko bo ta šla na pot. Komandant se je odločil, da bo šel z bataljonom, ki se bo peljal s tovarnjaki.

Vse je bilo pripravljeno. Manjkalo je le še poročilo izvidnikov, potem pa bi šil v napad in obvestil prebivalce mest in vasi, ali jim grozi sovražna nevarnost.

Na pasu, dolgem dvajset kilometrov, je bilo kakih dvajset tisoč vojakov — devetnaest tisoč Nemcev in četnikov ter tisoč partizanov.

Četniški komandant Lašič je prejel poročila o dogodkih prejšnjega dne in noči. Vsa so vsebovala podatke o velikem številu dezertarjev.

Lašič je vzel svinčnik in začel računati. Kakor je kazalo, bo imel naslednji dan, ko bodo zbrana vsa poročila, vsaj dva tisoč četnikov manj. Če bo tako še osemstirideset ur, bom brez vojakov, je ugotavljal.

»Nekaj je treba ukreniti! Kaj naj pomeni vse to?« se je jezil, ko je govoril s kapetanom Zeljkovičem.

Nenadoma se mu je zazdelo, da je vse okoli njega nekako mroko in strašno hladno. Iztegnil je roko in otipal tik pri glavi spolzko gladki kamen. Voda mu je pljusnila v obraz.

»Kaj se je zgodilo? Kje sem?« se je še ves omotičen vprašal Hans Minzer. Dvignil je glavo in pogledal. Nad njim je visela vrbova veja. Segel je po njej in potegnil. Počasi je zlezal na pesek ob bregu pod izvirkom.

Malo v stran je voda v kotanji med kamenjem pozibavala Tippelskirchovo truplo. Na levi je gledal iz vode trehuh Johanna Beringa, na drugem koncu pa je ležal mrtvi četnik.

Pogled na strašni prizor mu je priklical v spomin trenutek, ko je na mostu bruhnila smrt iz rok gologlavega človeka. Minzer se je spomnil, kako ga je oni drugi odrinil od oklepnega voza. Tisti trenutek se je bil onesvestil.

Pogledal je proti mostu. Vrgli so ga bili v globoko vodo, ki se je zdaj lesketala v soju zvezd. Pod tolmunom je bila brzica s plitko vodo. Zato ni nikogar odnesla več kot deset metrov daleč.

Bolečine so bile hušje od mrzlega objema vode. Po rokah se je Minzer spizlal na hladni pesek, dalje pa ni mogel. Z gumba na prsih je snel žepno baterijo in pritisnil, pa ni posvetila, ker je bila vsa mokra.

Čutil je, da bo umrl od mraza. V njegovem telesu ni ostalo dovolj krvi, da bi ga ogrela.

Spored RTV Ljubljana za teden od 23. do 29. oktobra 1961

PONEDELJEK	TOREK	SREDA	ČETRTEK	PETER	SOBOTA	NEDELJA
23. oktobra	24. oktobra	25. oktobra	26. oktobra	27. oktobra	28. oktobra	29. oktobra
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) - 8.05 Operna uvertura in medigre - 8.55 Slovenske narodne pesni - 9.25 Četnaševski vokalni kvartet - 9.45 Četnaševski ansambel - 10.10 S simfonično orkestru - 11.00 Pevka Ljiljana - 11.15 Naš podlistek - 11.35 Naše igrane glasbe - 12.05 Četnaševski ansambel - 12.15 Slovenska kmečka univerza - 12.45 Poje vokalni kvartet »Veseli fantje« - 12.40 Orkester Ravnice - 13.15 Obvestila in zabavna glasba - 13.30 Kruno - 13.45 Pika nogavička, balet - 14.00 Majhni zabavni ansambli - 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - 15.15 Krizem po naši domovini - 15.40 Literarni spored - 16.00 Odiomki iz oper Evgenij Onegin in Piko - 17.05 Vsa dan za dan - 18.00 Aktualnosti doma in v svetu - 18.10 Violinist Igor Ojstrah izvaja Drugo sonato Sergeja Prokofjeva - 18.45 Leopold Antonin Kožič - 19.00 Sonata za klavir - 19.45 Slovenska univerza - 19.00 Obvestila - 19.05 Poje moški ansambel - 19.15 Spomin - 19.30 Radijska igra - 21.35 Zdravje v duhovniku - 21.35 Lepa melodije z velikimi zabavnimi orkestri	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) - 8.05 Igra pihalni orkester JLA - 8.30 Poljska in sovjetska zabavna glasba - 8.55 Radijska šola za srednje stopnjo - 9.25 Mitje Milošević: Štiri sklad. be za klavir - 9.40 Petar Stojanović: Godalni trio št. 2 v G-duru op. 127 - 10.10 Izberite melodijo tedna - 11.00 Josip Slavenski: Kantata mladost - 11.15 Utrjujte svojo angleščino - 11.30 Orkestralni odlomki in baleti iz francoskih oper - 12.05 Polke in valčki v izvedbi »Crnih orglarjev« - 12.25 Kmetijski nasveti - 12.25 Domaći napravi izpod zelenega Pohorja - 13.15 Obvestila in zabavna glasba - 13.30 Od arile do arile - 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo - 14.35 Godala in zabavni zbori - 15.15 Trio Slavka Avenška - 15.30 v terek na svidenje... - 16.00 Shakespeare v partiturnih romantikov - 17.05 Vsa dan za vas - 18.00 Aktualnosti doma in v svetu - 18.10 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe - 18.45 S knjižnega trga - 19.00 Obvestila - 19.05 Orkestri tega tedna - 19.30 Radijski dnevnik - 20.00 Poje Komorni zbor RTV Ljubljana - 20.30 Radijska igra - 21.35 Zdravje in melodije za vse - 22.15 Uvod v glasbo 20. stoletja - 23.05 Ruleta za zabavo - 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) - 8.05 Melodije z obeh strani Atlantika - 8.55 Pisani svet pravljice in zgodbe - 9.25 Zvočna mavrica - 10.10 Flavta, oboa in fagot - 10.40 Popevke in zabavni zvoki - 11.00 Orkester Kurt Edelhagen - 11.15 Človek in zdravje - 11.25 Ali vam ugaja? - 12.05 Trio Maksa Kovčiča - 12.15 Radijska kmečka univerza - 12.25 Zabaven opoidanski glasbeni spored - 13.15 Obvestila in zabavna glasba - 13.30 Primož Ramovš: Sonata za klarinet in klavir - 13.45 Dve Mozartovi klavirski skladbi - 14.05 Radijska šola za srednje stopnjo - 14.35 Zabavni potpuri - 15.15 Koncert po željah poslušalcev - 16.00 Soferjem na pot! - 16.45 Hollywoodski promenačni orkester - 17.05 Vsa dan za vas - 18.00 Aktualnosti doma in v svetu - 18.10 Naši mladi operni solisti pred mikrofonom - 18.45 Ljudski parlament - 19.00 Obvestila - 19.05 Iz Mozartovih oper - 19.30 Radijski dnevnik - 20.00 Spoznavajmo svet in domovino - 21.00 Za vsakogar nekaj! - 22.15 Po svetu jazz - 22.45 Godala v noči - 22.50 Literarni nokturno - 23.05 Dvočakov večer - 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) - 8.05 Priljubljene popevke - 8.35 Ferdo Juvanec: Mala suita za violino in klavir - 8.51 Alojz Srebotnjak: Dve skladbi za klavir - 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo - 9.25 Portreti slavni pevcev - 10.10 Od tu in tam - 10.40 Pet minut za novo pesmico - 11.00 Plesni orkester Erwin Lehn - 11.15 Ruski čaj za začetnike - 11.30 Joseph Haydn: Simfonija št. 98 v E-duru - 12.05 Orgle in orglice - 12.15 Kmetijski nasveti - 12.25 Vaški kvintet s pevc - 12.40 Orkester Helmut Zacharias - 13.15 Obvestila in zabavna glasba - 13.30 Skladbe Stanka Premrla poje Mariborski komorni zbor - 13.50 Petar Stojanović: Koncert za violino in orkester - 14.18 Majhni ansambli - 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - 15.15 Klavir v ritmu - 15.30 Turistična oddajna - 16.00 Bohuslav Martinu: Sonata (št. 3) za violino in klavir - 16.30 Atistika Janet Baker poje pesmi iz Britanije - 17.05 Vsa dan za vas - 18.00 Aktualnosti doma in v svetu - 18.10 Vilko Umkar - Lepa Vida, baletna glasba - 18.45 Kulturna kronika - 19.00 Obvestila - 19.05 Operetni zvoči - 19.30 Radijski dnevnik - 20.00 Četrtek večer doma - 21.15 Pomeni in napoved - 20.45 Lepa melodije z orkestrom Alfred Scholz	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) - 8.05 Slovenske narodne pesni Anica Čepe - 8.20 Zabavni zvoki za vse - 8.35 Pionirski tednik - 9.25 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe - 10.10 Yehudi Menuhin igra Bacha - 10.30 Od polke do calypsa - 11.00 Pevka Nada Knežević - 11.15 Naš podlistek - 11.35 Robert Schumann: Godni prizori - 11.56 Fritz Kreisler: Ciganke - 12.05 Franjo Sedičec: Beograd ponoi - 12.15 Radijska kmečka univerza - 12.25 Odiomki iz Prodane neveste - 13.15 Obvestila in zabavna glasba - 13.30 Igramo za vas - 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo - 14.35 Calkovski in Ravel - 15.15 Zvočna panorama - 16.00 Parada pihal - 16.45 Jezikovni pogovori - 17.05 Vsa dan za vas - 18.00 Aktualnosti doma in v svetu - 18.10 Pesmi in plesni raznih narodov - 18.45 Iz naših kolektivov - 19.00 Obvestila - 19.05 Majhen operni mozaik - 19.30 Radijski dnevnik - 20.00 Pot tipkaj in strunah - 20.15 Tedenski zunanje-politični pregled - 20.30 Kitaristi Emruš Musa in Bruno Tonazzi - 20.45 Prof. Pavel Sivic: Štiri solisti klavirske glasbe - 21.15 Oddaja o morju in pomorskih - 22.15 Po svetu jazz - 22.45 Lirični intermezzo - 22.50 Literarni nokturno - 23.05 Dela jugoslovanskih skladateljev	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) - 8.05 Postarček v mladinski glasbeni redakciji - 8.30 S popevki na pot svetu - 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo - 9.25 Tri podobe iz glasbenega koledarja - 10.10 Zabavna glasba na tekočem traku - 11.00 Belokranjska ljudska motivika - 11.15 Angleščina za mladino - 11.30 Dueti iz Donizettijevih oper - 12.05 Trije valčki Borisa Kovčiča - 12.15 Kmetijski nasveti - 12.25 Zabaven opoidanski glasbeni spored - 13.15 Obvestila in zabavna glasba - 13.30 Petnajst minut s slovenskim oktetom - 13.45 Havajski zvoki - 14.10 Glasba za k obedu - 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - 15.15 Mešani zbor KUD Pošta - Obrtnik Maribor - 15.35 Božidar Sirota: Koncert za klavir in orkester - 16.00 Gremo v kino - 16.45 Adolphe Adam: Trije plesi iz baleta Giselle - 17.05 Vsa dan za vas - 18.00 Aktualnosti doma in v svetu - 18.10 Stiri deset minut za ljubitelje operne glasbe - 18.45 Okno v svet - 19.00 Obvestila - 19.05 Domače vize, ki jih radi poslušamo - 19.30 Radijski dnevnik - 20.00 Vedre melodije - 20.20 Radijska komedija - 21.00 Melodije za prijeten konec tedna - 22.15 Plesni zvoki - 23.05 Plesni zvoki - 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	6.00-6.30 Jutranji pozdrav v domačem tonu - 6.30 Spored zabavne glasbe za dobro jutro - 7.15 Reklame - 7.30 Radijski koledar in prireditve dneva - 7.35 Karol Pahor: Slovenske narodne in prireditve za soliste, zbor in orkester - 7.50 Holandska pihalna godala - 8.00 Mladinska radijska igra - 8.50 Iz albuma skladb za otroke - 9.05 Koncertna matineja - 10.00 Se pomnite, tovariši... Vilko Kolarič: Glavnova mama - 10.30 Iz samospjev Marolita - Spika in klavirskih skladb Francija Sturm - 10.40 Vedro in priljubljeno - 11.30 Janez Dokler: Do tja in še čez - 11.50 Vibration in orglice - 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - 12.15 Obvestila in zabavna glasba - 13.30 Za našo vas - 14.00 Narodne in ponarodele v prireditvi Vlada Goloba - 14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - 15.15 Reklame - 15.30 Razigrane in zamišljene - 16.00 Humoreska tega tedna - 16.20 Igramo za vas - 17.05 Intermezzo z orkestrom Mantovani - 17.15 Radijska igra - 18.01 Alojz Srebotnjak: Glasba za godala - 18.16 Majhni zabavni ansambli - 18.30 Sportno popoldne - 19.00 Obvestila - 19.05 Naši mladi reproduktivni umetniki - 19.30 Radijski dnevnik - 20.00 Izberite melodijo tedna - 20.45 Hammond orgle

PRIJETEN IN CENEN IZLET

V gobarskem paradizu na Rakitni

Zadnje nedeljo me je prijatelj povabil na izlet s fičkom. Vendar ne na 150 km dolgo pot do morja, kamor drvi malone vsakdo, ki premore avto, potem pa je v ponedeljek ves zbit in mu gre delo težko izpod rok. Odpeljali smo se na kratek izlet v ljubljansko okolico. Po Tržaški cesti do Brezovice in čez Barje skozi Vnanje gorice. Pri Kamniku nad Preserjem, kjer se je pot začela vzpenjati, nam pa je v domačini mimogrede pojasnil: »Naš kraj ima svoje ime zato, ker smo poletni na kamnu, pozimi pa je naš kraj 'blatnik', ker imamo več kot preveč blata po cestah...«

Z barjanske plošče smo se potem ves čas dvigali na Rakitniško planoto. Ta leži sredi obširnih smrekovih gozdov, kjer domujejo zajci, lisice, srnjad, jelenjad in celo divje mačke. Včasih tamkaj vidijo tudi divje prašiče in celo medvede.

Za Rakitno je značilno zelo raztreseno, geografi pravijo razloženo naselje. Domačini pa trdijo, da sestavlja Rakitno »samo« devet vasi in troje hiš: Žvotov grič, Novaki, Hrib, Hudi konec, Klanec, Boršt, Nakličev konec, Pod goro in Frtica. Slednje ime kaže, da je bila Rakitna naseljena že za časa Rimljanov, ko je čez planoto vodila tudi rimska cesta od Blok proti Emoni.

V gozdovih na Rakitni raste obilo užitnih gob. Običajno poznamo le tri do pet užitnih gobanov: jurčka (pšeničnika in ajdovčka), pa lisčke, mavrohe, štorovke in karželjne. Naša družina je z »ekspedicije« v rakitniške gozdove prinesla tudi sirov-

ke, maslenke, polžarje, brezove gobane, turke, golobice, ježevke in še druge gobe. Iz vseh teh gob, ki smo jih spekli na preprostem ognjišču, smo si pripravili imenitno in nepozabno kosilo.

Na Rakitni ne poznajo megle in tudi zima je sončna. V naselju imajo dvojne gostilne, ležišča pa je moč dobiti tudi v vsaki hiši. Nova krimska cesta je tudi olajšala in skrajšala dostop na to 800 metrov visoko planoto, ki jo obdajajo hribi, ki dosega višino okoli 1000 metrov.

Rakitna slovi zavoljo lepim smučišč in dobrega zraka. Zato so pred vojno tamkaj uredili zdravilišče za kostno tuberkulozo. Zdaj je tamkaj mladinsko okrevališče. Mladina ima svoj kopalni bazen.

Čprav je Rakitna visoko v hribih, ima tekočo vodo. Čez planoto teče potok Rakitniščica, ki je bil včasih bogat z raki. Le-ti tudi zdaj še niso izumrli. Sicer stari očanci pravijo, da je Rakitna dobila svoje ime prav po raki.

Skratka — ugodnih pogojev za razvoj turizma ne manjka. Rakitničani zdaj snujejo turistično društvo, ki naj bi pomagalo urediti to prikupno naselje sredi notranjskih planot v privlačno izletniško in dopustniško postojanko, ki je tako rekoč na pragu Ljubljane, oddaljena vsega 27 km vožnje z avtomobilom. Predvidena žičnica na Krim pa bo omogočila ne le lažji obisk ljubljanskega »vremenarja«, pač pa tudi najkrajšo pot na sončno Rakitno.

J. ŽUPANČIČ

HUMORESKA

DRAGUTIN RAKANOVIC:

VAŽNO JE BITI BEOGRAJČAN

Naš junak Spasoje je preživel svojih prvih pet učiteljskih let v osnovni šoli vasi Pridvorica. Tam se je oženil, tam se je rodilo dvoje otrok, na dvorišču za šolskim plotom pa je naš Spasoje mimogrede tudi pital prašiče, ker je bil kot sin vreden svojega očeta Pantelija, uglednega kmeta v bližnji vasi, ki se ji reče Plastovec.

Takole v jeseni so bile v stanovanju našega junaka vse večje posode polne svežega svinjskega mesa, v eni izmed učilnic je ob steni visela namesto zemljevida Balkanskega polotoka prijetno dišeča slanina, šolski strop pa je včasih škripal pot težo mesa, ki se je sušilo na podstrešju.

Zivljenjska raven učitelja Spasoja je torej podirala strop ne ravno tako nizkega šolskega poslopja. Toda kaj pomaga, ko pa si človek vedno želi kaj novega, ko pa se hoče izpopolnjevati. In je naš junak Spasoje sestavil prošnjo za premostitev v Beograd. Takole jo je utemeljil:

»Ne morem in ne morem izhajati brez opernih predstav, zato je po petih letih že čas, da tudi jaz vidim 'Mačko na razbeljeni pločevinasti strehi'...«

Svojo prošnjo je naš Spasoje poslal na povsem napačen naslov: ne komisiji za sprejem učiteljev, temveč bratrancu po materi, tistemu, ki je član nekakšnega komiteja. Kljub napačnemu naslovu so Spasoju ugodili: premestili so ga v Beograd.

V novem okolju mu niti zdaleč ni prihajalo na misel, da bi hodil v gledališče, vendar je pisal očetu Panteliju:

»Sele zdaj spoznavam, da sem popolnoma izgubil tistih pet let, ki sem jih preživel v butalski Pridvorici. Vidiš, odkar sem v Beogradu, in to še ni tako dolgo, sem že dvakrat gledal 'Mačko na razbeljeni pločevinasti strehi'...«

Oče Pantelija je dolgo strmел v sinovo pismo, potem pa je

oslinil svinčnik in odgovoril:

»Dragi sin, hvala bogu smo zdravi in se dobro imamo, to tudi tebi želimo in da bi te to pismo našlo zdravega in veselega. Teta Cajka je padla ponoči v tisto jamo pod hišo in si zlomila nogo. Kar pa se tiče tiste mačke, ki o njej pišeš, mislim, da je popolnoma prav, če je na razbeljeni strehi. Eh, ko bi bilo po mojem, bi vse mačke zmašili v luknjo pod kotlom, da ne bi lizale smetane na mleku v latvicah...«

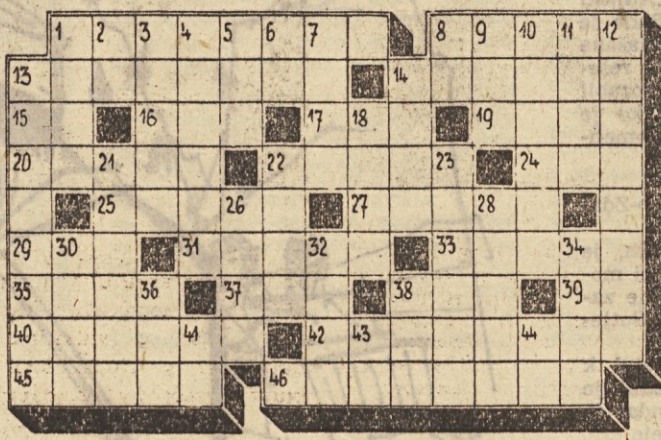
Vrli sin Spasoje je očetu takoj potem napisal drugo pismo:

»Dragi ata, pridi k meni v goste, da boš tudi ti videl 'Mač-

ko na razbeljeni pločevinasti strehi'. Takrat ko boš prišel, prinesi s seboj večji kos tiste dobre slanice!«

Čez nekaj dni so s pošte v Plastovcu spet poslali pismo, namenjeno učitelju Spasoju v Beogradu. Takole je to pot pisal oče:

»Dragi sin Spasoje, pri nas smo vsi bolni, kakor tudi tebi želimo, da bi te to pismo našlo zdravega in veselega. V tisto jamo, saj veš, kot je padla teta Cajka, sem padel tudi jaz in si zlomil nogo in oprosti, da ne bom mogel priti k tebi na obisk v Beograd. Tudi stric Pero te zelo lepo pozdravlja in ti želi, da bi bil ti živ in zdrav, ker mu je poginil konj, tisti, ki je vozil na desni strani ojesa. In dragi moj sin Spasoje, jaz mislim, da si ti storil veliko napako, ker si odšel iz Pridvorice v Beograd. Kako lepo bi bilo, če bi ostal v Pridvorici in gledal svinje, ne pa mačko. Oče Pantelija...«

Križanka

Vodoravno: 1. pisatelj, 8. gobavost, 13. enota za toploto, 14. neprijazen, zadirčen, 15. del kolesa, 16. domača žival, 17. medmet, 19. vrata v plotu, 20. zelo prosim, zaklinjam, 22. konjski dir, 24. kos celote, 25. civilizacija, 27. Obri, 29. zelena rastlina, 31. reka v Srbiji, 33. ukaz, 35. prebivalec evropskega polotoka, 37. kradljivec, 38. vzdih, 39. osebni zaimek, 40. pripravljena hrana, 42. kratkoživ, enodneven, 45. pozitivna elektroda, 46. vibast.

Navpično: 1. lovska zanka, 2. vrsta zemlje, 3. raztapljam, 4. puščajnik, 5. velika divja mačka, 6. medmet, 7. izraz pri tehtanju, 8. oznaka za »kraj pečata«, 9. grški bog vetrov, 10.

gorski prelaz ob naši meji, 11. vrsta okraskov na blagu, 12. ustrezen, enakovreden, 13. razjedanje kovin, ki ga povzroča vlaga, 14. spona, 18. rastlina ovijalka, 21. mesto v Španiji, 22. grška črka, 23. srednjeameriška država, 26. sklepna vez, 28. ne posebno trden, 30. tropsko drevo z zelo trdim, črnim lesom, 32. sveženj slame, 34. samec domače živali, 36. naslov glasila Zveze sindikatov Jugoslavije, 38. nemški spolnik, 41. soglasnik in samoglasnik, 43. grška črka, 44. izraz pri igri.

REŠITEV PREJSNJE KRIŽANKE

Vodoravno: 1. klokan, 6. onolik, 11. aa, 12. prikazen, 15. da, 16. rsk, 18. ekonom, 19. top, 20. otok, 22. Oran, 23. bola, 24. lak, 25. ot, 26. pat, 27. oval, 29. otep, 31. teta, 34. kat, 35. pramen, 37. mah, 38. Ob, 39. čolnarna, 41. Ra, 42. vedeti, 43. unikat

KONFEKCIJA

— Zdaj je pa v časopisih že tolikokrat pisalo, da nimamo primerne otroške konfekcije — da bi si to že lahko zapomnili!

— No, pogledite konfekcija — pa kako ji pristojil!

— Prekleti dež! Vse se je skrčilo, samo čevlji so šli narazen!

— Preneumno, nobena punca noče upoštevati, da ima konfekcija pač svoje težave!

NIKO TOVARNA KOVINSKIH IN ELEKTROMEHANSKIH IZDELKOV ŽELEZNIKI-SLOVENIJA

IZDELUJE: mikserje — gospodinjske mešalce, sesalce za prah, loščilce za parket, namizne ventilatorje, električne kavne mlinčke itd.

SERVISI: »NIKO« Železniki, Ljubljana, Elektromehanski servis, Rimska 11, Maribor, Vetrinjska 11

15. »Lepo puško imaš,« je rekel Binč in jo snel kuharju z rame. »Samo malo bom nameril, da vidim, kako je to.« »Samo gledaj, da ne sprožiš,« ga je svaril kuhar. Novinec je meril in meril, kuhar se je zavedel šele, ko je novinec sprožil. »Zadel sem ga,« je zavrisnil. »Videl sem ga, kako je padel. Vi pa pravite, da bi lupil krompir. Jaz že ne!«

16. Njegovo navdušenje so pretrgale krogle, ki so jima zažvižgale nad glavo. »No, zdaj pa imaš, ostrostrelec.« »Enega sem pihnil, pa se jezijo.« »To se ti je sanjalo, fant,« je rekel kuhar in se začel plaziti v notranjost gozda. Ko se mu je zazdelo, da je že dovolj daleč, je vstal in začel teči. Binču se je zdelo, da ima sape dovolj, kajti komaj ga je dohajal.

17. Partizani so se že premaknili drugam. Samo eden je počakal na zvezo, da jo je lahko odpeljal za četo. Ko so prišli do čete, je kuhar poročal komandirju, kako v prvi vasi ni bilo nikogar, kako sta potem zvedela, da so šli najbrž Nemci na Golčavo, kako je ustrelil proti njim in kako so potem zaropotali z mitraljezi. Novinec od začudenja ni prišel do besede.

18. »To sta pa tako dobro opravila, da vaju je škoda za kuhinjo. Ti, kuhar, ne — Tomo, si tako star partizan, pa boš prevzel desetino v drugem vodu. Novinec naj gre pa s tabo,« je rekel komandir. »Vse to si mi ti zamesil,« je rekel kuhar Binču, ko sta ležala na položaju. »Zaradi mene so te povišali,« je rekel Binč. »Odslej boš deseter Tomo, jaz pa tvoj ostrostrelec.«

19. »Vse je lepo v partizanih, ampak to, da desetarji ne smejo pretepati novincev, ni prav. Vsaj meni bi morali dovoliti, da bi te malo prebunkal.« »Po koncu vojne, če jo dočakava, ti bom na razpolago...« Krogle so zasikale. »Desetina, pali!« je zavpil Tomo. »Naj grem po fiziološko?« se je zanalašč drl Binč. »Morebiti bom koga le dosegel.« »Tišina!«

20. Tomo se je splazil k novincu. »Če boš delal paniko, boš prišel pred sodišče.« »Kaj hudiča pa naj vendar počnem, če nimam orožja. Če bi imel vsaj bombo, bi se splazil naprej in jo vrgel med Nemce.« »Bi res upal,« je vprašal Tomo. »Daj mi bombo, pa jo vržem.« Tomo mu je dal bombo in še naročil, naj šteje do tri. Binč se je plazil naprej kakor maček.

21. Zdaj šele se je Tomo dobro ovedel. Upihnil ga bodo, preden se bo priplazil trideset metrov naprej. Le zakaj sem mu dal bombo, si je očital. Dolgo je čakal, potem pa je zaslišal, kako je pred njim zagrmelo. Nekaj sekund zatem pa je prišel Binč nazaj. »Nisem jih zadel. Ne znam meriti z bombo.« »Glavno, da si jim vrgel pred nos. Tako ne bodo naprej šli!«